

LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS KONTROLĖ

VALSTYBINIO AUDITO ATASKAITA DĖL VALSTYBINIO SOCIALINIO DRAUDIMO FONDĖ ATLIKTO FINANSINIO (TEISĖTUMO) AUDITO REZULTATŲ

2013 m. liepos 12 d. Nr. FA-P-10-4-80
Vilnius

Auditas atliktas, vykdant 2012-07-31 pavedimą Nr. P-10-4

Auditą atliko valstybinių auditorių grupė:

Rasa Domarkienė (grupės vadovė)

Dovilė Abalikštienė

Rūta Grybaitė

Daiva Navickienė

Vyrmandas Jašmontas

Vytenis Žukas

Viktorija Mirošničenko

Auditas pradėtas 2012-08-01

Auditas baigtas 2013-07-12

Su valstybinio audito ataskaita galima susipažinti

Valstybės kontrolės interneto puslapyje

adresu www.vkontrolė.lt

TURINYS

Ižanga	3
Audito apimtis ir metodai	5
I dalis. Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto vykdymo audito rezultatai	7
1. Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetas	7
1.1. Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto pajamos	7
1.1.1. Pastebėjimai dėl įmokų už valstybės draudžiamus asmenis	11
1.1.2. Pastebėjimai dėl atgręžtinio reikalavimo teisės taikymo	13
1.1.3. Pastebėjimai dėl palūkanų skaičiavimo	15
1.1.4. Pastebėjimai dėl skolų mokėjimo atidėjimo ir atleidimo	17
1.2. Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto išlaidos	19
1.2.1. Pastebėjimai dėl nedarbo socialinio draudimo išlaidų	20
1.2.2. Pastebėjimai dėl netekto darbingumo išmokų	23
1.3. Kiti pastebėjimai dėl teisės aktų pakeitimų	27
2. Valstybinio socialinio draudimo fondo administravimas	30
2.1. Pastebėjimai dėl VSDF turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo	30
2.1.1. Dėl VSDF turto perdavimo panaudos pagrindais ir patikėjimo teise	30
2.1.2. Dėl uždarytų akcinių bendrovių valdymo	33
2.1.3. Dėl nekilnojamojo turto rekonstrukcijos išlaidų	37
2.2. Pastebėjimai dėl VSDF administravimo išlaidų	38
2.2.1. Dėl administravimo išlaidų planavimo	38
2.2.2. Dėl VSDF pridėtinės vertės nesukūrusių išlaidų	39
2.2.3. Dėl išlaidų palūkanoms už paskolas mokėti	42
2.2.4. Dėl sutarčių sąlygų vykdymo užtikrinimo	45
2.2.5. Dėl naujų darbuotojų mokymų pirkimo	47
II dalis. Valstybinio socialinio draudimo fondo konsoliduotųjų ataskaitų rinkinio audito rezultatai	50
3. Konsoliduotųjų finansinių ataskaitų rinkinys	50
3.1. Pastebėjimai dėl turto apskaitos	50
3.2. Pastebėjimai dėl pajamų, gautinų sumų ir įplaukų apskaitos	53
3.3. Pastebėjimai dėl sąnaudų apskaitos	58
3.4. Kiti pastebėjimai dėl apskaitos tvarkymo principų	63
4. VSDF biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinys	66
III dalis. Rekomendacijos	70
Priedai	73

IŽANGA

Vykdydama Lietuvos Respublikos Viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymo 30 straipsnio 1 dalį¹, Valstybės kontrolė atliko Valstybinio socialinio draudimo fondo (toliau – VSDF) 2012 metų konsoliduotųjų ataskaitų rinkinio (toliau – Ataskaitų rinkinys) valstybinį auditą ir parengė audito ataskaitą ir išvadą.

Audito tikslai:

- įvertinti 2012 metų konsoliduotųjų ataskaitų rinkinio duomenis ir pareikšti nepriklausomą nuomonę;
- įvertinti VSDF lėšų ir turto valdymo, naudojimo ir disponavimo jais teisėtumą ir pareikšti nepriklausomą nuomonę.

Valstybinio socialinio draudimo fondo konsoliduotųjų ataskaitų rinkinį, kurį sudaro konsoliduotųjų fondo administravimo įstaigų, fondo ir šio fondo administravimo įstaigų kontroliuojamų viešojo sektoriaus subjektų finansinių ataskaitų rinkinys bei VSDF biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinys², parengė Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Fondo valdyba), kuriai Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sandaros įstatymo 14 straipsnio 1 dalimi pavesta vykdyti VSDF biudžetą.

Audituojamu laikotarpiu Fondo valdybai vadovavo direktorius Mindaugas Sinkevičius, vyriausiąja finansininke (Finansų ir apskaitos skyriaus vedėja) dirbo Rita Česnulevičienė.

Ataskaitų rinkinio duomenys ir VSDF 2012 m. biudžeto vykdymas ataskaitoje vertinti atsižvelgiant į:

- Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto 2012 m. rodiklių patvirtinimo įstatymą³;
- Valstybinio socialinio draudimo įstatymą⁴;
- Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sandaros įstatymą;
- Viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymą;
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimą „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklių patvirtinimo“⁵;
- Kitus VSDF biudžeto vykdymą, ataskaitų sudarymą ir biudžetinių įstaigų veiklą reglamentuojančius teisės aktus.

¹ Lietuvos Respublikos viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymas (2007-06-26 Nr. X-1212, su vėlesniais pakeitimais).

² Valstybinio socialinio draudimo fondo konsoliduotųjų ataskaitų rinkinio sudėtis apibrėžta LR viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymo (2007-06-26 Nr. X-1212, su vėlesniais pakeitimais) 2 str. 21 dalyje.

³ Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto 2012 metų rodiklių patvirtinimo įstatymas, 2011-12-10 Nr. XI-1826.

⁴ Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas, 1991-05-21 Nr. I-1336 (su vėlesniais pakeitimais).

⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005-06-14 nutarimas Nr. 647 (su vėlesniais pakeitimais).

Ataskaitos I dalyje pateikiami pastebėjimai dėl Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto vykdymo:

- biudžeto pajamų planavimo ir vykdymo, surinkimo, įvertinant socialinio draudimo įmokų mokėjimo už valstybės draudžiamus asmenis kai kuriuos aspektus, skolų sumokėjimo atidėjimus ir atleidimus nuo delspinigių mokėjimo, palūkanų skaičiavimą skolų mokėjimo atidėjimo laikotarpiu, atgręžtinio reikalavimo teisės taikymą išmokėjus žalos, padarytos dėl nelaimingo atsitikimo darbe ar profesinės ligos, atlyginimą;
- biudžeto išlaidų paskirstymo, įvertinant nedarbo socialinio draudimo įmokų pervedimo į Užimtumo fondą, netekto darbingumo periodinių kompensacijų ir netekto darbingumo pensijų mokėjimo kai kurių reglamentavimo aspektų, priimtų sprendimų reformuoti pensijų sistemą įtaką VSDF biudžeto išlaidoms.

Pateikiamas Valstybinio socialinio draudimo fondo administravimo vertinimas: pastebėjimai dėl VSDF turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo, atsižvelgiant į turto perdavimą neatlygintinai, Kupiškio skyriaus administracinio pastato rekonstrukciją, uždaryjū akcinių bendrovių valdymą; taip pat pateikiami pastebėjimai dėl VSDF administravimo išlaidas lemiančių veiksnių, įvertinant šių išlaidų planavimą, lėšų naudojimą teismo priteistoms sumoms dėl neteisėto darbuotojos atleidimo mokėti, mokymo ir konsultavimo paslaugoms įsigyti bei paskoloms tvarkyti, taip pat sutarčių sąlygų vykdymo užtikrinimą.

Ataskaitos II dalyje pateikiami Valstybinio socialinio draudimo fondo konsoliduotųjų ataskaitų rinkinio audito rezultatai, įvertinamas ataskaitų rinkinio teisingumas, išsamumas, palyginamumas ir informacijos pateikimas, atsižvelgiant į Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto vykdymo ir finansinių ataskaitų sudarymo principus.

Ataskaitos III dalyje, atsižvelgiant į audito rezultatus, pateiktos Valstybės kontrolės rekomendacijos Fondo valdybai ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai.

AUDITO APIMTIS IR METODAI

Atliekant auditą buvo vertinama Valstybinio socialinio draudimo fondo 2012 metų konsoliduotųjų finansinių ir biudžeto vykdymo ataskaitų rinkiniai, sudaryti Fondo valdybos ir 13-os jai pavaldžių biudžetinių įstaigų finansinių ir biudžeto vykdymo ataskaitų pagrindu, bei VSDF lėšų ir turto valdymo, naudojimo ir disponavimo jais teisėtumas.

Audito metu vertintą Valstybinio socialinio draudimo fondo 2012 metų konsoliduotųjų finansinių ataskaitų rinkinį sudarė:

- Finansinės būklės ataskaita pagal 2012 m. gruodžio 31 d. duomenis;
- Veiklos rezultatų ataskaita pagal 2012 m. gruodžio 31 d. duomenis;
- Pinigų srautų ataskaita pagal 2012 m. gruodžio 31 d. duomenis;
- Grynojo turto pokyčių ataskaita pagal 2012 m. gruodžio 31 d. duomenis;
- 2012 m. finansinių ataskaitų aiškinamasis raštas.

Valstybinio socialinio draudimo fondo turto bei atitinkamai finansavimo sumų, įsipareigojimų ir grynojo turto likutis, kaip nurodyta finansinės būklės ataskaitoje, 2012 metų pradžioje buvo iš viso 1 136 118,8 tūkst. Lt, pabaigoje – 1 148 128,4 tūkst. Lt.

Audito metu vertintą Valstybinio socialinio draudimo fondo 2012 metų konsoliduotųjų biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinį sudarė:

- 2012 m. pajamų ir išlaidų ataskaita;
- 2012 m. piniginių įplaukų ir išlaidų ataskaita;
- 2012 m. biudžeto vykdymo aiškinamasis raštas.

2012 m. VSDF biudžete patvirtinta 11 290 981 tūkst. Lt pajamų ir 13 602 259 tūkst. Lt išlaidų, suplanuota 19 300 tūkst. Lt turtui įsigyti⁶, surinkta 11 612 843,1 tūkst. Lt pajamų, padaryta 13 470 552 tūkst. Lt išlaidų, 4 194 tūkst. Lt panaudota turtui įsigyti.

Finansinis (teisėtumo) auditas atliktas pagal Valstybinio audito reikalavimus⁷, Tarptautinius audito standartus⁸ ir Tarptautinius aukščiausųjų audito institucijų standartus⁹.

Auditas atliktas siekiant gauti pakankamą užtikrinimą, kad konsoliduotųjų finansinių ir biudžeto vykdymo ataskaitų rinkiniuose nėra reikšmingų iškraipymų, o VSDF lėšos ir turtas valdomi, naudojami ir disponuojama jais teisėtai. Visiškas užtikrinimas neįmanomas dėl įgimtų audito apribojimų ir to fakto, kad netikrinome visų (100 proc.) ūkinių operacijų, ūkinių įvykių ir sudarytų sandorių.

⁶ Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto 2012 metų rodiklių patvirtinimo įstatymas, 2011-12-10 Nr. XI-1826.

⁷ Patvirtinta Lietuvos Respublikos valstybės kontrolieriaus 2002-02-21 įsakymu Nr. V-26 (2012-06-28 įsakymo Nr. V-171 redakcija).

⁸ Tarptautinės buhalterijų federacijos Tarptautinių audito ir užtikrinimo standartų valdybos išleisti Tarptautiniai audito standartai (Lietuvos audito rūmų išversti į lietuvių kalbą, <http://www.lar.lt/new/page.php?514>).

⁹ Finansinio audito (1000 – 1810 TAAIS) ir atitikties audito (4000, 4200 TAAIS) standartai (<http://www.vkontrolė.lt/page.aspx?id=350>).

Suplanavome ir atlikome Fondo valdybos ir jai pavaldžių įstaigų audito procedūras: įvertinome 2012 metų finansinių ir biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinių duomenis bei VSDF lėšų ir turto valdymo, naudojimo ir disponavimo jais teisėtumą. Audito metu, siekiant gauti audito tikslams reikalingų įrodymų, atlikta:

- išsami rizikos analizė (audito planavimo etape), kuri leido panaudoti rizika ir reikšmingumu pagrįstą audito metodiką, audito darbą atliekant didžiausios rizikos srityse;
- tvarkos aprašų, taisyklių, įsakymų ir kitų dokumentų peržiūra, kurie leido susipažinti su VSDF administravimo įstaigose sukurta kontrolės aplinka ir procedūromis;
- svarbiausių sričių (turto, pajamų, sąnaudų, įsipareigojimų) pagrindinės audito procedūros – ūkinių operacijų ir buhalterinių sąskaitų likučių detalios ir analitinės audito procedūros. Tam buvo atrinkti audito pavyzdžiai, kurie geriausiai reprezentavo visumą.

Taip pat vertinome, kaip audituojamas subjektas laikėsi įstatymų ir kitų teisės aktų, sutartinių įsipareigojimų ir kita. Vertindami, kaip laikomasi teisės aktų ar kitų dokumentų reikalavimų, atsižvelgėme į šių reikalavimų nesilaikymo priežastis ir įvertinome galimus jų nesilaikymo padarinius.

Audito įrodymai gauti taikant skaičiavimo, patikrinimo, paklausimo, analitinės ir kitas audito procedūras.

I DALIS. VALSTYBINIO SOCIALINIO DRAUDIMO FONDO BIUDŽETO VYKDYMO AUDITO REZULTATAI

1. Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetas

1.1. Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto pajamos

Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto pajamų surinkimo planas 2012 metais įvykdytas 102,9 proc. – į VSDF biudžetą surinkta 11 612,8 mln. Lt, t. y. 226,8 mln. Lt pajamų daugiau, nei planuota.

Palyginti su 2011 m., VSDF biudžeto pajamos išaugo 4,5 procento. Šį augimą daugiausia lėmė 3,1 proc. išaugęs apdraustųjų skaičius bei 2,1 proc. didesnės apdraustųjų vidutinės mėnesinės pajamos, nuo kurių skaičiuojamos valstybinio socialinio draudimo įmokos.

VSDF biudžeto pajamų augimas turėjo įtakos VSDF biudžeto deficitui: 2012 m. jis buvo 19,6 proc. mažesnis nei suplanuotas bei 7,0 proc. mažesnis nei 2011 m. faktinis ir sudarė 1 857,7 mln. Lt.

VSDF biudžeto pajamos 2012 m. sudarė 11 612,8 mln. Lt. Palyginti su suplanuotomis gauti ir Fondo biudžeto 2012 m. rodiklių patvirtinimo įstatymo¹⁰ patvirtintomis pajamomis, VSDF biudžeto pajamų planas 2012 m. buvo įvykdytas 102,9 procento. Palyginti su 2011 m. įvykdytu VSDF biudžeto pajamų planu, 2012 m. nustatyta 4,5 proc. pajamų augimo tendencija.

1 lentelė. VSDF biudžeto pajamų plano vykdymas ir kitimo tendencijos 2011–2012 m.

Pajamų straipsniai	2012 m. įvykdyta, mln. Lt	2012 m. struktūra, proc.	2012 m. patvirtinta, mln. Lt	2012 m. įvykdymo proc.	2011 m. įvykdyta, mln. Lt	2012–2011 m. pokytis, proc.
Draudėjų valstybinio socialinio draudimo įmokos	8 562,6	73,7	8 335,7	102,7	8 117,9	5,5
Apdraustųjų valstybinio socialinio draudimo įmokos	2 474,2	21,3	2 407,9	102,8	2 348,8	5,3
Savarankiškai dirbančių asmenų valstybinio socialinio draudimo įmokos	186,7	1,6	125,9	148,3	171,7	8,8
Valstybinio savanoriškojo socialinio draudimo įmokos	1,3	0,0	1,5	86,5	1,4	-8,8

¹⁰ Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto 2012 metų rodiklių patvirtinimo įstatymas, 2011-12-20 Nr. XI-1826.

Baudos ir delspinigiai	7,4	0,1	6,2	119,9	7,2	3,7
Asignavimai iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir kitų valstybės piniginių išteklių	286,7	2,5	303,9	94,3	358,9	-20,1
Atgautos į ankstesnių metų išlaidas iškeltos abejotinai atgautinos sumos	0,0	0,0	15,0	0,0	628,0	-100,0
Veiklos pajamos ir iš įtraukto į Fondo apskaitą turto gaunamos pajamos	17,1	0,1	15,7	109,1	16,8	2,0
Sveikatos draudimo įmokos iš socialinio draudimo pašalpų	76,5	0,7	79,1	96,6	86,9	-12,1
Lėšos už ES institucijų pensijų sistemoje įgytas pensines teises	0,4	0,0	0,0		0,0	
Iš viso:	11 612,8	100,0	11 291,0	102,9	11 109,6	4,5

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Fondo valdybos pateiktus duomenis.

VSDF biudžeto pajamų pagrindą 2012 m. sudarė draudėjų (73,7 proc.), apdraustųjų (21,3 proc.) bei savarankiškai dirbančių asmenų (1,6 proc.) valstybinio socialinio draudimo įmokos. Šių pajamų augimas labiausiai ir lėmė bendrą VSDF biudžeto pajamų augimą bei didesnę, nei buvo suplanuota, plano vykdymą, nes 2012 m. dėl sumažėjusio nedarbo lygio 3,1 proc. išaugo apdraustųjų skaičius ir 2,1 proc. buvo didesnės apdraustųjų vidutinės mėnesinės pajamos, nuo kurių yra skaičiuojamos valstybinio socialinio draudimo įmokos.

Išanalizavus į 2012 m. fondo biudžeto pajamas įtrauktas baudas ir delspinigius, nustatyta, kad šios pajamos, 2012 m. išaugusios 81,5 proc., taip pat turėjo įtakos bendrą VSDF biudžeto pajamų augimui. Pajamų iš baudų ir delspinigių augimą bei didesnę, nei suplanuota, plano vykdymą lėmė dėl išaugusių vidutinių mėnesinių pajamų didesnės valstybinio socialinio draudimo įmokos, nuo kurių yra skiriamos baudos ir skaičiuojami delspinigiai. Išaugusias pajamas, gautas iš baudų ir delspinigių, taip pat sąlygojo ir nuo 2012 m. už įmokų, delspinigių ir baudų skolos sumokėjimo atidėjimo laikotarpį pradėtos skaičiuoti palūkanos.

VSDF biudžeto pajamų augimo tempas 2012 m. buvo 1,7 proc. punktais didesnis nei išlaidų ir siekė 4,5 proc., todėl turėjo didesnės įtakos Fondo biudžeto deficitui: 2012 m. jis sumažėjo 7,0 proc., palyginti su 2011 m., ir sudarė 1 857,7 mln. Lt.

Pastebėjimai dėl kai kurių VSDF biudžeto pajamų straipsnių planavimo ir vykdymo bei pajamų surinkimo pateikti kitose šio skyriaus dalyse.

Pastebėjimai dėl kai kurių pajamų straipsnių planavimo ir vykdymo

Fondo valdyba dalį pajamų suplanavo nesilaikydama VSDF biudžeto sandaros įstatymo:

- asignavimus iš Stabilizavimo fondo planavo remdamasi valstybės biudžetui taikomu pinigų, o ne kaupimo principu, kaip nurodo minėtas įstatymas;

- straipsnį „Atgautos į ankstesnių metų išlaidas iškeltos abejotinai atgautinos sumos“ suplanavo, neatsižvelgdama į sumų pripažinimo abejotinai atgautinomis laikotarpį, nepagrįstai šiame straipsnyje suplanuodama ir į einamųjų metų išlaidas iškeltas sumas;
- neatsižvelgusi į planuojamus ilgalaikio turto pardavimus, neplanavo šio turto pardavimo pajamų, o pajamų už pavestų funkcijų – valstybinių išmokų mokėjimą – vykdymą, nepagrįstai nepriskyrė VSDF pajamoms.

Netinkamas pajamų planavimas turėjo įtakos ir netiksliam VSDF biudžeto rezultato (deficito) suplanavimui VSDF biudžeto 2012 m. rodiklių patvirtinimo įstatyme, netiksliam pajamų straipsnių planui ir jo įvykdymo procentui, nurodytam VSDF biudžeto pajamų ir išlaidų ataskaitoje.

Viena iš VSDF biudžeto pajamų rūšių yra asignavimai iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir kitų valstybės piniginių išteklių. Šioje VSDF biudžeto pajamų eilutėje registruojami asignavimai iš Stabilizavimo fondo valstybinio socialinio draudimo įmokoms, pervedamoms į pensijų kaupiamuosius fondus, kompensuoti. Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto asignavimai planuojami ir įtraukiami į apskaitą pinigų principu. Tokiu pat principu Fondo valdyba planuoja asignavimus iš LR valstybės biudžeto ar kitų valstybės piniginių išteklių¹¹, nors VSDF biudžeto sandaros įstatyme¹² nustatyta, kad Fondo biudžeto projekte parodomos biudžetiniams metams priskirtinos pajamos, neatsižvelgiant į jų gavimo laiką (t. y. kaupimo principu).

Paiškinimas dėl asignavimų iš Stabilizavimo fondo planavimo, panaudojimo ir apskaitos

Remiantis Fondo biudžeto 2012 m. rodiklių patvirtinimo įstatymu¹³, 2012 m. buvo patvirtinta 303,9 mln. Lt asignavimų iš Stabilizavimo fondo, į pensijų fondus pervesta 300,5 mln. Lt (t. y. 98,9 proc.). Dalis 2012 m. patvirtintų asignavimų iš Stabilizavimo fondo (t. y. 63,0 mln. Lt) buvo panaudota 2011 m. lapkričio–gruodžio mėn. į kaupiamuosius pensijų fondus pervestoms lėšoms kompensuoti, o 2012 m. į kaupiamuosius pensijų fondus pervestoms lėšoms kompensuoti buvo panaudota 286,7 mln. Lt, kurių 237,5 mln. Lt sudarė Fondo biudžeto 2012 m. rodiklių patvirtinimo įstatymo nustatyti asignavimai, o 49,2 mln. Lt – Fondo biudžeto 2013 m. rodiklių patvirtinimo įstatymo¹⁴ nustatyti asignavimai.

Fondo valdyba, sudarydama 2012 m. VSDF biudžeto vykdymo ataskaitas ir pajamas bei sąnaudas įtraukdama į apskaitą kaupimo principu, šiame pajamų straipsnyje nurodė 2012 m. apskaičiuotas į pensijų fondus pervedamas sumas, kurios kompensuojamos iš Stabilizavimo fondo – iš viso 286,7 mln. Lt.

Palyginusi Fondo biudžeto pajamų ir išlaidų ataskaitoje kaupimo principu į apskaitą įtrauktus asignavimus su pinigų principu suplanuotais ir Fondo biudžeto rodiklių patvirtinimo įstatymu patvirtintais asignavimais, Fondo valdyba apskaičiavo, kad šių pajamų planas įvykdytas 94,3 procento. Taigi šių pajamų planavimas ir vykdymo apskaita skirtingais principais lėmė tai, kad

¹¹ Teikiant VSDF biudžeto projektus pajamų eilutėje „Asignavimai iš LR valstybės biudžeto ar kitų valstybės piniginių išteklių“ nurodomas pinigų principu apskaičiuotas asignavimų poreikis.

¹² Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sandaros įstatymas, 2001-10-11 Nr. IX-547, 13 straipsnio 2 dalis.

¹³ Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto 2012 metų rodiklių patvirtinimo įstatymas, 2011-12-20 Nr. XI-1826.

¹⁴ Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto 2013 metų rodiklių patvirtinimo įstatymas, 2012-12-20 Nr. XII-66.

VSDF biudžeto vykdymo pajamų ir išlaidų ataskaitoje šio pajamų straipsnio vykdymas apskaičiuotas remiantis objektyviai nepalyginamais duomenimis.

VSDF biudžeto pajamas taip pat sudaro atgautos į ankstesnių metų išlaidas iškeltos abejotinais atgautinos sumos (toliau – atgautos sumos). Fondo valdyba nesilaikė VSDF biudžeto sandaros įstatymo¹⁵ ir suplanavo 2012 m. atgautų sumų pajamų straipsnį neatsižvelgdama į atgautas sumas ir jų kitimo per paskutinius dvejus metus tendencijas. 2012 m. Fondo valdyba suplanavo 15,0 mln. Lt šio straipsnio pajamų, nors paskutinius dvejus metus šių pajamų surinkta mažiau (2009 m. atgautų sumų pajamos sudarė 8,1 mln. Lt, 2010 m. – 13,9 mln. Lt, 2011 m. – 0 Lt), o nuo 2011 m. šių pajamų apskaitai pradėjus taikyti kitus principus, sumažėjo šiai pajamų rūšiai priskiriama atgautų sumų dalis.

Paaiškinimas dėl skirtingų principų taikymo planuojant ir įtraukiant į apskaitą atgautas į ankstesnių metų išlaidas iškeltas abejotinais atgautinas sumas

Atgautų į ankstesnių metų išlaidas iškeltų abejotinais atgautinų sumų straipsnis iki 2013 m. buvo planuojamas į jį įtraukiant visas atgautas sumas, nepriklausomai nuo laikotarpio, kurį buvo apskaičiuotas nuvertėjimas.

Šio pajamų straipsnio vykdymas Fondo biudžeto pajamų ir išlaidų ataskaitoje rodomas jame registruojant tik tas einamąjį ataskaitinį laikotarpį atgautas gautinas sumas, kurių nuvertėjimas buvo apskaičiuotas praėjusį ataskaitinį laikotarpį.

Fondo biudžeto 2013 m. rodiklių patvirtinimo įstatyme nurodytos atgautų į ankstesnių metų išlaidas iškeltų abejotinais atgautinų sumų pajamos yra 0 Lt. Taigi 2013 m. šis pajamų straipsnis suplanuotas jau atsižvelgiant į tai, kad atgautų į ankstesnių metų išlaidas iškeltų abejotinais atgautinų sumų pajamomis pripažįstamos tik praeitą ataskaitinį laikotarpį gautinoms sumoms apskaičiuoto nuvertėjimo atkurtos sumos.

Dėl skirtingų principų taikymo planuojant bei įtraukiant į apskaitą atgautas sumas, šių pajamų straipsnis 2012 m. įvykdytas nebuvo (0 proc.).

Fondo valdyba nepagrįstai planavo 2012 m. veiklos pajamas ir iš į fondo apskaitą įtraukto turto gaunamas pajamas (toliau – veiklos pajamos), nesilaikydama Fondo biudžeto sandaros įstatymo 3 straipsnio 3 dalies ir 4 straipsnio 3 dalies 3 punkto:

- neatsižvelgė į turėtas žinias apie planuojamus ilgalaikio turto – Birštono administracinio pastato ir UAB „Palangos Žvorūnė“ akcijų – pardavimus ir nesuplanavo pajamų iš ilgalaikio turto pardavimo (faktiškai 2012 m. šių pajamų gauta 1,9 mln. Lt);
- nesuplanavo pajamų, gautų už pavestų funkcijų (valstybės biudžeto išmokų mokėjimą) vykdymą, šios rūšies pajamų nepagrįstai nepriskyrusi VSDF pajamoms¹⁶. Be to, į 2012 m. fondo biudžeto pajamų ir išlaidų ataskaitą neįtraukė faktiškai surinktų 8,9 mln. Lt pajamų už kitų biudžetų išmokų vykdymą.

Netinkamas minėtų pajamų straipsnių planavimas turėjo įtakos ir netiksliam VSDF biudžeto deficito suplanavimui VSDF biudžeto 2012 m. rodiklių patvirtinimo įstatyme ir įvykdymo rezultatui.

¹⁵ Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sandaros įstatymas, 2001-10-11 Nr. IX-547, 4 straipsnio 3 dalis.

¹⁶ Pagal VSDF biudžeto sandaros įstatymo 3 straipsnio 3 dalį Fondo veiklos pajamas ir iš įtraukto į Fondo apskaitą turto gaunamas pajamas sudaro pajamos iš valstybės biudžeto ir (ar) kitų šaltinių už Fondo administravimo įstaigoms pavestų funkcijų vykdymą.

1.1.1. Pastebėjimai dėl įmokų už valstybės draudžiamus asmenis

Fondo valdyba netaikė teisės aktų reikalavimų, reglamentuojančių atsakomybę už socialinio draudimo įmokų mokėjimą ne laiku. Kadangi nelaikė draudėju asignavimų valdytojo – Kultūros ministerijos, kuri moka įmokas už valstybės lėšomis draudžiamus meno kūrėjus, tai neskaičiavo delspinigių už pavėluotai į VSDF pervestas socialinio ir sveikatos draudimo įmokas. Tai sumažino 2011 ir 2012 m. VSDF ir 2012 m. PSDF biudžetų pajamas.

Įmokų mokėjimo tvarką reglamentuojančiuose dokumentuose nustatytas draudimo nuo nelaimingų atsitikimų darbe įmokų mokėjimo už asmenis, atliekančius praktiką, periodiškumas (kas ketvirtį) gali sąlygoti mažesnes VSDF pajamas, jeigu vėluojama mokėti įmokas.

Nepagrįstas Fondo valdybos draudimo valstybės lėšomis išskyrimas socialinio ir sveikatos draudimo sistemoje ir teisės aktuose nenustatytų išimčių taikymas šiam draudimui sąlygojo mažesnes Valstybinio socialinio draudimo ir Privalomojo sveikatos draudimo fondų delspinigių pajamas.

Valstybinio socialinio draudimo įstatymo¹⁷ 2 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad draudėjai – visi juridiniai asmenys, kurie įstatymų nustatyta tvarka privalo mokėti valstybinio socialinio draudimo įmokas, o 5 straipsnio 3 dalyje įteisinta nuostata, kad draudžiant valstybės lėšomis įmokas moka valstybės biudžeto asignavimų valdytojas pagal patvirtintus draudėjo ir apdraustojo tarifus. Remiantis šio įstatymo 16 straipsnio nuostatomis, už pavėluotai į VSDF pervestas socialinio draudimo įmokas skaičiuojami delspinigiai, o Sveikatos draudimo įstatymo, kuris reglamentuoja sveikatos draudimo įmokų mokėjimą, 19 straipsnyje nurodyta, kad, pažeidus įmokų apskaičiavimo ir mokėjimo tvarką, draudėjams skiriamos baudos ir delspinigiai skaičiuojami Valstybinio socialinio draudimo įstatymo nustatyta tvarka. Atsižvelgdami į šias teisės aktų nuostatas, manome, kad Socialinės apsaugos ir darbo, Kultūros bei Švietimo ir mokslo ministerijos, Lietuvos darbo birža ir kitos institucijos, moka socialinio ir sveikatos draudimo įmokas už draudžiamus valstybės lėšomis asmenis, yra valstybei atstovaujantys draudėjai, kuriems teisės aktuose nėra numatyta išimčių dėl mokestinės prievolės užtikrinimo būdų.

Pastebėjimas dėl Fondo valdybos įsakymuose vartojamos draudėjo sąvokos

Fondo valdybos direktoriaus įsakymu patvirtintame Valstybinio socialinio draudimo valstybės lėšomis tvarkos apraše¹⁸ (toliau – Aprašas) nepagrįstai išplėsta draudėjo sąvoka. Nesivadovaujant Valstybinio socialinio draudimo įstatymo anksčiau minėta draudėjo sąvoką apibrėžiančia nuostata, kad draudėjais laikomi visi juridiniai asmenys, kurie įstatymų nustatyta tvarka privalo mokėti VSD įmokas, Apraše draudėjais kai kuriais atvejais laikomi ir tie juridiniai asmenys, kurie nemoka socialinio draudimo įmokų, tačiau atlieka kitas šio įstatymo 14 straipsnyje nustatytas draudėjo pareigas (pavyzdžiui, teikia duomenis apie apdraustus asmenis).

Toks skirtingas draudėjo vertinimas gali sukelti teisinių nesklandumų taikant teisės aktų nuostatas dėl

¹⁷ Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas, 1991-05-21 Nr. I-1336 (su vėlesniais pakeitimais).

¹⁸ Fondo valdybos direktoriaus 2011-07-05 įsakymu Nr. V-269 patvirtinto Valstybinio socialinio draudimo valstybės lėšomis tvarkos aprašo 8 p.

atsakomybės už ne laiku ir neteisingą socialinio draudimo įmokų mokėjimą. Pavyzdžiui, dvasininkų draudėjas pagal Valstybinio socialinio draudimo įstatymo nuostatas yra Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, o pagal Aprašo nuostatas – tradicinių ir kitų valstybės pripažintų religinių bendruomenių ir bendrijų centrinės buveinės. Šiuo atveju nėra aišku, kam skaičiuoti delspinigius už pavėluotai į VSDF sumokėtas socialinio draudimo įmokas už dvasininkus – ministerijai ar religinei bendruomenei/bendrijai.

Fondo valdyba nesilaikė teisės aktų reikalavimų, nes Kultūros ministerijai, kuri moka įmokas už valstybės lėšomis draudžiamus meno kūrėjus, neskaičiavo delspinigių už pavėluotai į VSDF pervestas socialinio ir sveikatos draudimo įmokas. Taip 2011 ir 2012 metais nebuvo užtikrinta, kad būtų apskaičiuotos visos teisės aktuose nurodytos VSDF ir PSDF pajamos.

Kultūros ministerijos skolos Valstybinio socialinio draudimo fondui 2011 ir 2012 metais

Nuo 2011-01-01 Valstybinio socialinio draudimo įstatyme¹⁹ ir VSDF biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklėse²⁰ įteisintas meno kūrėjų statusą turinčių asmenų draudimas valstybės biudžeto lėšomis pensijų socialiniu draudimu pagrindinei ir papildomai pensijos dalims gauti bei ligos ir motinystės socialiniu draudimu, taip pat nuo 2012-01-01 įteisintas šių asmenų draudimas valstybės lėšomis privalomuoju sveikatos draudimu. Įmokas už meno kūrėjus apskaičiuoja Fondo valdyba, o moka Kultūros ministerija iš Meno kūrėjų socialinės apsaugos programos.

Nepatvirtinus Kultūros ministerijos minėtai programai vykdyti reikiamos valstybės biudžeto asignavimų sumos, ministerija iki 2012 m. gegužės mėn. pradžios minėtų socialinio ir sveikatos draudimo įmokų į VSDF biudžetą nemokėjo, todėl Kultūros ministerijos skola Fondo valdybai 2012 m. gegužės mėn. pradžioje sudarė 3 047,3 tūkst. Lt. Vėliau ministerija kas mėnesį pervedinėjo lėšas Fondo valdybai ir 2013-01-31 iki galo apmokėjo 2012 ir ankstesnių metų skolas.

Pažymėtina, kad asignavimų valdytojai, mokantys įmokas už valstybės lėšomis draudžiamus asmenis, neatlieka draudėjams Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 14 straipsnyje nustatytų kai kurių pareigų (pavyzdžiui: teikti duomenis apie apdraustuosius, apskaičiuoti socialinio draudimo įmokas (šiuo atveju jas apskaičiuoja Fondo valdyba) ir kt.), be to, teisės aktai neleidžia Fondo valdybai, kuri surenka draudimo valstybės lėšomis įmokas, taikyti priverstinio poveikio priemonių ir skaičiuoti delspinigių (tai gali daryti tik teritoriniai skyriai). Tačiau, auditorių nuomone, šios aplinkybės neleidžia taikyti teisės aktuose nenustatytų išimčių, t. y. neskaičiuoti delspinigių, kai vėluojama sumokėti įmokas už valstybės lėšomis draudžiamus asmenis. Pažymėtina, kad pagal VSDF biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklių 76 p., kuris reglamentuoja, už kokias apdraustųjų grupes mokant socialinio draudimo įmokas draudėjai gali būti atleidžiami nuo delspinigių mokėjimo, Kultūros ministerija, kuri atstovauja valstybei, mokėdama socialinio draudimo įmokas už meno kūrėjus, negalėjo būti atleista nuo delspinigių mokėjimo.

Taip pat atkreipiame dėmesį, kad Valstybinio socialinio draudimo įstatyme, pagal kurį administruojamos valstybinio socialinio ir privalomojo sveikatos draudimo įmokos, nenustatytos baudų ir delspinigių mokėjimo biudžetinėms įstaigoms išimtys, be to, jei biudžetinės įstaigos pavėluotai moka įmokas už savo darbuotojus, joms taip pat skaičiuojami delspinigiai bendra tvarka kaip ir kitiems draudėjams.

¹⁹ Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas, 1991-05-21 Nr. I-1336 (su vėlesniais pakeitimais).

²⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005-06-14 nutarimas Nr. 647 (su vėlesniais pakeitimais).

Delspinigių skaičiavimui ir apskaičiuotų delspinigių sumų dydžiui taip pat gali turėti įtakos nustatyta įmokų už asmenis, atliekančius praktiką, mokėjimo tvarka. VSDF biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklių²¹ 20.19 punkte ir Fondo valdybos sutartyse²² su Švietimo ir mokslo ministerija bei Lietuvos darbo birža nustatyta, kad už asmenis, atliekančius praktiką, draudimo nuo nelaimingų atsitikimų darbe įmokos mokamos kas ketvirtį, o ne kas mėnesį, kaip visais kitais atvejais, mokant įmokas į VSDF. Toks nustatytas periodiškumas, jeigu vėluojama mokėti įmokas, gali turėti tiesioginės įtakos delspinigių skaičiavimui ir jų dydžiui, nes vadovaujantis šiuo metu galiojančiomis nuostatomis būtų apskaičiuotos mažesnės fondo pajamos.

1.1.2. Pastebėjimai dėl atgręžtinio reikalavimo teisės taikymo

Fondo valdyba, nuo 2002 m. pradėjusi mokėti žalos nukentėjusiesiems dėl sveikatos sužalojimo ar susirgimo profesine liga atlyginimą, neteisėtai didino VSDF pajamas, nepervesdama į valstybės biudžetą atgręžtinio reikalavimo teise išreikalautų žalos atlyginimo sumų iš įmonių, atsakingų už padarytą žalą. Fondo valdybos duomenimis, iš viso nuo 2002 m. į valstybės biudžetą nebuvo pervesta 445,9 tūkst. Lt, iš jų 2012 m. – 109,1 tūkst. Lt. Dėl netinkamos gautinų sumų ir atgręžtinio reikalavimo teise išreikalautų lėšų pagal pateiktus kreditorinius reikalavimus apskaitos negalėjome nustatyti, kiek iš viso VSDF administravimo įstaigos yra pateikusios tokių reikalavimų ir kiek išmokėtų sumų susigrąžino.

Ne visais atvejais išnaudojamos teisinės galimybės atgauti išmokėtas žalos atlyginimo sumas, nes kai kurie Fondo valdybos teritoriniai skyriai, priėmę sprendimą mokėti žalos atlyginimą ir jį išmokėję, neteikia kreditorinių reikalavimų arba juos teikia ne visoms bankrutuojančioms įmonėms, atsakingoms už padarytą žalą. Neišnaudojus teisės aktuose įtvirtintos atgręžtinio reikalavimo teisės, valstybės biudžetas praranda galimybę atgauti Fondo valdybai pervestas žalai atlyginti skirtas sumas.

Pagal LR Vyriausybės nutarimu patvirtinto Žalos atlyginimo nukentėjusiesiems dėl sveikatos sužalojimo ar susirgimo profesine liga, kai ši prievolė pereina valstybei, tvarkos aprašo (toliau – Tvarkos aprašas) nuostatas²³ nuo 2002 m. žalą atlygina VSDF administravimo įstaigos, o žalos atlyginimo, skyrimo, mokėjimo, pristatymo ir kitos aptarnavimo išlaidos Fondo valdybai apmokamos iš LR valstybės biudžeto. Valstybė, atlyginusi žalą Žalos atlyginimo dėl nelaimingų atsitikimų darbe ar susirgimų profesine liga laikinojo įstatymo 18¹ straipsnio 1 dalies 1 punkte

²¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005-06-14 nutarimas Nr. 647 (su vėlesniais pakeitimais).

²² Fondo valdybos ir Švietimo ir mokslo ministerijos 2006-07-14 sudaryta bendradarbiavimo, lėšų pervedimo ir panaudojimo sutartis Nr. F1-0-154/SUT-617 bei Fondo valdybos ir Lietuvos darbo biržos prie SADM 2007-02-22 sudaryta valstybės biudžeto lėšų pervedimo ir panaudojimo sutartis Nr. US07-108/F1-0-40.

²³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997-09-15 nutarimas Nr. 997 (su vėlesniais pakeitimais), 5, 13 ir 14 p.

nustatytais atvejais, turi tokio dydžio atgręžtinio reikalavimo teisę į įmonę, atsakingą už padarytą žalą, kiek išmokėjo žalos atlyginimo. Įstatymų nustatyta tvarka šią teisę įgyvendina teritorinis skyrius, priėmęs sprendimą mokėti žalos atlyginimą ir jį išmokėjęs. Atgręžtinio reikalavimo teise išreikalautas lėšas teritoriniai skyriai privalo grąžinti į Lietuvos Respublikos valstybės biudžetą.

Pagal Fondo valdybos pateiktus duomenis Alytaus, Kauno, Klaipėdos ir Panevėžio skyriai nuo 2002 m. atgręžtinio reikalavimo teise yra išreikalavę ir susigražinę iš viso 445,9 tūkst. Lt išmokėtų žalos sumų, iš jų 2012 m. – 109,1 tūkst. Lt. Visos šios lėšos, kaip ir kitos surinktos socialinio draudimo įmokos ar kitokios teritorinių skyrių pajamos, buvo pervestos Fondo valdybai.

Paiškinimas dėl surenkamų įmokų ir kitokių pajamų pervedimo Fondo valdybai

Iki 2012 m. atgręžtinio reikalavimo teise išreikalautos lėšos buvo pervedamos į teritorinių skyrių įmokų sąskaitas, iš kurių surinktas lėšas skyrius periodiškai pervedavo Fondo valdybai į VSDF lėšų sąskaitas. Nuo 2012 m. sausio 5 d., vadovaujantis LRV 2011-07-13 nutarimu Nr. 884 „Dėl sutikimo reorganizuoti VSDF valdybos teritorinius skyrius“, teritorinių skyrių įmokų surenkamosios sąskaitos (iš viso 252 sąskaitos) buvo uždarytos ir atgręžtinio reikalavimo teise išreikalautos sumos, kaip ir visos kitos VSDF įplaukos, yra surenkamos centralizuotai į Fondo valdybos įmokų surenkamąsias sąskaitas (iš viso 9 sąskaitas visuose komerciniuose bankuose), iš kurių kiekvieną dieną lėšos pervedamos į Fondo valdybos VSDF lėšų sąskaitas tuose pačiuose bankuose.

Fondo valdyba nesilaikė Vyriausybės patvirtinto Tvarkos aprašo nuostatos atgręžtinio reikalavimo teise išreikalautas lėšas grąžinti į Lietuvos Respublikos valstybės biudžetą. Taip buvo neteisėtai padidintos VSDF pajamos, o valstybės biudžetas neatgavo žalos atlyginimui mokėti pervestų sumų.

Pažymėtina, kad šios nuostatos nesilaikymui įtakos galėjo turėti Tvarkos apraše nurodyta techninė aplinkybė, kad išreikalautas lėšas į valstybės biudžetą grąžina teritorinis skyrius, o ne Fondo valdyba, kuri negalėjo būti įvykdyta dėl Valstybinio socialinio draudimo fonde sukurto lėšų judėjimo mechanizmo. Todėl siekiant pašalinti neatitikimus ir kliūtis laikytis esminių teisės akto nuostatų, Tvarkos aprašo 14 punkto nuostata, reglamentuojanti atgręžtinio reikalavimo teise išreikalautų lėšų grąžinimą į valstybės biudžetą, turi būti patikslinta.

Ne visuose teritoriniuose skyriuose vienodai vykdoma atgręžtinio reikalavimo teisė į įmonę, atsakingą už padarytą žalą dėl nelaimingų atsitikimų darbe ar profesinių ligų. Nustatyta, kad Panevėžio ir Vilniaus skyriai tinkamai įgyvendino teisės aktų nuostatas ir visais patikrintais atvejais kreipėsi į bankroto administratorių dėl kreditinių reikalavimų, lygių išmokėtam žalos atlyginimui, įtraukimo į kreditorių sąrašą ar jų tikslinimo ir teikimo tvirtinti teismui Įmonių bankroto įstatymo²⁴ 35 straipsnyje nustatyta tvarka. Tačiau Kauno ir Šiaulių skyriuose nustatyta atvejų, kai teisės aktų buvo nesilaikyta – kreditiniai reikalavimai neteikti arba teikti ne visais žalos atlyginimo mokėjimo atvejais.

Atgręžtinio reikalavimo teisės įgyvendinimo teritoriniuose skyriuose pavyzdžiai

Panevėžio ir Vilniaus skyriai visais patikrintais atvejais pasinaudojo Vyriausybės nutarime įtvirtinta atgręžtinio reikalavimo teise į įmonę, atsakingą už padarytą žalą, dėl išmokėtos žalos sumos atlyginimo. Iki 2012 m.

²⁴ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas, 2001-03-20 Nr. IX-216 (su vėlesniais pakeitimais).

pabaigos Panevėžio skyrius 4 įmonių (AB „Ekranas“, ŽŪB „Mūša“, UAB „Melsta“, ŽŪB „Ragainiai“) bankroto bylose iš viso yra pateikęs 1 016,4 tūkst. Lt (teismo patvirtinta suma) kreditorinių reikalavimų, iš jų jau yra išsireikalavęs 286,6 tūkst. Lt (iš jų 2012 m. – 74,2 tūkst. Lt). Vilniaus skyrius 3 įmonių (UAB „Kuro aparatūra“, UAB „Ortas“, UAB „Kasyba“) bankroto bylose yra pateikęs iš viso 281,7 tūkst. Lt kreditorinių reikalavimų, tačiau šių lėšų ar dalies jų nėra atgavęs.

Kauno skyrius iki 2012 m. pabaigos 3 įmonių (AB „Dirbtinis pluoštas“, AB „Ekranas“, AB „Prospero polis“) bankroto bylose iš viso pateikė 90,1 tūkst. Lt kreditorinių reikalavimų, iš jų atgavo 12,2 tūkst. Lt (iš jų 2012 m. – 4 tūkst. Lt), 54,3 tūkst. Lt nurašė, nes AB „Dirbtinis pluoštas“ paskelbta bankrutavusia ir likviduota. Tačiau audito metu nustatyta, kad Kauno skyrius nuo 2010 m. taip pat mokėjo žalos atlyginimą buvusiems bankrutuojančios AB „Kauno ketaus liejykla“ darbuotojams, o prašymas įtraukti į kreditorinį reikalavimą išmokėtas žalos atlyginimo sumas šios bendrovės bankroto administratoriui nebuvo pateiktas. Atsižvelgus į auditorių pastabas, 2013-05-03 pateiktas prašymas į įmonės bankroto bylą įtraukti 110,3 tūkst. Lt kreditorinį reikalavimą, lygų išmokėtam žalos atlyginimui. Taip pat 2013-05-02 pateiktas tarnybinis pranešimas dėl AB „Ekranas“ bankroto byloje esančio kreditorinio reikalavimo patikslinimo (padidinimo).

Šiaulių skyrius iki 2012 m. pabaigos nėra pasinaudojęs išmokėtais žalos atlyginimo sumai lygia atgręžtinio reikalavimo teise į įmonę, atsakingą už nelaimingą atsitikimą darbe ar susirgimą profesine liga. Audito metu nustatyti atvejai, kai šia teise skyrius galėjo pasinaudoti. Pavyzdžiui, teismui iškėlus bankroto bylas AB „Venta“ (2009 m.) ir UAB „Radmė S“ (2012 m.), Šiaulių skyrius perėmė šių įmonių žalos atlyginimo mokėjimo nukentėjusiems darbuotojams prievolę ir vykdydamas šią prievolę iki 2013-03-31 išmokėjo iš viso 31,4 tūkst. Lt žalos atlyginimo sumą. Auditoriams atkreipus dėmesį, Šiaulių skyrius 2013 m. balandžio mėnesį bankrotų administratoriams išsiuntė raštus dėl kreditorinių reikalavimų įtraukimo į kreditorijų sąrašą ir šių sumų teikimo tvirtinti teismui LR įmonių bankroto įstatymo 35 straipsnyje nustatyta tvarka.

Pažymėtina, kad teritoriniai skyriai, pateikę kreditorinius reikalavimus įmonėms, atsakingoms už padarytą žalą, apskaitoje neregistruoja gautinų sumų į VSDF, be to, atgręžtinio reikalavimo teise išreikalautos lėšos yra registruojamos buhalterinėje pajamų sąskaitoje „Kitos žalos atlyginimo pajamos“, kurioje teritoriniai skyriai kai kuriais atvejais registruoja ir kitas žalos fondui atlyginimo sumas. Dėl šių priežasčių auditoriai negalėjo nustatyti, kiek iš viso VSDF administravimo įstaigos yra pateikusios tokių reikalavimų ir kiek išmokėtų sumų susigrąžino.

Atkreipiamė dėmesį, kad audito procedūros, susijusios su atgręžtinio reikalavimo teisės taikymu, buvo atliktos ne visuose Fondo valdybos teritoriniuose skyriuose, taigi kituose skyriuose taip pat gali būti netinkamai įgyvendinama atgręžtinio reikalavimo teisė į įmonę, atsakingą už padarytą žalą dėl nelaimingų atsitikimų darbe ar profesinių ligų. Todėl siekdama sustiprinti kontrolės procedūras šioje srityje Fondo valdyba turėtų imtis veiksmų. Neišnaudojus teisinių galimybių pasinaudoti atgręžtinio reikalavimo teise, valstybės biudžetas netenka galimybės atgauti žalai dėl nelaimingų atsitikimų darbe ar profesinių ligų atlyginti, kai prievolė mokėti žalos atlyginimą pereina valstybei, skiriamas sumas.

1.1.3. Pastebėjimai dėl palūkanų skaičiavimo

Fondo valdyba pavėluotai reglamentavo palūkanų skaičiavimo tvarką – teisės aktais įteisinus palūkanų skaičiavimą draudėjams už atidėtų skolų mokėjimą nuo 2012-01-01, palūkanų skaičiavimo metodiką patvirtino ir kitus raštiškus nurodymus dėl palūkanų skaičiavimo teritoriniams skyriams pateikė tik 2012 m. pabaigoje. Laiku nenustačius aiškių palūkanų skaičiavimo taisyklių, nebuvo užtikrinta, kad palūkanų pajamos teritoriniuose skyriuose būtų apskaičiuotos teisingai ir laiku įtrauktos į apskaitą, o

apskaičiuotų palūkanų sumų duomenys būtų teisingai nurodyti finansinėse ir biudžeto vykdymo ataskaitose.

Palūkanų už įmokų, delspinigių ir baudų skolos sumokėjimo atidėjimo laikotarpį mokėjimas Valstybinio socialinio draudimo įstatyme²⁵ reglamentuotas nuo 2012-01-01, tačiau Fondo valdyba palūkanų skaičiavimo metodiką²⁶ patvirtino bei kitus palūkanų skaičiavimo nurodymus ir paaiškinimus raštu²⁷ teritoriniams skyriams pateikė tik 2012 m. lapkričio mėnesį, nurodydama, kad, iki bus sukurta palūkanų skaičiavimo programinė įranga, palūkanos skaičiuojamos ir į apskaitą įtraukiamos rankiniu būdu.

Teritoriniuose skyriuose pagal teisės aktuose įtvirtintą nuostatą dėl palūkanų skaičiavimo atidėtoms mokėti skoloms, visus metus pasirašant atidėjimo sutartis, draudėjams buvo pateikiamos preliminarios apskaičiuotų palūkanų pažymos, kad draudėjai žinotų, kiek palūkanų reikia sumokėti. Atsižvelgiant į Fondo valdybos 2012 m. pabaigoje pateiktus detalius nurodymus dėl palūkanų skaičiavimo, palūkanos už visus metus turėjo būti perskaičiuotos pagal faktines draudėjų įmokas ir teisingos jų sumos įtrauktos į apskaitą. Tačiau Fondo valdyba nekontroliavo, o teritoriniai skyriai neužtikrino, kad palūkanos būtų teisingai apskaičiuotos ir jų teisingos sumos būtų laiku įtrauktos į apskaitą.

Pastebėjimai dėl klaidingo palūkanų skaičiavimo

Vilniaus skyriuje 2012 m. palūkanos kai kuriais atvejais buvo skaičiuojamos nesilaikant metodinių nurodymų, nes 70 proc. patikrintų atvejų palūkanos nebuvo perskaičiuotos atsižvelgiant į faktines įmokas, neatlikus perskaičiavimų, nepritaikytos nuostatos dėl padidintų palūkanų skaičiavimo, kai pagal skolų grąžinimo grafiką laiku nemokamos įmokos, kai kuriais atvejais palūkanos apskaičiuotos ne už visą skolos atidėjimo laikotarpį (nebuvo įskaityta atidėjimo sutarties sudarymo diena), apskaičiuotų palūkanų duomenys nevienodai perkelti į F4 formas: vienais atvejais perkeltos preliminarios apskaičiuotos palūkanos, kitais atvejais – perskaičiuotos, kai kuriais atvejais apskaičiuotų palūkanų duomenys išvis nebuvo perkelti į F4 formas, pagal kurias sudaromos finansinės ir biudžeto vykdymo ataskaitos.

Šiaulių skyriuje kai kuriais atvejais palūkanos už 2012 m. buvo perskaičiuotos pagal metodinius nurodymus tik 2013 m. I ketv., dėl to dalis palūkanų buvo neperkelta į 2012 m. F4 formas. Taip pat kai kuriais atvejais palūkanos skaičiuotos neatsižvelgiant į skolos sumokėjimą arba neįskaičiuojant atidėjimo sutarties sudarymo dienos. Nustatyta atvejų, kai į F4 formą nebuvo perkeltos apskaičiuotos palūkanos arba perkeltos tik preliminarios palūkanos.

Panevėžio skyriuje palūkanos buvo apskaičiuotos neteisingai, nes jas perskaičiuojant nebuvo atsižvelgta į anksčiau, nei nurodyta atidėjimo sutarties grafike, sumokėtas įmokas, o kai kuriais atvejais jos nebuvo perskaičiuotos pagal faktines draudėjų skolų įmokas. F4 formose pateikti neteisingi duomenys dėl netiksliai perskaičiuotų palūkanų sumų, taip pat dėl į šias formas įtrauktų neperskaičiuotų sumų. Kai kuriais atvejais apskaičiuotos palūkanos išvis neįtrauktos į šias formas.

Kauno skyriuje ne visais atvejais palūkanos buvo perskaičiuotos pagal faktines įmokas, perskaičiavimai buvo atliekami neteisingai (neatsižvelgiant į nutrauktas atidėjimo sutartis, į anksčiau, nei nurodyta atidėjimo sutarties grafike, sumokėtas įmokas, neišskiriant palūkanų sumų 2012 ir 2013 m.), palūkanos kai kuriais atvejais apskaičiuotos už neteisingą laikotarpį (neįtraukiant sutarties sudarymo dienos arba neatsižvelgiant į ankstesnes įmokas), kai kuriais atvejais nepritaikytos padidintos palūkanos. Dėl minėtų priežasčių F4 formose netiksliai nurodytos apskaičiuotų palūkanų sumos.

²⁵ Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas, 1991-05-21 Nr. I-1336 (su vėlesniais pakeitimais).

²⁶ Fondo valdybos direktoriaus 2012-11-06 įsakymas Nr. V-547 „Dėl palūkanų už laiku nesumokėtų valstybinio socialinio draudimo ir privalomojo sveikatos draudimo įmokų, delspinigių ir baudų skolos sumokėjimo atidėjimo laikotarpį skaičiavimo metodikos patvirtinimo“.

²⁷ Fondo valdybos 2012-11-13 raštas teritoriniams skyriams Nr. (9.24) I-6741 „Dėl palūkanų skaičiavimo“.

Pavėluotas palūkanų skaičiavimo metodinių nurodymų pateikimas teritoriniams skyriams, palūkanų skaičiavimas bei apskaičiuotų sumų įtraukimas į draudėjų finansines ataskaitas (F4 formas) rankiniu būdu turėjo įtakos netiksliam palūkanų skaičiavimui ir apskaičiuotų klaidingų sumų parodymui apskaitoje arba jų neįtraukimui į apskaitą. Tai sąlygojo ir netikslų apskaičiuotų palūkanų už atidėtą įmokų, baudų ir delspinigių skolų sumokėjimą pajamų parodymą finansinėse ir biudžeto vykdymo ataskaitose. Be to, draudėjų atžvilgiu palūkanos buvo skaičiuojamos nevienodai.

1.1.4. Pastebėjimai dėl skolų mokėjimo atidėjimo ir atleidimo

Fondo valdyba ir teritoriniai skyriai skolų mokėjimo atidėjimo ir atleidimo nuo delspinigių mokėjimo sprendimus priėmė nesilaikydami VSDF biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklių: skolų mokėjimo atidėjimai ir atleidimas nuo delspinigių mokėjimo dažnai buvo vykdomas negavus reikalaujamų dokumentų, nurodančių mokėtojų įsiskolinimo priežastis bei pagrindžiančių jų finansinę padėtį, draudėjų atžvilgiu nevienodai taikytos nuostatos dėl skolų mokėjimo atidėjimo sutarčių sąlygų nevykdymo. Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 16 straipsnio 5 dalies nuostata, reglamentuojanti atleidimą nuo delspinigių, yra neišsami ir netiksli, nurodanti tik vieną atleidimo nuo delspinigių mokėjimo atvejį – kai draudėjas apskaičiuoja per mažas įmokas ir geranoriškai ištaiso klaidą, tačiau dažniausiai taikomas ir VSDF biudžeto sudarymo taisyklėse nustatytas atleidimas nuo delspinigių mokėjimo, kai vėluojama sumokėti įmokas, šioje ar kitose įstatymo nuostatose nenurodytas.

Teritoriniai skyriai, priimdami sprendimus dėl savarankiškai dirbančių asmenų įmokų, delspinigių ar baudų sumokėjimo atidėjimo (o draudėjų atleidimo nuo delspinigių mokėjimo atveju – Fondo valdyba ir teritoriniai skyriai), nesilaikė VSDF biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklių²⁸ (toliau – Taisyklės) VIII, X ir XI skyrių nuostatų: Fondo valdyba, priimdama sprendimus atleisti draudėjus nuo delspinigių mokėjimo, vadovavosi teritorinių skyrių nepagrįstais siūlymais (negavus visų reikalaujamų dokumentų, patvirtinančių įsiskolinimo priežastis ir veiklos finansinę būklę), o teritoriniai skyriai netinkamai įvertino mokėtojų prašymus, nepareikalavo jų pagrįsti tinkamais dokumentais ir nepagrįstai priėmė sprendimus dėl įmokų, baudų ir delspinigių mokėjimo atidėjimo savarankiškai dirbantiems asmenims.

Nepakankamai pagrįstų sprendimų parengimo pavyzdžiai

- Vilniaus, Kauno, Šiaulių ir Panevėžio skyriuose savarankiškai dirbančių asmenų 2012 m. prašymuose dėl įmokų sumokėjimo atidėjimų daugeliu patikrintų atvejų nebuvo pateikiama išsamesnė informacija ar papildomi dokumentai, kuriais būtų grindžiama sunki finansinė situacija ar kitos priežastys, dėl kurių reikalingas atidėjimas. Dažnai kaip atidėjimo pagrindas nurodoma „sunki finansinė ar materialinė padėtis“, „nėra galimybės padengti visos skolos iš karto“, „šiuo metu negauna pajamų“ ar kitos nepakankamai motyvuotos ir nekonkrečios įsiskolinimo priežastys, kurios neįrodytos pagrindžiančiais dokumentais.

²⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005-06-14 nutarimas Nr. 647 (su vėlesniais pakeitimais).

- Vilniaus, Kauno, Šiaulių skyriuose delspinigių ir baudų mokėjimo atidėjimai savarankiškai dirbantiems asmenims kai kuriais atvejais atlikti nepagrįstai, nes delspinigių atidėjimų atvejais sprendimai priimti negavus visų reikalaujamų dokumentų (įsiskolinimo priežastis patvirtinančių dokumentų, įsiskolinimo laikotarpio patvirtintų pajamų deklaracijų kopijų), o sprendimai atidėti baudos mokėjimą savarankiškai dirbantiems asmenims priimti pagal prašymus, kuriuose nebuvo paaiškintos aplinkybės, dėl kurių buvo apskaičiuotos per mažos įmokos, ir kai kuriais atvejais negavus kitų Taisyklėse reikalaujamų dokumentų (paskutinio ataskaitinio laikotarpio veiklos finansinių ataskaitų, patikrinimo aktų, kuriuose apskaičiuotos baudos, kopijų ir kt.).
- Fondo valdyba kai kuriais atvejais priėmė sprendimus draudėjus atleisti nuo delspinigių mokėjimo vadovaudamasi Vilniaus skyriaus nepakankamai pagrįstais siūlymais, nes iš mokėtojų nebuvo pareikalauta visų atleisti nuo delspinigių reikalingų dokumentų, nurodytų Taisyklėse (paskutinio ataskaitinio laikotarpio veiklos finansinių ataskaitų (pateikiamos tik VSD ir SD lėšų finansinės ataskaitos), o kai kuriais atvejais – ir dokumentų, patvirtinančių įsiskolinimo priežastis).

Pažymėtina, kad dažnai dėl atleidimo nuo delspinigių mokėjimo kreipiasi biudžetinės įstaigos, kurios vėluoja mokėti įmokas dėl nepakankamo finansavimo ataskaitinių laikotarpių ketvirčiais. Dažnai biudžetinės įstaigos nepateikia dokumentų, patvirtinančių įsiskolinimo priežastis, nors Taisyklių 79 punkte, kuris nurodo reikalaujamus pateikti dokumentus kreipiantis dėl atleidimo nuo delspinigių mokėjimo, išimtis biudžetinėms įstaigoms nenumatyta.

Atkreipiame dėmesį, kad 2012 m. vasario mėn. pabaigoje buvo patikslinta Taisyklių 65 punkto nuostata, reglamentuojanti teritorinių skyrių veiksmus pažeidus įmokų skolų grąžinimo grafiką: nurodyta, kad, pažeidus nustatytą grafiką, teritorinis skyrius *per vieną mėnesį* priima sprendimą dėl atidėjimo sutarties nutraukimo bei skolos išieškojimo priverstine tvarka. Nuo 2012-01-01 įsigaliojo nuostata dėl palūkanų skaičiavimo skolų sumokėjimo atidėjimo laikotarpiu. Jeigu draudėjas vėluoja sumokėti skolą pagal grafiką, nuo pirmos vėlavimo dienos iki atidėjimo sutarties nutraukimo dienos (įskaitytinai) yra skaičiuojamos padidintos palūkanos. Audito metu nustatyta, kad teritoriniuose skyriuose nuostata dėl sprendimo nutraukti atidėjimo sutartį pažeidus skolų grąžinimo grafiką yra taikoma skirtingai: vienais atvejais yra laikomasi Taisyklių ir per mėnesį priimamas sprendimas nutraukti sutartis, kai draudėjas nesilaiko grafiko, kai kuriais atvejais sutartys nutraukiamos draudėjams pradėlus mokėti skolas ilgiau nei vieną mėnesį (70–90 d.), yra atvejų, kai sutartys nenutraukiamos palaikant ryšius su draudėjais ir primenant apie pagal atidėjimo sutartyse numatytus grafikus ir vėluojamas sumokėti skolas. Nevienodai taikant Taisyklėse nustatytą atidėjimo sutarčių nutraukimo tvarką, vieniems draudėjams ilgesnį laiką skaičiuojamos padidintos palūkanos, kitiems draudėjams greičiau pritaikomos priverstinio išieškojimo priemonės. Tokiais atvejais galima abejoti, ar laikomasi lygiateisiškumo principo draudėjų atžvilgiu.

Remiantis Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 16 straipsnio 5 dalimi, Fondo valdyba Taisyklėse nustatyta tvarka gali atleisti draudėją nuo apskaičiuotų delspinigių ir (ar) baudų mokėjimo, jei draudėjas įrodo, kad apskaičiavo per mažas socialinio draudimo įmokas dėl aplinkybių, kurios nepriklausė nuo jo valios ir kurių jis nenumatė ir negalėjo numatyti. Pažymėtina, kad ši nuostata yra neišsami ir netiksli, nes nurodytas vienas iš galimų atvejų, kai Fondo valdyba atleidžia nuo apskaičiuotų delspinigių mokėjimo – kai draudėjas apskaičiavo per mažas draudimo

įmokas. Neaišku, ar nuo delspinigių Fondo valdyba gali atleisti tik tuo atveju, kai draudėjas pats pastebėjo, kad apskaičiavo per mažas socialinio draudimo įmokas (iki datos, nurodytos pavedime patikrinti draudėją, jei pavedimo nėra – iki tikrinimo pradžios), klaidas savanoriškai ištaisė, sumokėjo trūkstamą socialinio draudimo įmokų sumą, pristatė patikslintas ataskaitas ir informavo apie apdraustų asmenų draudžiamąsias pajamas. Ši ir kitos įstatymo nuostatos nereglementuoja dažniausiai taikomo Taisyklės²⁹ nurodyto atvejo, kai Fondo valdyba atleidžia nuo delspinigių mokėjimo tada, kai delspinigiai apskaičiuojami už pavėluotą įmokų mokėjimą (minėto įstatymo 16 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad delspinigiai skaičiuojami už pavėluotai į VSDF pervestas socialinio draudimo įmokas).

1.2. Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto išlaidos

Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto išlaidos 2012 metais sudarė 13 470,6 mln. Lt. VSDF biudžeto išlaidų planas įvykdytas 99,0 proc. – išlaidos buvo 131,7 mln. Lt mažesnės nei planuotos.

Palyginti su 2011 m., VSDF biudžeto išlaidos 2012 m. išaugo 2,8 procento. Išlaidų augimą labiausiai lėmė didesnė vidutinė metinė senatvės pensija, išaugęs išankstinių senatvės pensijų gavėjų skaičius bei netekto darbingumo vienkartinį kompensacijų gavėjų skaičiaus padidėjimas.

VSDF biudžeto išlaidos 2012 m. sudarė 13 470,6 mln. Lt. Palyginti su suplanuotomis ir Fondo biudžeto 2012 m. rodiklių patvirtinimo įstatymu³⁰ patvirtintomis išlaidomis, VSDF biudžeto išlaidų planas 2012 m. buvo įvykdytas 99,0 procentais. Atsižvelgiant į 2011 m. įvykdytą VSDF biudžeto išlaidų planą, 2012 m. nustatyta 2,8 proc. šių išlaidų augimo tendencija.

2 lentelė. VSDF biudžeto išlaidų plano vykdymas ir kitimo tendencijos 2011–2012 m.

Išlaidų straipsniai	2012 m. įvykdyta, mln. Lt	2012 m. struktūra, proc.	2012 m. patvirtinta, mln. Lt	2012 m. įvykdymo proc.	2011 m. įvykdyta, mln. Lt	2012-2011 m. pokytis, proc.
Pensijų socialiniam draudimui	8 182,8	60,7	8 201,4	99,8	7 668,0	6,7
Ligos ir motinystės socialiniam draudimui	1 271,1	9,4	1 319,0	96,4	1 448,2	-12,2
Nedarbo socialiniam draudimui	304,9	2,3	377,1	80,9	347,6	-12,3
Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialiniam draudimui	53,6	0,4	51,5	104,2	44,1	21,7
Lėšos, pervedamos į Privalomojo sveikatos	2 593,3	19,3	2 477,6	104,7	2 467,9	5,1

²⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005-06-14 nutarimu Nr. 647 (su vėlesniais pakeitimais) patvirtintų VSDF biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklių 76 p.

³⁰ Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto 2012 metų rodiklių patvirtinimo įstatymas, 2011-12-20 Nr. XI-1826.

draudimo fondą						
Lėšos, pervedamos į pensijų fondus	286,7	2,1	290,8	98,6	358,9	-20,1
Neatgautinos ir abejotinai atgautinos sumos	48,7	0,4	48,0	101,6	96,8	-49,6
Veiklos sąnaudos	729,4	5,4	836,8	87,2	676,3	7,8
Iš viso:	13 470,6	100,0	13 602,3	99,0	13 107,8	2,8

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Fondo valdybos pateiktus duomenis.

VSDF biudžeto išlaidų pagrindą, t. y. 60,7 proc., 2012 m. sudarė išmokos pensijų socialiniam draudimui. Šių išmokų augimas, kurį sąlygojo 9,6 proc. didesnė vidutinė metinė senatvės pensija, turint būtinąjį stažą, bei 10,4 proc. išaugęs išankstinių senatvės pensijų gavėjų skaičius labiausiai ir lėmė bendrą VSDF biudžeto išlaidų padidėjimą. Vidutinės metinės senatvės pensijos dydžio augimui įtakos turėjo 2012 m. nuo 1 170 Lt iki 1 488 Lt (t. y. 2009 m. lygio) padidintos draudžiamosios pajamos (draudžiamųjų pajamų dydis 2010–2011 m. buvo sumažintas Vyriausybės nutarimais³¹).

VSDF biudžeto išlaidų augimui įtakos taip pat turėjo 21,7 proc. išaugusios nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo išlaidos, 5,1 proc. išaugusios lėšos, pervedamos į privalomąjį sveikatos draudimo fondą, bei 7,8 proc. išaugusios veiklos sąnaudos, kurias sąlygojo 18,9 proc. didesnės kitos fondo veiklos sąnaudos, t. y. ilgalaikių bei trumpalaikių paskolų palūkanų ir administravimo mokesčių sąnaudos. Lėšų, pervedamų ir privalomąjį sveikatos draudimo fondą, augimą lėmė didesnis sveikatos draudimo įmokų surinkimas, kurį sąlygojo 3,1 proc. išaugęs apdraustųjų skaičius bei 2,1 proc. didesnės apdraustųjų vidutinės mėnesinės pajamos, nuo kurių yra skaičiuojamos įmokos. Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo išlaidų augimui daugiausia įtakos turėjo netekto darbingumo vienkartinį kompensacijų gavėjų skaičiaus padidėjimas.

1.2.1. Pastebėjimai dėl nedarbo socialinio draudimo išlaidų

Fondo valdyba pagal Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos paraiškas 2012 m. pervedė į Užimtumo fondą 24 mln. Lt daugiau lėšų, nei surinko nedarbo socialinio draudimo įmokų, taip nesilaikydama Užimtumo rėmimo³² ir Nedarbo socialinio draudimo įstatymų³³.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2012 m. pabaigoje parengti ir Seimo ar Vyriausybės patvirtinti nedarbo socialinį draudimą reglamentuojantys įstatymai ir

³¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009-12-23 nutarimas Nr. 1771 „Dėl einamųjų 2010 metų draudžiamųjų pajamų, ribinio motinystės (tėvystės) socialinio draudimo pašalpos ir ribinio valstybinės pensijos dydžių patvirtinimo“; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011-02-23 nutarimas Nr. 210 „Dėl einamųjų 2011 metų draudžiamųjų pajamų, ribinio motinystės (tėvystės) socialinio draudimo pašalpos ir ribinio valstybinės pensijos dydžių patvirtinimo“.

³² Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatymas, 2006-06-15 Nr. X-694.

³³ Lietuvos Respublikos nedarbo socialinio draudimo įstatymas, 2003-12-16 Nr. IX-1904.

poįstatyminiai aktai, nustatantys nedarbo socialinio draudimo lėšų ir nepanaudoto jų likučio pervedimą, nepakankamai tarpusavyje suderinti, todėl ne visada aišku, kaip juos taikyti.

Didėjančiam VSDF deficitui įtakos turi Nedarbo socialinio draudimo įstatymo pakeitimais iki 2013 m. pabaigos pratęstas išlaidų, nesusijusių su nedarbo socialinio draudimo išmokomis, finansavimo perėmimo į valstybės biudžetą pereinamasis laikotarpis ir sprendimas užimtumo rėmimo priemonės toliau finansuoti iš VSDF biudžeto, patvirtinus konkrečias sumas šioms priemonėms įgyvendinti ir užimtumo rėmimo politiką įgyvendinančioms įstaigoms išlaikyti, neatsižvelgiant į šiam tikslui surinktas pajamas.

Fondo valdyba, pervesdama nedarbo socialinio draudimo lėšas į Užimtumo fondą, vadovavosi VSDF biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklėmis³⁴, todėl nedarbo socialiniam draudimui skirtas lėšas kas savaitę pervedė Užimtumo fondui pagal SADM paraiškoje nurodytą lėšų poreikį, neatsižvelgdama į faktiškai gautas nedarbo socialinio draudimo įmokų sumas. Fondo valdyba nesivadovavo Užimtumo rėmimo ir Nedarbo socialinio draudimo įstatymų nuostatomis, neperskaičiavo pervestų įmokų pagal faktiškai gautas ir į Fondo valdybos ataskaitą įtrauktas draudėjų nedarbo socialinio draudimo įmokas kiekvieną ketvirtį, todėl į Užimtumo fondą pervedė daugiau lėšų, nei surinko (2012 m. – 24 mln. Lt, o nuo 2007 m. iš viso – 680,5 mln. Lt). Be to, SADM šias paraiškas teikia neįvertinusi realaus Užimtumo fondo lėšų poreikio, nes kasmet lieka nepanaudotų šio fondo lėšų likutis (pvz., 2012 m. – 4,7 mln. Lt).

Atkreipiame dėmesį, kad, 2012 m. pabaigoje teikdama nedarbo socialinį draudimą reglamentuojančių teisės aktų pakeitimus, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija nepakankamai dėmesio skyrė nedarbo socialinio draudimo įmokų pervedimo į Užimtumo fondą reglamentavimui, nesiėmė pakankamų priemonių, kad ankstesnio valstybinio audito ataskaitoje³⁵ nurodytos viena kitai prieštaraujančios teisės aktų nuostatos, nustatančios nedarbo socialinio draudimo lėšų ir nepanaudoto jų likučio pervedimą, būtų pakoreguotos.

2012 metais Lietuvos Respublikos Seimas priėmė su nedarbo socialiniu draudimu susijusių įstatymų pakeitimus, įsigaliojusius nuo 2013 m. sausio 1 dienos. Nuo šios datos nedarbo draudimo išmokų bedarbiams (vadinamųjų bedarbio pašalpų) mokėjimas pavestas VSDF teritoriniams skyriams, šios išmokos pradėtos mokėti ne iš Užimtumo fondo, o tiesiogiai iš VSDF biudžeto, ir vieneriems metams atidėtas planuojamas Lietuvos darbo biržos išlaikymas iš valstybės biudžeto lėšų. Nors šiais klausimais Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos rengtus įstatymų projektus

³⁴ Patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005-06-14 nutarimu Nr. 647.

³⁵ 2012-07-17 valstybinio audito ataskaita Nr. FA-P-10-2-49 „Dėl Valstybinio socialinio draudimo fondo konsoliduotųjų ataskaitų rinkinio finansinio (teisėtumo) audito rezultatų“, I dalies 1.2.1 skyrius.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė pateikė Lietuvos Respublikos Seimui tuo pačiu nutarimu³⁶, pakeistuose įstatymuose išliko tam tikrų nesuderintų jų nuostatų.

Dėl VSDF pervedamų SADM nedarbo draudimo lėšų

Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 22 str. 1 d.: Fondo valdyba nedarbo socialinio draudimo lėšas Užimtumo rėmimo įstatymo nustatytoms užimtumo rėmimo priemonėms įgyvendinti, darbo rinkos paslaugoms teikti ir užimtumo rėmimo politiką įgyvendinančioms įstaigoms išlaikyti Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatytais terminais ir tvarka perveda Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai Užimtumo fondui sudaryti.

Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 29 str. 1 d. 9 p.: Fondo valdyba, organizuodama socialinį draudimą ir vykdydama Fondo biudžetą, organizuoja <...> socialinio draudimo įmokų pervedimą į <...> Lietuvos darbo biržos sąskaitą.

Analizuojant pateiktas to paties įstatymo³⁷ nuostatas neaišku, kuriai įstaigai – ministerijai ar Lietuvos darbo biržai – Fondo valdyba turi pervesti dalį nedarbo socialinio draudimo įmokų.

Dėl nepanaudotų Užimtumo fondo lėšų naudojimo

Užimtumo rėmimo įstatymo 38 str. 3 d.: pasibaigus finansiniams metams, nepanaudotos Užimtumo fondo lėšos įtraukiamos į kitų metų Užimtumo fondo lėšų sąmatą, jeigu Biudžeto sandaros įstatyme nenustatyta kitaip.

Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklių 129¹ p.: pasibaigus metams, lėšos, viršijusios išlaidas, socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu grąžinamos į Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetą.

Šiuo skirtingos galios teisės aktų tarpusavio neatitikimo atveju anksčiau priimta žemesnės galios Taisyklių³⁸ nuostata po įstatymo priėmimo jos taikymo metu – pasibaigus 2012 metams – nebuvo suderinta su aukštesnę juridinę galią turinčiu įstatymu.

Analizuodami nedarbo socialinio draudimo politikos, parodytos teisės aktų pakeitimuose, nuoseklumą, pastebėjome, kad Nedarbo socialinio draudimo įstatyme³⁹ nustatytas pereinamasis laikotarpis, per kurį valstybės biudžetas turėjo nuosekliai perimti iš VSDF biudžeto išlaidų, skirtų su užimtumo rėmimu susijusioms priemonėms vykdyti ir užimtumo rėmimo politiką įgyvendinančioms įstaigoms išlaikyti, finansavimą, buvo pratęstas kelis kartus: 2005–2009 m. laikotarpis pratęstas iki 2012 m. pabaigos, vėliau – iki 2013 m. pabaigos. Be to, vėliausiu šios įstatymo nuostatos pakeitimu nuspręsta užimtumo rėmimo priemonių finansavimą palikti VSDF išlaidų dalimi. Tokie sprendimai turi įtakos VSDF biudžeto deficito didėjimui – su nedarbo socialinio draudimo išmokomis nesusijusioms išlaidoms 2005–2012 metų laikotarpiu iš viso buvo

³⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012-11-14 nutarimas Nr. 1369 „Dėl Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatymo 37 ir 38 straipsnių pakeitimo įstatymo 2 ir 3 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo, Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sandaros įstatymo 3, 4, 5, 6, 7, 9, 11, 13, 14, 15 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo 3, 7 ir 11 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo, Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 22 ir 33 straipsnių pakeitimo įstatymo 2 ir 3 straipsnių pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 2, 3, 4, 5, 16, 17, 21, 22, 25, 26, 27, 29, 31, 36 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo 8 ir 15 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo, Lietuvos Respublikos nedarbo socialinio draudimo įstatymo 17 ir 23 straipsnių pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos nedarbo socialinio draudimo įstatymo 2 ir 17 straipsnių pakeitimo įstatymo 2 ir 3 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projektų pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“.

³⁷ Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas, 1991-05-21 Nr. I-1336 (su vėlesniais pakeitimais).

³⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005-06-14 nutarimas Nr. 647 (su vėlesniais pakeitimais).

³⁹ Lietuvos Respublikos nedarbo socialinio draudimo įstatymas, 2003-12-16 Nr. IX-1904 (su vėlesniais pakeitimais).

panaudota 1 147,6 mln. Lt VSDF lėšų. 2013 m. šiam tikslui taip pat suplanuota apie 167,7 mln. Lt, iš jų – 99,3 mln. Lt užimtumo rėmimo priemonėms įgyvendinti.

Pažymėtina, kad 2012 m. pabaigoje Seimo priimtas sprendimas⁴⁰ iš VSDF biudžeto mokėti ne tik nedarbo draudimo išmokas, bet ir į Užimtumo fondą pervesti lėšas, skirtas Užimtumo rėmimo įstatyme⁴¹ nustatytoms užimtumo rėmimo priemonėms įgyvendinti ir darbo rinkos paslaugoms teikti bei užimtumo rėmimo politiką įgyvendinančioms įstaigoms išlaikyti. Patvirtinus konkrečias šiems tikslams pervedamas sumas ir nesusiejant jų su faktiškai surinktomis nedarbo socialinio draudimo įmokomis, sudaromos prielaidos šias išlaidas padengti viršijant surinktas nedarbo socialinio draudimo įmokas, nors tokie mokėjimai bus daromi iš deficitinio VSDF biudžeto.

1.2.2. Pastebėjimai dėl netekto darbingumo išmokų

Neįgalumo ir darbingumo nustatymo proceso trūkumai sudaro prielaidas kilti abejonėms dėl VSDF patiriamų išlaidų netekto darbingumo (invalidumo) pensijoms, vienkartinėms ir periodinėms netekto darbingumo kompensacijoms mokėti dydžio pagrįstumo.

Teisės aktuose apdraustajam leidžiama dėl to paties draudžiamojo įvykio (nelaimingo atsitikimo darbe) gauti kelias VSDF išmokas, o kitais valstybinio socialinio draudimo atvejais nustatyta prievolė pasirinkti vieną iš išmokų arba tam tikra išmoka nemokama, jei gaunamos analogiško dydžio kitos socialinio draudimo išmokos. Apdraustajam skiriamų VSDF išmokų ir šio asmens gaunamų pajamų sąsajos nebuvimas ir dėl to paties draudžiamojo įvykio gaunamos kelios VSDF išmokos kai kuriais atvejais neatitinka valstybinio socialinio draudimo paskirties – visiškai ar iš dalies kompensuoti apdraustiesiems asmenims dėl draudžiamųjų įvykių prarastas darbo pajamas, nes dėl šių išmokų asmens pajamos, palyginti su situacija iki įvykio, padidėja, be to, didina VSDF išlaidas.

Dalis valstybinio socialinio draudimo išmokų priklauso nuo asmeniui nustatyto darbingumo ir neįgalumo lygio.

VSDF išlaidos, tiesiogiai susijusios su asmeniui nustatyto netekto darbingumo lygiu

Jei asmenys nustatyta tvarka yra pripažinti nedarbingais arba iš dalies darbingais ir turi minimalų valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą (kurio dydis priklauso nuo asmens amžiaus darbingumo lygio nustatymo dieną), jie turi teisę gauti **netekto darbingumo pensiją** (iki 2005 m. ta pačia tvarka buvo skiriamos **invalidumo pensijos**, kurios mokamos iki šiol, jei jų skyrimo terminas nepasibaigęs). Netekto darbingumo pensijos mokamos asmenims, netekusiems 45 ir daugiau procentų darbingumo ir, taip pat, kaip ir senatvės pensijos, priklauso nuo bazinės pensijos dydžio, pensijų draudimo stažo, asmens turėtų draudžiamųjų pajamų, metų draudžiamųjų pajamų šalyje pensijų draudimo laikotarpiu, einamųjų metų draudžiamųjų pajamų pensijos gavimo laikotarpiu. Tik asmenims, praradusiems 75–100 proc. darbingumo, taikomas 150 procentų valstybinės socialinio draudimo bazinės pensijos dydis, o praradus 45–70 proc. darbingumo, taip pat, kaip ir skaičiuojant

⁴⁰ Lietuvos Respublikos nedarbo socialinio draudimo įstatymo 17 ir 23 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas, 2012-12-20 Nr. XII-127, ir Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto 2013 metų rodiklių patvirtinimo įstatymas, 2012-12-20 Nr. XII-66.

⁴¹ Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatymas, 2006-06-15 Nr. X-694 (su vėlesniais pakeitimais).

senatvės pensijos dydį, taikomas 110 proc. bazinės pensijos dydis. Praradus 45–55 proc. darbingumo, netekto darbingumo pensijos dydis mažinamas 50 procentų.

Jeigu asmuo netenka dalies ar viso darbingumo dėl nelaimingo atsitikimo darbe, pakeliui į darbą ar iš darbo ar susirgęs profesine liga, jam skiriama **netekto darbingumo vienkartinė arba periodinė kompensacija**. Vienkartinė kompensacija mokama terminuotai netekus iki 20 proc. darbingumo (šios kompensacijos dydis lygus 10 proc. asmens 24 mėnesių kompensuojamojo uždarbio) arba daugiau nei 20, bet mažiau nei 30 proc. darbingumo (šiuo atveju mokama 20 proc. asmens 24 mėnesių kompensuojamojo uždarbio dydžio vienkartinė kompensacija), taip pat neterminuotai netekus iki 30 proc. darbingumo (skiriama trigubai didesnė vienkartinė kompensacija, negu terminuotai netekus darbingumo). Jei netenkama 30 ir daugiau procentų darbingumo, kas mėnesį mokama periodinė kompensacija, kurios dydis priklauso nuo netekto darbingumo procentų, einamųjų metų draudžiamųjų pajamų ir kompensavimo koeficiento (kuris skirtingai skaičiuojamas lėtinės profesinės ligos ir nelaimingų atsitikimų darbe, pakeliui į darbą ar iš darbo bei ūmios profesinės ligos atvejais).

Netekto darbingumo/invalidumo pensijos bei netekto darbingumo periodinės kompensacijos mokamos iki darbingumo netekimo termino pabaigos.

Asmens darbingumo ir neįgalumo lygio vertinimus atlieka Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – NDNT), nustatydamas asmens darbingumo lygį, jo priežastį, atsiradimo laiką, terminą ir asmens netekto darbingumo procentus. Specialiųjų tyrimų tarnybai (toliau – STT) atlikus NDNT korupcijos rizikos analizę⁴², nustatyta, kad darbingumo ir neįgalumo lygių nustatymo reglamentavimas turi trūkumų: nenustatyti aiškūs vertinimo kriterijai, kuriais vadovaujantis priimami sprendimai dėl darbingumo lygio nustatymo, nenurodytos konkretaus darbingumo lygio termino nustatymo aplinkybės, nepakankamai aiškiai reglamentuotas NDNT sprendimų priėmimo procesas. Atsižvelgus į STT tyrimo rezultatus, teisės aktai, reglamentuojantys darbingumo ir neįgalumo lygių nustatymą, buvo keisti ir papildyti. Tačiau Valstybės kontrolė, 2012 m. atlikusi veiklos auditą⁴³, kurio metu vertino neįgalumo ir darbingumo lygio nustatymo objektyvumą, konstatavo, kad ne visais atvejais NDNT sprendimai buvo priimti objektyviai ir teisingai, o sprendimų priėmimo procesas yra nepakankamai racionalus. Tokias išvadas sąlygojo nustatyti dalykai: keičiama ketvirtadalis pakartotinai patikrintų NDNT teritorinių skyrių sprendimų; NDNT neturi prieigos prie kitų institucijų (VSDF, Valstybinės ligonių kasos) duomenų bazių, todėl negali įsitikinti duomenų teisingumu ir vadovaujasi asmenų žodžiu pateikta informacija ar dokumentų kopijomis, o neįgalieji, kuriems buvo nustatyta kelių valandų darbo diena, dirbo keliose darbovietėse; gydytojams, pateikusiems neteisingus medicininius duomenis, nėra nustatyta atsakomybės taikymo tvarka, o NDNT neturi galimybės patikslinti asmeniui nustatytos diagnozės; ir kiti dalykai.

Pažymėtina, kad Fondo valdyba taip pat kreipėsi į Socialinės apsaugos ir darbo ministeriją⁴⁴ teikdama pastebėjimus dėl darbingumo lygio nustatymo kontrolės ir atkreipdama dėmesį į tai, kad, kitaip nei laikinojo nedarbingumo atvejais, ilgalaikio ir nuolatinio darbingumo netekimo (invalidumo) nustatymo pagrįstumo, teisėtumo ir teisingumo kontrolė dėl esamo reglamentavimo yra neefektyvi: neskiriama dėmesio prevencijai ir kontrolės funkcijoms iki netekto darbingumo

⁴² Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos 2011-11-05 išvada Nr. L-01-3702.

⁴³ Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės 2012-12-20 valstybinio audito ataskaita Nr. VA-P-10-1-18.

⁴⁴ Fondo valdybos 2012-02-23 raštas socialinės apsaugos ir darbo ministrui Nr. (11.2)I-1153.

nustatymo (VSDF administruojančių įstaigų dalyvavimo šiame procese nereglamentuoja teisės aktai), be to, asmenį darbingumo lygiui nustatyti siunčianti sveikatos priežiūros įstaiga nesiima jokios atsakomybės dėl nepagrįstai ar pažeidžiant teisės aktų reikalavimus išduoto nukreipimo (laikinojo nedarbingumo nustatymo ir nedarbingumo pažymėjimų išdavimo atveju yra numatyta permokėtas pašalpas išieškoti iš kaltų asmenų įstatymų nustatyta tvarka). Fondo valdybos teritorinių skyrių iniciatyva kreipiantis dėl NDNT sprendimų ginčijimo, daugiau nei 20 procentų atvejų keičiami sprendimai sumažinant netekto darbingumo procentus.

Nustatyti neįgalumo ir darbingumo nustatymo proceso trūkumai sudaro prielaidas manyti, jog dalis valstybinio socialinio draudimo išlaidų gali būti nepagrįstai per didelės. 2012 m. VSDF buvo apskaičiuota 1 732,5 mln. Lt netekto darbingumo (invalidumo) pensijų, 3,3 mln. Lt netekto darbingumo vienkartinių ir 25,5 mln. Lt periodinių kompensacijų.

Atkreipame dėmesį, kad kai kuriais atvejais tam pačiam asmeniui mokamos kelios išmokos dėl to paties draudžiamąjo įvykio. Pavyzdžiui, jei asmuo netenka darbingumo dėl nelaimingo atsitikimo darbe, pakeliui į darbą ar iš darbo arba suserga profesine liga ir jam NDNT nustato 45 procentų ar didesnę netektą darbingumą, jis turi teisę gauti ir periodinę netekto darbingumo kompensaciją, ir netekto darbingumo pensiją (jei turi minimalų pensijų draudimo stažą). Pažymėtina, kad Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatyme⁴⁵ ir Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatyme⁴⁶ tokiu atveju nėra nustatyta būtinybės pasirinkti vieną iš išmokų, kurias asmuo įgijo teisę gauti dėl to paties draudžiamąjo įvykio. Kitais valstybinio socialinio draudimo atvejais tokia pasirinkimo prievolė arba tam tikros išmokos nemokėjimas, jei gaunamos analogiško dydžio kitos socialinio draudimo išmokos, yra numatyti.

Teisės gauti kelias išmokas apribojimo pavyzdžiai

Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad asmenims, kuriems mokamos netekto darbingumo (invalidumo) pensijos ir kurie tuo pat metu turi teisę gauti senatvės pensiją, mokama didesnė arba, jų pasirinkimu, viena iš šių pensijų.

Nedarbo socialinio draudimo įstatymo⁴⁷ 15 straipsnis nustato, kad asmenims, gaunantiems valstybines socialinio draudimo, šalpos ar valstybines pensijas (išskyrus našlių, našlaičių ir maitintojo netekimo pensijas), taip pat netekto darbingumo periodines kompensacijas dėl nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų, taip pat profesinės reabilitacijos, motinystės, tėvystės ar motinystės (tėvystės) socialinio draudimo pašalpas, iš nedarbo draudimo lėšų mokama tik nedarbo draudimo išmokos dalis, viršijanti gaunamą pensiją, kompensaciją ar pašalpų sumą. Konstitucinis teismas 2012-02-07 nutarimu konstatavo, kad pastaroji nuostata neprieštaruja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

Kai kuriais atvejais Valstybinių pensijų įstatyme⁴⁸ yra apribota teisė gauti ir kelias išmokas iš valstybės biudžeto.

Mūsų nuomone, kelių išmokų, kai teisė jas gauti įgyjama dėl to paties draudžiamąjo įvykio – nelaimingo atsitikimo darbe ir profesinės ligos, mokėjimo asmeniui apribojimas būtų

⁴⁵ Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymas, 1999-12-23 Nr. VIII-1509 (su vėlesniais pakeitimais).

⁴⁶ Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymas, 1994-07-18 Nr. I-549 (su vėlesniais pakeitimais).

⁴⁷ Lietuvos Respublikos nedarbo socialinio draudimo įstatymas, 2003-12-16 Nr. IX-1904 (su vėlesniais pakeitimais).

⁴⁸ Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymas, 1994-12-22 Nr. I-730 (su vėlesniais pakeitimais).

tikslingas ir dėl to, kad kai kuriais atvejais (nesant apribojimo) viršijama Valstybinio socialinio draudimo ir Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymuose⁴⁹ įtvirtinta socialinio draudimo paskirtis – apdraustiesiems kompensuoti dėl draudžiamųjų įvykių prarastas ar negautas pajamas. Audito metu nustatyta atvejų, kai asmenys, dėl nelaimingo atsitikimo darbe netekę dalies darbingumo, po įvykio grįžę į darbą gavo tiek pat pajamų arba daugiau, kiek ir prieš nelaimingą atsitikimą, taip pat šiems asmenims buvo mokamos netekto darbingumo periodinės kompensacijos ir netekto darbingumo pensijos.

Atvejų, kai asmenys dėl draudžiamąjo įvykio neprarado pajamų, bet gavo socialinio draudimo išmokas, pavyzdžiai

- Iki nelaimingo atsitikimo darbe elektrikas, dirbdamas bendrovėje, gavo 1 200 Lt mėnesinio darbo užmokesčio. 2012-02-20 įvyko nelaimingas atsitikimas darbe, dėl kurio 2012-11-23 NDNT nustatė šiam asmeniui 50 proc. netektą darbingumą, galiojantį nuo 2012-11-23 iki 2013-11-22). Nelaimingą atsitikimą darbe pripažinus draudžiamuoju įvykiu, asmeniui iš VSDF lėšų nuo 2012-11-23 mokama 204,60 Lt netekto darbingumo periodinė kompensacija ir 625,18 Lt netekto darbingumo pensija. 2012-11-23 asmeniui grįžus į darbą, toliau buvo mokama 1 200 Lt alga. Po nelaimingo atsitikimo darbe asmens bendra pajamų suma padidėjo 829,78 Lt, arba apie 40 procentų.
- Asmuo, dirbdamas bendrovėje, iki nelaimingo atsitikimo darbe gaudavo vidutiniškai 1 840 Lt algos per mėnesį. Dėl 2011 m. įvykusio nelaimingo atsitikimo darbe 2011-12-12 jam buvo pripažintas 50 proc. netektas darbingumas ir iš VSDF lėšų mokama 485,67 Lt netekto darbingumo pensija bei 580,32 Lt netekto darbingumo periodinė kompensacija. NDNT, po metų pakartotinai įvertinusi darbingumo lygį, šiam asmeniui nustatė 45 proc. netektą darbingumą nuo 2012-12-03 iki 2014-12-02, ir tuo pagrindu jam buvo mokama 485,67 Lt netekto darbingumo pensija bei 522,29 Lt netekto darbingumo periodinė kompensacija. Grįžęs į darbą 2012 m., asmuo per mėnesį gaudavo vidutiniškai 2 335 Lt, tai rodo, jog jo DU dydis dėl netekto darbingumo nesumažėjo. Neatsižvelgiant į tai, jis iš VSDF per mėnesį papildomai gaudavo daugiau nei 1 000 Lt.
- Dėl nelaimingo atsitikimo pakeliui į darbą asmeniui praradus 50 proc. darbingumo, iš VSDF lėšų buvo skirta 1 339,20 Lt netekto darbingumo periodinė kompensacija (vėliau sumažinus netekto darbingumo procentą ši kompensacija sumažėjo iki 1 004,40 Lt) ir 485,52 Lt netekto darbingumo pensija. Asmens su darbo santykiais susijusios gautos pajamos iki nelaimingo atsitikimo ir po jo nepasikeitė ir sudarė apie 4 500 Lt. Taigi dėl nelaimingo atsitikimo pakeliui į darbą asmuo pajamų neprarado, o papildomai iš VSDF gavo 1 797 Lt (vėliau – 1 490 Lt).

Pateikti pavyzdžiai rodo, kad kai kuriais atvejais apdraustųjų pajamos dėl nustatyto netekto darbingumo ne sumažėja, o dėl iš VSDF gaunamų išmokų bendra pajamų suma gerokai padidėja. Taip pat tokie pavyzdžiai pagrindžia abejones dėl netekto darbingumo lygio nustatymo pagrįstumo ir įpareigoja auditorius pakartotinai atkreipti dėmesį į rekomendacijas VSDF išlaidas susieti su asmenų dėl draudžiamųjų įvykių prarastų pajamų kompensavimu⁵⁰.

Neįgalumo ir darbingumo nustatymo proceso tobulinimas, siekiant maksimaliai objektyvaus rezultato, numatytos ir praktiškai pritaikytos VSDF išlaidų sąsajos su dėl draudžiamųjų įvykių prarastomis pajamomis ir pašalinta galimybe dėl to paties draudžiamąjo įvykio gauti kelias išmokas padėtų sutaupyti dalį VSDF lėšų ir mažinti šio fondo biudžeto deficitą.

⁴⁹ Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas, 1991-05-21 Nr. I-1336 (su vėlesniais pakeitimais), 2 straipsnio 13 dalis ir Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymas, 1999-12-23 Nr. VIII-1509 (su vėlesniais pakeitimais), 2 straipsnio 1 dalis.

⁵⁰ Išsami netekto darbingumo pensijų išlaidų ir jas gaunančių asmenų darbo pajamų analizė, taip pat kitų šalių praktika šiuo klausimu bei rekomendacijos šioje srityje pateiktos 2012-12-20 valstybinio veiklos audito ataskaitoje Nr. VA-P-10-1-18.

1.3. Kiti pastebėjimai dėl teisės aktų pakeitimų

Panaikinus Stabilizavimo fondą ir nenumačius valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokų, pervedamų į privačius pensijų fondus, kompensavimo iš valstybės biudžeto lėšų ar kitų valstybės piniginių išteklių, priimti sprendimai dėl pensijų sistemos reformos pakeitimų gali tiesiogiai neigiamai paveikti VSDF biudžeto vykdymo rezultatus, nes, atsižvelgiant į VSDF sukauptus įsipareigojimus ir 2013 m. pradėtą dalies jų grąžinimą, artimuoju laikotarpiu nebus galimybės į pensijų fondus pervedamos įmokų dalies padengti iš VSDF lėšų, nedidinant deficito. Todėl šioms išlaidoms dengti turėtų būti taikytinos VSDF biudžeto sandaros ir Valstybinio socialinio draudimo įstatymų nuostatos, kad VSDF biudžetui skiriami asignavimai iš valstybės biudžeto ir (ar) kitų valstybės piniginių išteklių atsižvelgiant į VSDF finansinę padėtį, kai dėl Seimo ar Vyriausybės priimtų teisės aktų padidėja VSDF išlaidos arba sumažėja jo pajamos, o įmokų tarifai atskiroms socialinio draudimo rūšims nekeičiami arba keičiami nepakankamai.

2012-11-14 priimti LR pensijų sistemos reformos įstatymo pakeitimai⁵¹, kuriais nustatyta nauja kaupiamosios pensijos įmokos sandara ir jos sudedamųjų dalių dydžiai. Asmenų, nuo 2013-01-01 pasirinkusių tapti pensijų fondo dalyviais ir kaupti pensijų įmoką pensijų kaupimo bendrovėse, nuo 2014-01-01 kaupiamoji pensijų įmoka susidės iš valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokos dalies, papildomos dalyvio lėšomis mokamos pensijų įmokos ir papildomos iš valstybės biudžeto lėšų už dalyvį mokamos pensijų įmokos. Asmenims, kurie iki 2013-01-01 tapo pensijų kaupimo dalyviais, pakeitimais yra suteikiama teisė apsispręsti dėl pensijų kaupimo naujomis sąlygomis, t. y. 2013-04-01–2013-11-30 laikotarpiu nuspręsti mokėti papildomą įmoką savo lėšomis, palikti pensijų kaupimą buvusiomis sąlygomis arba nutraukti pensijų kaupimą pensijų kaupimo bendrovėse (papildomą pensijos dalį kaupti tik VSDF).

1 lentelė. 3 lentelė. Kaupiamosios pensijų įmokos sandaros ir dydžio kitimas 2012–2020 m.

Laikotarpis	2012 m.	2013 m.	2014—2015 m.	2016—2019 m.	2020 m.
Valstybinio socialinio draudimo įmokos dalies dydis, %	1,5	2,5	2	2	3,5
Papildomos dalyvio lėšomis mokamos įmokos dydis, %	-	-	1	2	2
Papildomos iš valstybės biudžeto lėšų mokamos įmokos dydis, %	-	-	1	2	2

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal teisės aktų nuostatas.

Valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokos dalį 2014–2019 m. sudarys 2 proc., o nuo 2020 m. – 3,5 proc. dalyvio pajamų, nuo kurių yra skaičiuojamos valstybinio socialinio draudimo

⁵¹ Lietuvos Respublikos pensijų sistemos reformos įstatymo 1, 2, 3, 4, 7 ir 8 straipsnių pakeitimo įstatymas, 2012-11-14 Nr. XI-2418; Lietuvos Respublikos pensijų sistemos reformos įstatymo 1, 2, 3, 4, 7 ir 8 straipsnių pakeitimo įstatymo 8 straipsnio pakeitimo įstatymas, 2013-07-02 Nr. XII-490.

įmokos. Papildoma dalyvio lėšomis mokama pensijų įmoka 2014–2015 m. sieks 1 proc., o nuo 2016 m. bus 2 proc. dalyvio pajamų, nuo kurių yra skaičiuojamos valstybinio socialinio draudimo įmokos. Papildoma iš valstybės biudžeto lėšų už dalyvį mokama pensijų įmoka 2014–2015 m. taip pat bus 1 proc., o nuo 2016 m. – 2 proc. Lietuvos statistikos departamento paskelbto užpraeitų metų keturių ketvirčių šalies ūkio darbuotojų vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio vidurkio.

Priėmus pensijų reformos įstatymo pakeitimus, išlieka nuostata, kad fondo biudžeto lėšų trūkumas, atsiradęs dėl įstatymo įgyvendinimo, gali būti finansuojamas iš lėšų, gautų pardavus valstybės turtą, taip pat iš valstybės biudžeto lėšų ir kitų finansavimo šaltinių, ir šie asignavimai nustatomi kasmet tvirtinant Valstybinio socialinio draudimo fondo ir valstybės biudžetus. 2013 m. patvirtinti asignavimai iš valstybės biudžeto ir kitų valstybės piniginių išteklių į pensijų fondus pervedamoms valstybinio socialinio draudimo pensijų įmokoms kompensuoti yra 469,5 mln. Lt. Fondo valdyba, 2012 m. skaičiuodama fondo biudžeto prognozes rodiklius 2014–2015 m., rėmėsi pastarųjų metų praktika ir skaičiavimų metu aktualiomis teisės aktų nuostatomis ir prognozavo, kad ateinančiais laikotarpiais į pensijų fondus pervedamos valstybinio socialinio draudimo pensijų įmokos ir toliau bus 100 proc. finansuojamos iš valstybės biudžeto ar kitų valstybės piniginių išteklių. Iki 2014 m. į pensijų fondus pervedamos valstybinio socialinio draudimo pensijų įmokos kompensuojamos iš Stabilizavimo fondo, kurio nuostatuose, patvirtintuose LR Seimo nutarimu⁵², numatyta lėšas naudoti pensijų sistemos reformai finansuoti. Tačiau nuo 2014-01-01 įsigalios LRV nutarimas⁵³ dėl Stabilizavimo fondo panaikinimo ir šio fondo sąskaitose esančių lėšų pervedimo į Privatizavimo fondo sąskaitą.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos atstovų teigimu, nepaisant to, jog Stabilizavimo fondas naikinamas, kol kas dar nėra numatyta, iš kokių valstybės biudžeto lėšų ar kitų finansavimo šaltinių bus kompensuojamos į pensijų fondus pervedamos valstybinio socialinio draudimo pensijų įmokos, taip pat nėra aišku, ar šios lėšos bus kompensuojamos 100 procentų. Kompensuoti ar nekompensuoti iš VSDF biudžeto į pensijų fondus pervedamas valstybinio socialinio draudimo pensijų įmokas 2014 m. bei vėlesniais laikotarpiais, planuota spręsti tik tvirtinant atitinkamų metų biudžetus. Pažymėtina, kad Socialinės apsaugos ir darbo ministerija 2013-06-19 raštu⁵⁴ pasiūlė Fondo valdybai, rengiant 2014 m. VSDF biudžeto projektą, asignavimų iš valstybės biudžeto ir/ar kitų piniginių išteklių socialinio draudimo įmokos dalies, skirtos kompensuoti pervedamas sumas pensijų kaupimo bendrovėms, nenumatyti.

Auditorių nuomone, atsižvelgiant į VSDF sukauptus įsipareigojimus ir 2013 m. pradėtą dalies jų grąžinimą, panaikinus Stabilizavimo fondą ir jo finansuotoms išlaidoms kompensuoti

⁵² Lietuvos Respublikos Seimo 2002-05-30 nutarimas Nr. IX-912 „Dėl Rezervinio (Stabilizavimo) fondo nuostatų patvirtinimo“.

⁵³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012-10-03 nutarimas Nr. 1203 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimo Nr. 1567 „Dėl Rezervinio (Stabilizavimo) fondo steigimo“ pripažinimo netekusiu galios“.

⁵⁴ Nr. (23.6-21)SD-4400

nenumačius alternatyvaus lėšų šaltinio, trumpuoju laikotarpiu nebus galimybės į pensijų fondus pervedamos įmokų dalies padengti iš VSDF lėšų, nedidinant VSDF deficito.

Informacija apie VSDF įsipareigojimus

VSDF 2013 m. Finansų ministerijai pradeda grąžinti 4 ankstesniais metais paimtų paskolų (420, 715, 300 ir 350 mln. Lt) dalis, 2014 m. turi pradėti grąžinti dalį dar vienos iš Finansų ministerijos paimtos paskolos (720 mln. Lt), be to, kasmet padengia trumpalaikius įsipareigojimus komerciniams bankams, todėl abejotina, ar artimiausiu metu VSDF biudžetas bus subalansuotas.

Atkreipiame dėmesį, kad pagal VSDF biudžeto sandaros įstatymo⁵⁵ 4 straipsnio 4 dalies ir Valstybinio socialinio draudimo įstatymo⁵⁶ 20 straipsnio nuostatas asignavimai iš valstybės biudžeto ir (ar) kitų valstybės piniginių išteklių VSDF biudžetui skiriami atsižvelgiant į fondo finansinę padėtį, kai dėl Seimo ar Vyriausybės priimtų teisės aktų padidėja fondo išlaidos arba sumažėja jo pajamos, o įmokų tarifai atskiroms socialinio draudimo rūšims nekeičiami arba keičiami nepakankamai. Sprendimą dėl šių papildomų asignavimų priima Seimas, tvirtindamas VSDF biudžetą atitinkamiems biudžetiniams metams. 2004 m. priimtas sprendimas reformuoti pensijų sistemą gerokai sumažino VSDF pajamas, tačiau nuo to laiko socialinio draudimo įmokų dydžiai nebuvo keisti, o Stabilizavimo fondo lėšomis kompensuota tik dalis į pensijų kaupimo bendroves pervestų įmokų, todėl toks sprendimas turėjo didelės įtakos VSDF sukaupto deficito susidarymui⁵⁷. Iš valstybės biudžeto skyrus lėšų skatinamajai papildomai pensijų kaupimo įmokai, tačiau nenumačius valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokų, pervedamų į privačius pensijų fondus, kompensavimo iš valstybės biudžeto lėšų ar kitų valstybės piniginių išteklių, 2012 m. pabaigoje priimti sprendimai dėl pensijų sistemos reformos pakeitimų gali tiesiogiai neigiamai paveikti Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto vykdymo rezultatus, t. y. didinti šio biudžeto deficitą.

Pažymėtina, kad tvirtinant pakeitimus buvo numatyta, jog papildomų pensijų įmokų apskaičiavimo ir pervedimo tvarką nustato Vyriausybė ar jos įgaliota institucija, o iki 2013-01-01 Vyriausybė priima įstatymo įgyvendinamuosius aktus. Nei iki įstatymo nustatyto termino, nei iki teisės apsispręsti termino pradžios (2013-04-01) nebuvo priimti LR pensijų sistemos reformos pakeitimo įstatymo lydimieji teisės aktai, turintys aiškiau apibrėžti pensijų sistemos reformos naujoves (2013-05-22 duomenimis, šie teisės aktai dar nebuvo priimti). Laiku nenustačius šių įmokų apskaičiavimo ir pervedimo tvarkos, papildomų pensijų įmokų administravimą vykdysiančios įstaigos gali nespėti tinkamai pasiruošti atlikti naujas funkcijas, dėl to gali kilti nesklandumų administruojant šias įmokas.

⁵⁵ Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sandaros įstatymas, 2001-10-11 Nr. IX-547.

⁵⁶ Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas, 1991-05-21 Nr. I-1336.

⁵⁷ Plačiau apie tai skaityti 2012-07-17 valstybinio audito ataskaitos Nr. FA-P-10-2-49 „Dėl Valstybinio socialinio draudimo fondo konsoliduotųjų ataskaitų rinkinio finansinio (teisėtumo) audito rezultatų“ I dalies 1.3 skyriuje.

2. Valstybinio socialinio draudimo fondo administravimas

2.1. Pastebėjimai dėl VSDF turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo

2.1.1. Dėl VSDF turto perdavimo panaudos pagrindais ir patikėjimo teise

2012 metais priimti sprendimai dėl VSDF turto perdavimo neatlygintinai kitoms įstaigoms, nesusijusioms su socialiniu draudimu, prieštarauja Valstybinio socialinio draudimo įstatymo nuostatoms, kurios nurodo, kad VSDF turtas gali būti naudojamas tik socialinio draudimo reikmėms bei papildomoms VSDF biudžeto pajamoms gauti.

Kai kuriais atvejais priimti tokius sprendimus Fondo valdybą įpareigojo Vyriausybės ir Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nurodymai ir siūlymai, vienu atveju turtas perduotas Vyriausybės nutarimu.

Neatsižvelgus į 2011 metų VSDF valstybinio finansinio (teisėtumo) audito rezultatus ir ataskaitoje⁵⁸ auditorių pateiktus pastebėjimus dėl neteisėto VSDF turto perdavimo neatlygintinai, 2012 metais priimti nauji ir kai kuriais atvejais pratęsti ankstesni sprendimai panaudos pagrindais perduoti turtą kitoms įstaigoms, nesusijusioms su socialiniu draudimu. Fondo valdyba ir teritoriniai skyriai pagal 2012 metais sudarytas panaudos sutartis (arba 2012 metais pratęstas anksčiau sudarytas sutartis) perdavė dalį patikėjimo teise valdomų patalpų kitoms biudžetinėms įstaigoms ir asociacijai arba priėmė sprendimą perduoti, pagal kurį sutartį pasirašė ir turtą perdavė 2013 metais.

Pagal panaudos sutartis perduotas ir planuojamas perduoti turtas

Fondo valdybos Panevėžio skyrius 2012-10-05 valstybės turto panaudos sutartimi Nr. 50-ST2-237/F22-6 Panevėžio apskrities vyriausiajam policijos komisariatui perdavė patalpas, esančias Vilniaus g. 3, Pasvalyje (iš viso 1558,97 kv. m) iki 2022-10-06. Taip pat šia sutartimi perduotas ilgalaikis materialusis turtas, kurio įsigijimo vertė – 97 tūkst. Lt, likutinė vertė – 18,4 tūkst. Lt, ir trumpalaikis materialusis turtas, kurio vertė – 0,4 tūkst. Lt. Fondo valdyba 2011-02-03 sutartimi Nr. 1DPS-(4.27)-2/F1-0-13) panaudos pagrindais perdavė Nacionalinei žemės tarnybai patalpas, esančias Kalvarijų g. 147, Vilniuje (267,09 kv. m.) iki 2013-02-03. 2011-11-22 ir 2012-02-08 atlikti sutarties pakeitimai, kuriais sutartis pratęsta iki 2014-02-03 ir padidintas pagal panaudą perduotas plotas (iki 301,64 kv. m). Kartu su patalpomis perduotas ilgalaikis materialusis turtas, kurio įsigijimo vertė – 127,7 tūkst. Lt, likutinė vertė – 88 tūkst. Lt, ir trumpalaikis materialusis turtas, kurio įsigijimo vertė – 3,1 tūkst. Lt.

Fondo valdybos Kelmės skyrius (dabar – Šiaulių skyrius) 2010-11-16 panaudos pagrindais perdavė administracines patalpas, esančias Vytauto Didžiojo g. 88, Kelmėje, Nacionalinei žemės tarnybai (52,26 kv. m). Panaudos sutartis buvo sudaryta remiantis Fondo valdybos 2010-10-22 raštu Nr.(7.41) I-6255 „Dėl pastato, esančio Vytauto Didžiojo g. 82, Kelmėje“. 2012-11-14 susitarimu Nr. F-24/10 PS-(4.27)-764 panaudos sutartis pratęsta iki 2014-11-16. Kartu su patalpomis perduotas 38,2 tūkst. Lt vertės ilgalaikis materialusis turtas ir 7,3 tūkst. Lt vertės trumpalaikis materialusis turtas.

Fondo valdybos Panevėžio skyrius yra panaudos pagrindais perdavęs dalį patikėjimo teise valdomų administracinių patalpų, esančių Vasario 16-osios g. 60, Panevėžyje. 2010-12-01 pasirašius panaudos sutartį Nr. F18-2, 16,47 kv. m patalpų perduota pensininkų bendrijai „Panevėžio bočiai“ (bendrijos veiklai). Ši sutartis 2012 ir 2013 m. susitarimais pratęsta iki 2013-12-31. 2011-05-27 pasirašius panaudos sutartį Nr. F22-1, 298,25 kv. m patalpų perduota laikinai ir

⁵⁸ 2012-07-17 valstybinio audito ataskaita Nr. FA-P-10-2-49 „Dėl Valstybinio socialinio draudimo fondo konsoliduotųjų ataskaitų rinkinio finansinio (teisėtumo) audito rezultatų“.

neatlygintinai naudotis Panevėžio miesto savivaldybės administracijai iki 2013-05-31. Panevėžio skyriaus patalpų panaudos sutarčių sudarymui pritarė ir Fondo valdyba⁵⁹.

Anykščių skyrius (dabar – Utenos skyrius) 211,55 kv. m ploto patalpas, esančias Kęstučio g. 17, Anykščiuose, 2012-09-12 panaudos sutartimi Nr. (3.55) F9-23 perdavė Utenos teritorinei darbo biržai dvidešimčiai metų.

2012-05-11 negyvenamųjų patalpų panaudos sutartimi Nr. 2F-3/ŪS-23 Vilniaus skyrius perdavė 250,29 kv. m ploto patalpas, esančias Plento g. 41, Širvintose, Vilniaus teritorinei darbo biržai dvidešimčiai metų. Sutartis pakeista 2012-10-01 susitarimu Nr. ŪS-54/2F-6, padidinant perduodamų patalpų plotą iki 295,85 kv. m.

Fondo valdyba 2012-10-08 raštu Nr. (7.62) I-5948 leido 489,33 kv. m ploto negyvenamąsias patalpas, esančias L. Stuokos-Gucevičiaus a. 14-1, Kupiškyje, panaudos pagrindais perduoti Kupiškio rajono savivaldybei ketveriems metams. Panaudos sutartis sudaryta 2013-05-31.

Pažymėtina, kad kai kuriais atvejais VSDF administravimo įstaigos sprendimus dėl neatlygintino patalpų perdavimo kitoms įstaigoms priėmė vadovaudamosi Vyriausybės arba Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nurodymais ir siūlymais:

- Fondo valdybos Panevėžio skyriaus patikėjimo teise valdomos valstybei nuosavybės teise priklausančios patalpos Pasvalyje perduotos Panevėžio apskrities vyriausiajam policijos komisariatui atsižvelgiant į Ministro Pirmininko 2012-09-03 pavedimą, kuriuo Fondo valdybai nurodoma pagal kompetenciją užtikrinti Vyriausybės 2012-05-14 išvažiuojamojo pasitarimo (protokolo Nr. 32, 2 klausimo 6 punktas) sprendimo – pritarti minėtų patalpų perdavimui panaudos pagrindais – nuostatų įgyvendinimą.

- Fondo valdyba valstybės nekilnojamojo turto panaudos sutartį dėl patalpų, esančių Vilniuje, sudarė vadovaudamasi Vyriausybės protokoliniu sprendimu⁶⁰, kuriuo nurodyta minėtu būdu perduoti patalpas Nacionalinei žemės tarnybai.

- Fondo valdybos Kelmės skyriaus (dabar – Šiaulių skyriaus) panaudos sutartis sudaryta remiantis Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2010-10-07 rašte⁶¹ pateiktu siūlymu Fondo valdybai priimti sprendimą dėl patalpų perdavimo Nacionalinei žemės tarnybai panaudos pagrindais, siekiant, kad į Fondo apskaitą įtrauktas turtas būtų valdomas efektyviai ir racionaliai.

- Atsižvelgiant į Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2011-08-03 pasitarime, surengtame Fondo valdybos ir Lietuvos darbo biržos valdomo turto panaudojimo optimizavimo, sujungiant Fondo valdybos teritorinių padalinių ir Lietuvos darbo biržos teritorinių padalinių patalpas, klausimams spręsti, priimtus sprendimus⁶², Utenos ir Vilniaus teritorinėms darbo biržoms panaudos pagrindais perduotos patalpos Anykščiuose ir Širvintose.

Gavusi Vyriausybės ir Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos raštiškus pavedimus, siūlymus ar nurodymus ir juos vykdydama, Fondo valdyba priėmė sprendimus dėl turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo. Kai kuriais atvejais pagal Vyriausybės ar ministerijos nurodymus ir

⁵⁹ 2010-09-15 Fondo valdybos leidimas Nr. (7.41)I-5368 „Dėl patalpų panaudos sutarties“; 2011-04-05 Fondo valdybos leidimas Nr. (7.62)I-2132 „Dėl patalpų perdavimo panaudos pagrindais“.

⁶⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010-12-29 pasitarimo protokolas Nr. 87.

⁶¹ Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2010-10-07 raštas Nr. (10.3-6) SD-6387.

⁶² Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2011-08-03 pasitarimo, surengto Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos ir Lietuvos darbo biržos valdomo turto panaudojimo optimizavimo, sujungiant Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos teritorinių padalinių ir Lietuvos darbo biržos teritorinių padalinių patalpas, klausimams spręsti, protokolas Nr. D5-205.

siūlymus sudarytos panaudos sutartys vėliau buvo pratęstos Fondo valdybos savarankiškai priimtų sprendimų pagrindu.

Taip pat nesivadovaujant VSDF turto valdymą, naudojimą ir disponavimą juo reglamentuojančių teisės aktų nuostatomis, Fondo valdybos Kauno skyriaus patikėjimo teise valdomos valstybei nuosavybės teise priklausančios patalpos Jonavoje, Vasario 16-osios g. 11, Vyriausybės nutarimu⁶³ patikėjimo teise buvo perduotos Jonavos rajono savivaldybei.

Visi šie VSDF administravimo įstaigų patikėjimo teise valdomų patalpų perdavimo kitoms įstaigoms atvejai prieštarauja Valstybinio socialinio draudimo įstatymo⁶⁴ 19 straipsnio 2 dalies nuostatomis, kad fondo turtas gali būti naudojamas tik socialinio draudimo reikmėms bei papildomoms Fondo biudžeto pajamoms gauti, ir 19 straipsnio 4 dalies nuostatomis, pagal kurias tik Fondo valdyba gali priimti sprendimus dėl šio turto valdymo ir naudojimo.

2012-01-25 Seime užregistruotas Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 19, 29 ir 31 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas, pagal kurį 19 straipsnio 2 dalyje nebelieka nuostatų, kad VSDF turtas gali būti naudojamas tik socialinio draudimo reikmėms bei papildomoms VSDF biudžeto pajamoms gauti, taip pat numatoma, kad VSDF turtą patikėjimo teise valdo, naudoja ir juo disponuoja VSDF administravimo įstaigos LR valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo nustatyta tvarka. Šis projektas iki šiol nėra patvirtintas, todėl nesuteikė teisinio pagrindo 2012 metais VSDF turtą valdyti, naudoti ir disponuoti juo remiantis projekto nuostatomis. Atkreipiamė dėmesį, kad auditorių nuomonė dėl minėto įstatymo projekto pateikta VSDF 2011 m. valstybinio finansinio (teisėtumo) audito ataskaitoje⁶⁵.

Pažymėtina, kad atliekant teritorinių skyrių reorganizaciją viena iš reorganizacijos efekto dalių turėjo būti pajamos, gautos pardavus atlaisvintas patalpas, tačiau nei 2011, nei 2012 m. dėl reorganizacijos likusių laisvų patalpų Fondo valdyba nepardavinėjo, taigi planuotų pajamų nebuvo gauta. VSDF pateiktais duomenimis apie patalpų naudojimą, daugelyje reorganizuotų skyrių liko dalis laisvų nenaudojamų patalpų, tačiau priėmus minėtus teisės aktų pakeitimus dėl VSDF turto valdymo, pasiekti planuotą reorganizacijos efektą, pardavus atlaisvintas patalpas, nebeliktų galimybės.

Taip pat pakartotinai primename, kad dalis Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu⁶⁶ patvirtintos VSDF turto valdymą, naudojimą ir disponavimą juo reglamentuojančios tvarkos nuostatų neatitinka galiojančių vėliau priimtų ar pakeistų teisės aktų, taip pat ir dėl turto perdavimo neatlygintinai kitoms įstaigoms. Neatsižvelgiant į tai, kai kuriais atvejais priimant sprendimus dėl VSDF turto valdymo, šia tvarka vadovaujamasi iki šiol.

⁶³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012-10-24 nutarimas Nr. 1291.

⁶⁴ Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas, 1991-05-21 Nr. I-1336 (su vėlesniais pakeitimais).

⁶⁵ 2012-07-17 valstybinio audito ataskaita Nr. FA-P-10-2-49 „Dėl Valstybinio socialinio draudimo fondo konsoliduotųjų ataskaitų rinkinio finansinio (teisėtumo) audito rezultatų“.

⁶⁶ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 1999-09-20 įsakymas Nr. 72.

2.1.2. Dėl uždaryjū akcinių bendrovių valdymo

Fondo valdyba neužtikrino, kad Fondo turtas būtų valdomas efektyviai, nes:

- nesiėmė pakankamų veiksmų dėl UAB „Palangos Žvorūnė“ verslo vertės augimo bei investuoto kapitalo grąžos užtikrinimo;
- organizuodama UAB „Palangos Žvorūnė“ 100 procentų akcijų paketo pardavimą, viešai neatskleidė išsamesnės informacijos apie parduodamos bendrovės turtą ir veiklą, nors tai galėjo padidinti potencialių pirkėjų susidomėjimą parduodamomis akcijomis;
- bendrovės akcijas pardavė mažesne nei bendrovės disponuoto turto verte ir atgavo apie 46 proc. dabartinės į šią bendrovę investuoto turto vertės.

Fondo valdyba netinkamai atliko savo pareigas įgyvendindama valstybės turtines ir neturtines teises kitose valdomose bendrovėse: UAB „Pušyno kelias“ ir „Senevita“, nes neužtikrino, kad jos valdomos bendrovės siektų verslo vertės augimo, investuoto kapitalo grąžos, nustatytų veiksmingą vidaus kontrolės sistemą: neskelbė reikiamos informacijos apie įmonių veiklą; nesudarė ilgalaikių strateginių planų ir nenumatė finansinių prognozių; netinkamai nustatė darbo užmokesčio bendrovių vadovams kintamąją dalį; negavo pajamų už šio turto valdymą – dividendų.

Tai rodo, kad Fondo valdyba nesiekė valdyti bendrovių taip, kad į Fondo biudžetą būtų gaunama papildomų pajamų – tinkamai nevykdė Valstybinio socialinio draudimo įstatymo reikalavimo Fondo turtą naudoti tik socialinio draudimo reikmėms bei papildomoms Fondo biudžeto pajamoms gauti. Be to, toks Fondo valdybos nedalyvavimas bendrovių valdyme gali sąlygoti dalies pajamų praradimą ateityje siekiant realizuoti šį turtą.

2012 m. Fondo valdyba už 6,72 mln. Lt pardavė UAB „Palangos Žvorūnė“ 100 proc. akcijų paketą. Akcijas nuspręsta parduoti, nes investicijos į turtą nebuvo tiesiogiai susijusios su VSDF veikla, tikslais ir misija ir, Fondo valdybos nuomone, buvo ekonomiškai nenaudingos, todėl ji nebuvo suinteresuota aktyviai dalyvauti bendrovės valdyme, dėl to negauta investuoto kapitalo grąžos.

UAB „Palangos Žvorūnė“ įsteigimas

Iki 1997 m. „Žvorūnė“ buvo Fondo valdybos Klaipėdos miesto skyriaus sanatorinis reabilitacinis padalinys, kuriam priklausė iš AB „Kauno ketaus liejykla“, Lietuvos valstybinės žvejybos laivyno įmonės „Jūra“, AB „Vilniaus buitinė chemija“ ir AB „Oruva“. Už jų skolas VSDF biudžetui perimtas padalinio nekilnojamasis turtas, jame esančios pagrindinės priemonės ir inventoriūs. Valdybos direktoriaus 1997-10-31 įsakymu Nr. 618 priimtas sprendimas šio ūkiskaitinio padalinio pagrindu įsteigti UAB „Palangos Žvorūnė“. Bendrovės akcinis kapitalas buvo suformuotas iš minėtų turtinių įnašų (už skolas perimto turto).

Fondo valdyba už skolas perėmė 27,7 mln. Lt vertės turtą, o į UAB „Palangos Žvorūnė“ investavo 26,5 mln. Lt, t. y. 95,6 proc. perimto turto. Vėliau, pradėjusi svarstyti bendrovių pardavimo klausimą, 2001 m. Fondo valdyba iš UAB „Palangos Žvorūnė“ perėmė 5,8 mln. Lt turto ir atitinkamai sumažino bendrovės įstatinį kapitalą.

2006 m. buvo nustatyta UAB „Palangos Žvorūnė“ turto rinkos vertė – bendrovės turtas įvertintas 17,3 mln. Lt. 2010-12-31 šio turto balansinė vertė sudarė 14,9 mln. Lt, t. y. buvo 13,9 proc. mažesnė nei 2006 m. rinkos vertė.

2011–2012 m. (nuo 2011-06 iki 2012-02) įvyko penki vieši UAB „Palangos Žvorūnė“ 100 proc. akcijų paketo pardavimo aukcionai, tačiau nė viename nebuvo sulaukta pasiūlymų. Nuo pirmo iki penkto aukciono pradinė akcijų pardavimo kaina sumažėjo ~ 57 proc. (nuo 14,6 mln. Lt iki 6,2 mln. Lt).

Manome, kad nesėkmingus aukcionus iš dalies galėjo lemti viešai skelbiamos informacijos apie parduodamą turtą stoka. Organizuodama viešus bendrovės akcijų pardavimo aukcionus, Fondo valdyba skelbimuose ir aukciono dokumentuose nurodė, kad parduoda 100 procentų akcijų paketą, paprastųjų vardinių nominaliosios vertės akcijų kiekį ir šių akcijų nominaliąją vertę. Su bendrovės dokumentais iki aukciono pradžios galėjo susipažinti ir gauti detalesnę informaciją asmenys, pripažinti aukciono dalyviais, t.y. susimokėję 100 Lt dalyvio registracijos mokestį, o iki aukciono dalyvių registracijos pabaigos šia teise galėjo pasinaudoti potencialūs pirkėjai. Valstybės turto fondui organizuojant bendrovių akcijų pardavimus, aukcionų skelbimuose nurodoma daug išsamesnė ir viešai prieinama informacija apie bendrovių veiklą, jų įstatinio kapitalo dydį, ilgalaikį turtą, grynuosius pinigus sąskaitoje ir kasoje, metinę apyvartą, darbuotojų skaičių ir panašiai.

Fondo valdybos aukcionų organizavimas, nesuteikiant lengvai prieinamos išsamios informacijos apie parduodamo turto vertę (pastatus, žemės nuomos teisės vertę, metinę apyvartą ir kitus rodiklius), galėjo sąlygoti mažą potencialių pirkėjų skaičių bei menką jų susidomėjimą bendrovės akcijomis. Galbūt dėl to bendrovės akcijos buvo parduotos tik šešto (nuo 2011 m.) aukciono metu ir už 53,8 proc. mažesnę kainą (6,72 mln. Lt) nei pradinė akcijų paketo pardavimo kaina, skelbta pirmo aukciono metu (14,56 mln. Lt), bei 54,1 proc. mažesnę vertę nei 2011-12-31 įvertinto bendrovės turto balansinė vertė (14,65 mln. Lt) pagal bendrovės balanso, kurio auditą atliko VSDF auditoriai, duomenis.

Pardavus UAB „Palangos Žvorūnė“ akcijas buvo atgauta apie 46,7 proc.⁶⁷ į šią bendrovę investuoto Fondo valdybos turto, kurio reali vertė 2011 m. pabaigoje (atsižvelgus į metinio infliacijos lygio kitimą 1997–2011 m.) buvo 14,4 mln. Lt, t. y. artima šio turto balansinei vertei.

Dėl atlikto UAB „Palangos Žvorūnė“ akcijų vertinimo

Rengiant akcijų pardavimo aukcionus, Fondo valdybos iniciatyva atliktas UAB „Palangos Žvorūnė“ 100 proc. akcijų paketo turto vertinimas – 2012-03-31 duomenimis, šis turtas rinkos vertintojų buvo įvertintas 6,1 mln. Lt rinkos verte. Manome, kad ši vertė galėjo būti nustatyta nepagrįstai, nes buvo įvertintas tik bendrovės turtas, jį perskaičiavus pagal rinkos vertės principus, tačiau nebuvo įvertinti bendrovės būsimieji pinigų srautai, kuriuos ji galėtų generuoti plėtodama savo veiklą patrauklioje poilsio verslo organizavimo vietoje – žemės sklype, esančiame apie 600 m atstumu nuo jūros, kurio nuomos sutartis sudaryta iki 2100-01-24 (VĮ Registro centro duomenimis, žemės sklypo vertė pagal 2012-08-01 rinkos būklę – 6,1 mln. Lt). Be to, vertintojai, lygindami bendrovės finansinius rodiklius skirtingais ekonomikos svyravimo laikotarpiais ir neatsižvelgdami į tai, kad bendrovė neturi ilgalaikių įsipareigojimų ir tik apie 30 proc. skolintų lėšų yra panaudojama bendrovės turtui formuoti, galėjo nepagrįstai pateikti išvadą, kad bendrovė nepajėgi tęsti savo veiklos.

⁶⁷ Į UAB „Palangos Žvorūnė“ investuoto turto vertė 2001 m. buvo 20,7 mln. Lt, todėl neatsižvelgus į infliacijos lygio kitimą bendrovės akcijų pardavimo kaina sudarytų apie 32,3 proc. investuoto turto vertės.

Reikia pabrėžti, kad jau 2009 m., atlikus valstybinio socialinio draudimo sistemos veiklos auditą, ataskaitoje⁶⁸ buvo pažymėta, kad Fondo valdybos valdomos akcijos nesusijusios su valstybinio socialinio draudimo funkcijų vykdymu ir nepadeda jų vykdyti, taip pat nenaudojamos ir papildomoms Fondo biudžeto socialinio draudimo pajamoms gauti.

Manome, kad UAB „Palangos Žvorūnė“ akcijų vertės mažėjimą galėjo sąlygoti menkas Fondo valdybos suinteresuotumas šios bendrovės verslo vertės augimu bei investuoto kapitalo gražos užtikrinimu: Fondo valdyba nereikalavo bendrovės parengti verslo ar investicinių planų bei strategijų, taip pat atlikti perspektyvinių analizių. Atsižvelgiant į tai, kad, valdant UAB „Palangos Žvorūnė“, valstybės turtinių ir neturtinių teisių įgyvendinimo valstybės valdomose įmonėse principai (kurie, manytina, siekiant sėkmingo Fondo turto valdymo ir adekvačios investuoto turto gražos turėjo būti taikomi nuolat) nebuvo taikomi, be to, įvertinus bendrovės pardavimą, galima teigti, kad Fondo valdyba nesiekė valdyti bendrovės taip, kad į Fondo biudžetą būtų gaunama papildomų pajamų – nesilaikė Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 19 straipsnio 2 dalies, kurioje nurodyta, kad Fondo turtas gali būti naudojamas tik socialinio draudimo reikmėms bei papildomoms Fondo biudžeto pajamoms gauti.

Fondo valdyba netinkamai atliko savo pareigas įgyvendindama valstybės turtines ir neturtines teises ir kitose jos valdomose bendrovėse.

Fondo valdyba turi 100 proc. UAB „Senevita“ ir UAB „Pušyno kelias“ akcijų ir yra šių įmonių savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija, todėl ji privalo laikytis nuo 2012-06-17 įsigaliojusio Vyriausybės nutarimu⁶⁹ patvirtinto Valstybės turtinių ir neturtinių teisių įgyvendinimo valstybės valdomose įmonėse tvarkos aprašo (toliau – Aprašas).

Pagal Aprašo nuostatas teikdama Turto fondo valdymo koordinavimo centrui informaciją apie jos valdomas bendroves, priskirtas 1A grupei, kurioje valstybė siekia verslo vertės augimo ir dividendų ar pelno įmokos pajamingumo, Fondo valdyba nurodė, kad nesiekia toliau dalyvauti bendrovių valdyme, nes jų veikla nėra susijusi su valstybinio socialinio draudimo funkcijų vykdymu ir nepadeda jų vykdyti.

Fondo valdyba neįgyvendino dalies Apraše suformuotos bendros valstybės valdomų įmonių valdymo politikos ir nustatytų pagrindinių principų bei valdymo reikalavimų:

- 3.2.4.1 p. – nesiekė, kad bendrovės įgyvendintų Skaidrumo gairių⁷⁰ nuostatas, reglamentuojančias informacijos pateikimą (t. y. tikslų ir uždavinių, finansinių ir kitų veiklos rezultatų, darbuotojų skaičiaus, darbo užmokesčio fondo, vadovų ir jų pavaduotojų mėnesinių algų,

⁶⁸ Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės 2009-12-18 valstybinio audito ataskaita Nr. VA-P-10-2-23 „Valstybinio socialinio draudimo sistema“.

⁶⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012-06-06 nutarimas Nr. 665 „Dėl Valstybės turtinių ir neturtinių teisių įgyvendinimo valstybės valdomose įmonėse tvarkos aprašo patvirtinimo“.

⁷⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010-07-14 nutarimas Nr. 1052 „Dėl Valstybės valdomų įmonių veiklos skaidrumo užtikrinimo gairių aprašo patvirtinimo ir koordinuojančios institucijos paskyrimo“.

finansiniais metais įvykdytų, vykdomų bei planuojamų pirkimų ir investicijų pateikimą bendrovių interneto svetainėse), taip pat metinių pranešimų bei finansinių ataskaitų rinkinių ir nepriklausomų auditorių išvadų viešą skelbimą interneto svetainėse;

- 3.3.2 p. – iki 2012 m. rugpjūčio mėn. pradžios nepatvirtino nuostatų, reguliuojančių: poveikio priemones, bendrovei nepasiekus nustatytų tikslų; bendrovės valdybos kompetencijos nustatymą; bendrovės įgyvendinamus valstybės tikslus; bendrovės veiklos tikslų, misijos ir vizijos nustatymą ir jų įgyvendinimo priežiūrą; įpareigojimą bendrovės atitinkamiems organams nustatyti ilgalaikius ir trumpalaikius finansinius ir nefinansinius tikslus ir prižiūrėti, kaip jie įgyvendinami; bendrovės vidaus kontrolės nustatymą; bendrovės atitinkamų komitetų sudarymą; bendrovės kolegialių organų veiklos vertinimą ir poreikių analizę.

Kol Turto fondo valdymo koordinavimo centras nepateikė rekomendacijų, UAB „Senevita“ ir UAB „Pušyno kelias“ neturėjo tinkamos vizijos, strategijos, aplinkos analizės, ilgalaikių strateginių planų, finansinių prognozių, t. y. nebuvo suinteresuotos atlikti efektyviai bendrovių veiklai užtikrinti reikalingų analizių.

Pažymėtina, kad Fondo valdybos darbuotojai, būdami bendrovių valdybų nariais, nustatė valdomų bendrovių vadovaujantiems darbuotojams darbo užmokestį – pastoviąsias ir kintamąsias dalis. Nustatydami kintamąsias dalis 2012 m. I–III ketv., skyrė 50 proc. mėnesinės algos priedus direktoriams už patvirtintų pajamų ir išlaidų sąmatų vykdymą bei papildomas vieno procento mėnesinės algos kintamąsias dalis už patvirtinto pelningumo rodiklio gerėjimą kiekvienu procentu:

- UAB „Senevita“ direktoriui už tai, kad 2012 m. I ketv. patirtas nuostolis buvo 13 897 Lt mažesnis nei numatytas, buvo skirtas 50 proc. priedas, taip pat už tai, kad vietoj patvirtinto -4,02 proc. pelningumo rodiklio buvo pasiektas 30 proc. didesnis pelningumo rodiklis (t. y. -2,8 proc.), papildomai skirta dar 30 proc. mėnesinės algos kintamoji dalis;

- UAB „Pušyno kelias“ direktoriui už tai, kad 2012 m. I ketv. patirtas nuostolis buvo 78 914 Lt mažesnis nei numatytas, buvo skirtas 50 proc. priedas, taip pat už tai, kad vietoj patvirtinto -21,22 proc. pelningumo rodiklio buvo pasiektas 38,8 proc. didesnis pelningumo rodiklis (-12,99 proc.), papildomai skirta dar 30 proc. mėnesinės algos kintamoji dalis.

Taip apskaičiuojant ir skiriant bendrovių direktoriams mėnesinės algos kintamąją dalį buvo du kartus įvertintas numatyto pelno/nuostolio pasiekimas (suplanuotas bei faktinis pelnas/nuostolis įvertinamas iš bendrovės pardavimo pajamų atimant sąnaudas, o suplanuotas bei faktinis pelningumo rodiklis įvertinamas pelną/nuostolį dalijant iš pardavimo pajamų), t. y. du kartus skiriami priedai už numatyto pelno/nuostolio pasiekimą ir viršijimą. Be to, nustačius, kad kintamoji mėnesinės algos dalis priklauso nuo patvirtintos pajamų ir išlaidų sąmatos bei patvirtinto pelningumo rodiklio vykdymo, neįvertintas realus įmonės veiklos rezultatų pagerėjimas.

Kadangi įmonės veiklos efektyvumas dažniausiai yra apibūdinamas tokiais rodikliais, kaip suteiktų paslaugų skaičiaus didėjimas, savikainos mažėjimas paslaugos vienetui, darbo laiko sąnaudų mažėjimas, bei kitais Vyriausybės nutarime⁷¹ išvardytais rodikliais, manome, kad bendrovių vadovams skiriamų algų kintamosios dalys buvo nustatomos vertinant ne realų bendrovės veiklos rezultato ir efektyvumo gerėjimą, bet atsižvelgiant tik į pelno ar nuostolio dydžius ir šių dydžių sąmatos, kuri gali būti nustatoma remiantis ir subjektyviais veiksniais, įvykdymą. Tokiu būdu kai kuriais atvejais priedai buvo skirti ir už tam tikro nuostolio lygio pasiekimą.

2012 m. bendrovių nepaskirstytasis rezultatas buvo nuostolis, todėl Fondo valdyba iš jos valdomų bendrovių dividendų negavo papildomų pajamų į biudžetą. Reikia pabrėžti, kad jau 2009 m. valstybinio socialinio draudimo sistemos veiklos audito ataskaitoje konstatuota, kad nuo 2004-01-01 iki 2009-06-30 papildomų pajamų iš dividendų į Fondo biudžetą nebuvo gauta. Atsižvelgiant į tai, kad Fondo turtas gali būti naudojamas tik socialinio draudimo reikmėms bei papildomoms Fondo biudžeto pajamoms gauti, galima teigti, kad Fondo valdyba nesiekė valdyti bendrovių taip, kad į Fondo biudžetą būtų gaunama papildomų pajamų – dividendų.

2.1.3. Dėl nekilnojamojo turto rekonstrukcijos išlaidų

Tęsiant Fondo valdybos Kupiškio skyriaus administracinio pastato rekonstrukciją, papildomiems darbams, kurie buvo įsigyti 2011 m. nepritaikius Viešųjų pirkimų įstatyme nustatytų procedūrų, apmokėti 2012 m. panaudota 134,3 tūkst. Lt VSDF biudžeto lėšų, be to, negavus Viešųjų pirkimų tarnybos sutikimo 2012 m. atliktas rekonstrukcijos darbų sutarties pakeitimas dėl pamatų hidroizoliacijos darbų. Fondo valdyba nepasinaudojo sutartinėmis nuostatomis dėl šalių atsakomybės ir rekonstrukciją vykdančiam rangovui neskaičiavo sutartyje numatytų delspinigių (34,5 tūkst. Lt) už vėluojamus atlikti darbus.

Atlikus 2011 metų VSDF valstybinį finansinį (teisėtumo) auditą nustatyta, kad, vykdant Kupiškio skyriaus administracinio pastato rekonstrukciją, VSDF administravimo įstaigos (Valdyba ir Kupiškio skyrius) netaikė Viešųjų pirkimų įstatyme nustatytų procedūrų ir negavo Viešųjų pirkimų tarnybos sutikimo įsigyti papildomus darbus, kurių vertė – 246,3 tūkst. Lt (vertė patikslinta atliekant 2012 metų auditą), nesudarė papildomų susitarimų ar sutarties pakeitimų, nors sutarties galiojimo laikotarpiu buvo keičiamos sutarties sąlygos.

2012 metais Fondo valdyba ir Panevėžio skyrius sumokėjo 134,3 tūkst. Lt už papildomus darbus, kurie ankstesniais metais, keičiant ir sudarant naujas sąmatas, buvo patvirtinti ir įsigyti

⁷¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-08-23 nutarimas Nr. 1341 „Dėl valstybės įmonių ir valstybės kontroliuojamų akcinių bendrovių, uždarųjų akcinių bendrovių vadovų, jų pavaduotojų ir vyriausiųjų buhalterių darbo apmokėjimo“.

netaikant Viešųjų pirkimų įstatyme nustatytų procedūrų, taip pat 2012 metais (sutarties galiojimo laikotarpiu), negavus Viešųjų pirkimų tarnybos sutikimo, buvo keistos sutarties sąlygos – patvirtinti keičiami 12,8 tūkst. Lt vertės darbai.

Rekonstrukcijos darbų sutarties pakeitimai ir jų vykdymas

Iš viso rekonstrukcijos laikotarpiu, nesilaikant Viešųjų pirkimų įstatymo nuostatų, padaryta sutarties pakeitimų, dėl kurių atlikta papildomų ar keičiamų darbų už 401,4 tūkst. Lt, iš jų 2012 metais atliktas vienas sutarties pakeitimas – patvirtinti keičiami darbai (pamatų hidroizoliacija), kurių vertė – 12,8 tūkst. Lt.

Iš viso dėl sutarties pakeitimų atlikta keičiamų arba papildomų darbų už 387,7 tūkst. Lt, iš jų 2012 m. – už 191,5 tūkst. Lt: keičiamų darbų – už 55,9 tūkst. Lt, keičiamų arba papildomų darbų – už 1,2 tūkst. Lt, papildomų darbų – už 134,3 tūkst. Lt.

Rekonstrukcijos darbai baigti 2012-12-31, nors sutartyje nurodyta darbų pabaiga – 2011-12-31. Iš viso sutarties vykdymo laikotarpiu atlikta (ir apmokėta) darbų už 2 408,9 tūkst. Lt, t. y. 56,1 tūkst. Lt mažiau nei pradinė sutarties vertė.

Fondo valdyba neišnaudojo galimybės sutaupyti VSDF biudžeto lėšų, skirtų Kupiškio skyriaus administracinio pastato rekonstrukcijai atlikti. 2010-09-21 sutartimi Nr. F1-0-111 tarp Fondo valdybos ir uždarnosios akcinės bendrovės rekonstrukcijos darbų vykdytojas įsipareigojo darbus atlikti iki 2011-12-31. Rekonstrukcijos darbus baigus tik 2012-12-31⁷², Valdyba nepasinaudojo minėtos sutarties 6.2 punkte įtvirtinta galimybe pareikalauti iš vykdytojo (jam vėluojant atlikti ir priduoti darbus pagal suderintą darbų atlikimo grafiką) už kiekvieną uždelstą dieną sumokėti 0,04 proc. dydžio delspinigius nuo vėluojamų atlikti ir priduoti užsakovui darbų vertės. Iš viso už vėluojamus atlikti darbus galėjo būti priskaičiuota 34,5 tūkst. Lt delspinigių. Auditorių nuomone, kadangi vėluota baigti administracinio pastato rekonstrukciją, negalėjo būti laiku įgyvendinti darbuotojų perkėlimo į naujas patalpas planai ir priimti sprendimai dėl likusių laisvų patalpų panaudojimo, kurie užtikrintų, kad VSDF turtas būtų naudojamas socialinio draudimo reikmėms bei papildomoms pajamoms gauti.

2.2. Pastebėjimai dėl VSDF administravimo išlaidų

2.2.1. Dėl administravimo išlaidų planavimo

Fondo valdyba, būdama VSDF lėšų administratore ir pati planuodama šias lėšas savo veiklos sąnaudoms, turi galimybę suplanuoti dalį aiškos paskirties neturinčių (bendrų sistemos) lėšų, kurias per metus naudoja įvairioms nenumatytoms ir padidėjusioms išlaidoms padengti, o tai neskatina VSDF administravimo įstaigų nuosekliai laikytis finansinės drausmės ir taupiai naudoti VSDF lėšas.

Iki šiol valstybinį socialinį draudimą reglamentuojančiuose teisės aktuose nėra nustatytas maksimalus veiklos išlaidų dydis VSDF administravimo įstaigoms išlaikyti. Planuojant šį dydį

⁷² UAB „Anrestas“ paskutinius atliktų darbų aktus ir sąskaitą faktūrą apmokėti už atliktus darbus pateikė 2012-12-31, taip pat komisijos 2012-12-31 aktu rekonstrukcija pripažinta baigta, o pastatas – tinkamu naudoti.

stengiamasi neviršyti 2 proc. VSDF biudžeto išlaidų – kasmet veiklos išlaidoms suplanuojama apie 1,7–1,8 proc. visų fondo išlaidų.

Administravimo išlaidos 2012 m. buvo planuojamos vadovaujantis Fondo valdybos direktoriaus patvirtintu⁷³ VSDF biudžeto veiklos sąnaudų ir investicinės veiklos planavimo tvarkos aprašu (toliau – aprašas), kuriame nurodyta, kad Fondo biudžeto veiklos sąnaudų projektą rengia Fondo valdybos Finansų ir apskaitos skyrius, konsoliduodamas Fondo administravimo įstaigų veiklos sąnaudų projektus. Planuodama administravimo išlaidas, Fondo valdyba numato bendras sistemos lėšas, joms priskirdama dalį (2012 m. – 3,7 mln. Lt, t. y. 1,57 %) visų administravimo sąnaudų. Ši dalis apskaičiuojama kaip skirtumas tarp suplanuotų veiklos sąnaudų sumos ir pagal prognozuojamą kainų indeksą ateinantiems ir kitiems dvejiems metams indeksuotos⁷⁴ projekto sąnaudų sumos (pagal atskirus sąnaudų straipsnius). Bendras sistemos veiklos sąnaudas sudaro Fondo administravimo įstaigoms nepaskirstytos veiklos sąnaudos, skirtos einamaisiais metais padidėjusioms ar nenumatytoms sąnaudoms padengti pagal visus metus VSDF administravimo įstaigų pildomas veiklos sąnaudų sąmatas, pagrindus tikslinimo būtinumą.

2012 m. šios lėšos naudotos darbo užmokesčiui ir socialinio draudimo įmokoms mokėti, išeitinėms išmokoms mokėti, neteisėtai atleistai darbuotojai priteistam darbo užmokesčiui už priverstinės pravaikštos laiką išmokėti, teritorinių skyrių remonto išlaidoms padengti ir kt. Iš viso 2012 m. panaudota 2,95 mln. Lt bendrų sistemos lėšų (liko nepanaudota 0,79 mln. Lt). Dalis šių lėšų panaudota išlaidoms, kurios turėjo būti suplanuotos sudarant biudžetą, apmokėti.

Tokios (bendros sistemos) lėšos planuotos sudarant biudžetą nepriimtinu principu – įvertinus kainų indeksą ateinantiems ir kitiems dvejiems metams, nors biudžetas sudaromas metams. Be to, tai neįprastas lėšų planavimo būdas viešajame sektoriuje, neskatinantis atsakingai susiplanuoti lėšas ir laikytis numatyto plano, o nenumatytas išlaidas padengti tik iš sutaupytų administravimo lėšų.

Pažymime audito metu padarytą pažangą šioje srityje. Fondo valdyba informavo⁷⁵ Valstybės kontrolę, kad Fondo valdybos direktoriaus 2013-07-04 įsakymu Nr. V-340 buvo patikslintas VSDF biudžeto veiklos sąnaudų ir investicinės veiklos planavimo tvarkos aprašas. Jame nebeliko nuostatų dėl suplanuotų veiklos sąnaudų sumų indeksavimo ir bendrų sistemos lėšų planavimo.

2.2.2. Dėl VSDF pridėtinės vertės nesukūrusių išlaidų

Fondo valdyba 2012 m., vykdydama teismo sprendimą, neteisėtai iš darbo atleistai darbuotojai išmokėjo 25,5 tūkst. Lt iš VSDF administruoti skirtų lėšų. Šiam tikslui

⁷³ Fondo valdybos direktoriaus 2009-07-16 įsakymas Nr. V-404 (su vėlesniais pakeitimais).

⁷⁴ Pagal Finansų ministerijos tinklalapyje skelbiamus prognozuojamus kainų indeksus.

⁷⁵ Fondo valdybos 2013-07-10 raštas Nr. (1.38) I-4622.

(darbo užmokesčiui už faktiškai nedirbtą laiką mokėti) panaudotos lėšos jokios pridėtinės vertės VSDf veiklai nesukūrė, todėl laikomos žala Fondui.

Fondo valdyba 25,5 tūkst. Lt VSDf administravimo įstaigų išlaikymui skirtų Fondo biudžeto lėšų panaudojo neteisėtai atleistai darbuotojai priteistam darbo užmokesčiui už priverstinės pravaikštos laiką išmokėti.

Fondo valdybos Trakų skyriaus direktorė atleista iš pareigų Fondo valdybos direktoriaus 2011-12-29 įsakymu Nr. P-514, vadovaujantis Valstybės tarnybos įstatymo 44 straipsnio 1 dalies 9 punktu (valstybės tarnautojo pareigybė panaikinama). Pareigybė buvo panaikinta vykdant Fondo valdybos teritorinių skyrių reorganizaciją, kurios metu Trakų skyrius buvo prijungtas prie Vilniaus skyriaus.

Vilniaus apygardos administracinis teismas 2012-10-09 priėmė sprendimą, kuriuo pripažino šios darbuotojos atleidimą iš pareigų neteisėtu, nes ją atleidžiant jai nebuvo pasiūlytos tuo metu laisvos Fondo valdybos Vilniaus skyriaus Trakų skyriaus vedėjo pareigos. Teismo sprendime nurodyta, kad pareiškėja atleista iš pareigų teismo sprendimu nuo jo įsigaliojimo dienos. Teismas priteisė atleistai darbuotojai iš Fondo valdybos 23 447,52 Lt už priverstinės pravaikštos laiką nuo 2012-05-01 iki teismo sprendimo paskelbimo dienos, taip pat po 205,68 Lt už kiekvieną darbo dieną nuo 2012-10-09 iki teismo sprendimo įsigaliojimo dienos.

Fondo valdybos pavedimu⁷⁶ neteisėtai atleistai darbuotojai išmokėta 25 504,32 Lt suma. Darbo užmokesčiui neteisėtai atleistam asmeniui už nedirbtą laiką mokėti panaudotos VSDf lėšos jokios pridėtinės vertės Fondo veiklai nesukūrė, todėl laikomos žala Fondui.

Valstybės kontrolei rekomendavus⁷⁷ imtis priemonių dėl Valstybinio socialinio draudimo fondui padarytos žalos atlyginimo, Fondo valdybos direktoriaus įsakymu sudaryta tarnybinio nusižengimo tyrimo komisija valstybės tarnautojų, dėl kurių galimos kaltės buvo padaryti teismo sprendime konstatuoti teisės aktų pažeidimai, tarnybiniam nusižengimui tirti.

Fondo valdyba sumokėjo 54,5 tūkst. Lt už tarptautinės audito ir konsultacijų bendrovės suteiktas konsultacijų VSDf apskaitos ir atskaitomybės tobulinimo klausimais paslaugas, kurių dalis Valdybai buvo nenaudingos ir nereikalingos, nes nedavė laukiamų rezultatų. Dalis šių lėšų panaudota sumokėti už valstybinio audito ataskaitoje pateiktų faktų pakartotinį įvertinimą, taip pat iš paslaugos teikėjo nepareikalauta pateikti išsamesnius sutartyje nurodytų paslaugų, kurios duotų didesnę naudą optimizuojant VSDf ataskaitų rinkinio struktūrą, turinį ir parengimą, suteikimo rezultatus.

⁷⁶ Fondo valdybos direktoriaus 2012-11-08 pavedimas Nr. 55-5.

⁷⁷ Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės 2013-05-15 raštas Nr. S-(10-2772)-1134.

Fondo valdyba, atsižvelgusi į 2011 m. VSDF valstybinio finansinio audito ataskaitoje⁷⁸ nurodytus pastebėjimus dėl finansinės ir biudžeto apskaitos bei ataskaitų sudarymo, įvertinusi būtinybę optimizuoti VSDF biudžeto vykdymo ataskaitas bei užtikrinti skirtingose ataskaitose pateikiamos informacijos palyginamumą, šiems klausimams spręsti viešųjų pirkimų būdu įsigijo konsultacinę paslaugą iš tarptautinės audito ir konsultacijų bendrovės už 54,5 tūkst. Lt. Manome, kad šių paslaugų pirkimo ir sutarties vykdymo metu dalis VSDF biudžeto lėšų buvo panaudota neracionaliai, nes ne visos įsigytos paslaugos buvo reikalingos ir naudingos Fondo valdybai, todėl nebuvo pasiektas Viešųjų pirkimų įstatymo 3 straipsnio 2 dalyje nustatytas tikslas – vadovaujantis įstatymo reikalavimais, sudaryti pirkimo sutartį, leidžiančią perkančiajai organizacijai įsigyti reikalingų paslaugų, racionaliai naudojant tam skirtas lėšas.

Paslaugų turinys buvo aptartas pirkimų sąlygų techninėje specifikacijoje. Fondo valdyba reikalavo, kad teikdami paslaugą konsultantai įvertintų VSDF konsoliduotųjų finansinių ir biudžeto vykdymo ataskaitų sudarymo principus ir nustatytų esminius skirtumus tarp skirtingose ataskaitose pateikiamos analogiškos informacijos, taip pat įvertintų VSDF ataskaitų parengimo procesus, duomenų struktūrą, finansų valdymo informacinės sistemos funkcionalumo panaudojimą, parengtų pagrįstas ir praktiškai įgyvendinamas finansinių ir biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinio struktūros ir turinio optimizavimo alternatyvas (nurodant kiekvienos alternatyvos įgyvendinimo pranašumus, trūkumus ir sąnaudas), nustatytų konkrečiai alternatyvai įgyvendinti reikalingus teisės aktų pakeitimus. Šios paslaugos rezultatai Fondo valdybai buvo pateikti 2012-12-15 buhalterinės ir biudžeto vykdymo apskaitos analizės ataskaitoje. Bendrovė, analizuodama minėtus dalykus, pateikė išvadas išnagrinėjusi ataskaitas, jas reglamentuojančius teisės aktus, įvertinusi Valstybės kontrolės ataskaitos rezultatus ir atsižvelgusi į gautą informaciją pokalbių su Fondo valdybos atsakingais darbuotojais metu.

Pažymėtina, kad dalis konsultantų ataskaitoje pateiktos analizės išvadų jau buvo konstatuota minėtoje valstybinio audito ataskaitoje, todėl Fondo valdybai šių išvadų pateikimas nebuvo naudingas ir reikalingas.

Tarptautinės audito ir konsultacijų bendrovės atliktos analizės rezultatų pavyzdžiai

Atlikdami 1-ąją pirkime nurodytą užduotį – įvertinti VSDF konsoliduotųjų finansinių ir biudžeto vykdymo ataskaitų sudarymo principus ir nustatyti esminius skirtumus tarp skirtingose ataskaitose pateikiamos analogiškos informacijos, konsultantai pateikė vieną esminį skirtumą dėl PSDF lėšų apskaitos, kuris jau buvo konstatuotas valstybinio audito ataskaitoje. Kitų *reikšmingų* skirtumų nenustatė.

Buhalterinės ir biudžeto vykdymo apskaitos analizės ataskaitoje konsultantai nurodė VSDF sąskaitų plano sudarymo, kaupimo principo taikymo ir kt. trūkumus ir tobulintinas sritis, kurie buvo nurodyti valstybinio audito ataskaitoje.

Dalyje ataskaitos vertinamas Valstybės kontrolės pateiktų išvadų ir nuomonės pagrįstumas.

⁷⁸ 2012-07-17 valstybinio audito ataskaita Nr. FA-P-10-2-49 „Dėl Valstybinio socialinio draudimo fondo konsoliduotųjų ataskaitų rinkinio finansinio (teisėtumo) audito rezultatų“.

Analizės dalis, kurioje siūlomi teisės aktų pakeitimai, reikalingi reikiamiems pokyčiams įgyvendinti, yra gana nedidelė. Be to, buhalterinės ir biudžeto vykdymo apskaitos analizės ataskaitoje nėra duomenų apie atlikto finansų valdymo informacinės sistemos funkcionalumo panaudojimo įvertinimo rezultatus, nors, mūsų nuomone, jie turėtų didesnę reikšmę priimant tolesnius valdybos sprendimus dėl VSDF apskaitos ir ataskaitų sudarymo tobulinimo.

2.2.3. Dėl išlaidų palūkanoms už paskolas mokėti

Fondo valdyba 2012 m. pratęsė sutartis su komerciniais bankais ankstesnėmis sąlygomis, neatlikusi sprendimo pratęsti sutartis alternatyvų analizės ir neįvertinusi teigiamų finansų rinkos pokyčių tendencijų. Pagal pratęstas sutartis Fondo valdyba palūkanoms mokėti per pusmetį panaudojo 220 tūkst. Lt daugiau VSDF biudžeto lėšų, nei būtų sumokėjusi pagal naujai sudarytas sutartis.

Fondo valdybai 2012 metais suteiktų ilgalaikių paskolų iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų sutartyse palūkanų norma apskaičiuota nesant aiškaus paskolų palūkanų normos nustatymo reglamentavimo ir skirtingai atlikus skaičiavimus pagal nominalią arba likutinę VVP vertes. Pagal šiose sutartyse nustatytą palūkanų normą 2012 metais buvo apskaičiuota 55,7 mln. Lt palūkanų.

Fondo valdyba, siekdama iki galo ir laiku vykdyti VSDF įsipareigojimus, ima trumpalaikes ir ilgalaikes paskolas. 2012-12-31 Fondo valdybos paimtų ir negrąžintų ilgalaikių ir trumpalaikių paskolų ir kredito linijų suma sudarė 9 727 mln. Lt, iš jų – 8 272 mln. Lt (85 proc.) Finansų ministerijos paskolos ir 1 455,0 mln. Lt (15 proc.) komercinių bankų paskolos. Paskolų likutį 2012 m. pabaigoje sudarė:

- 6 280 mln. Lt – iki 2012 m. paimtos paskolos (64,6 proc.);
- 500 mln. Lt – 2012 m. pratęstos paskolos (5,1 proc.);
- 2 947 mln. Lt – 2012 m. paimtos naujos paskolos ir kredito linijos (30,3 proc.).

Daugiausia (1 992 mln. Lt, arba 67,6 proc.) 2012 m. paimtų naujų paskolų sudaro ilgalaikės paskolos, kurios VSDF valdybai suteiktos iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų pagal sutartis su Finansų ministerija. Likusius 32,4 proc., t. y. 955,0 mln. Lt, sudaro 2012 m. paimtos naujos trumpalaikės paskolos ir kredito linijos iš 4 komercinių bankų, laimėjusių viešųjų pirkimų konkursą, skelbtą dėl šios paslaugos teikimo.

2012 m. buvo pratęstos aštuonios 2011 m. sudarytų trumpalaikių paskolų sutartys su komerciniais bankais. Visais atvejais sutartys pratęstos tomis pačiomis sąlygomis, numatytomis pirminėse sutartyse, neįvertinus finansų rinkos pokyčių per metus ir galimų palankesnių alternatyvų nei anksčiau sudarytų sutarčių pratęsimas.

Trumpalaikių sutarčių su komerciniais bankais pratęsimo aplinkybės

Fondo valdybos atsakingų darbuotojų teigimu, prieš priimant sprendimą pratęsti sutartis yra įvertinama tai, kad Finansų ministerija paskolas suteikia su daug didesnėmis palūkanomis, ir tai, kad skelbiant viešąjį pirkimą yra skelbiamas tarptautinis pirkimas, kuris užtrunka gan ilgai (apie 5 mėn.), todėl yra taikoma praktika, kad sutartys, pasirašytos vieneriems metams, leidžiant jas pratęsti dar vieneriems metams, yra pratęsiamos, nesvarstant galimybės skelbti viešąjį pirkimą. Todėl Fondo valdyba, sutarčių ir paskolų grąžinimo terminams baigiantis, pateikė siūlymus komerciniams bankams pratęsti pagal prieš metus pasirašytas sutartis gautų kreditų grąžinimo terminus vienerių metų laikotarpiui.

Fondo valdyba sprendimą skolintis iš Lietuvoje veikiančių kredito įstaigų paskoloms refinansuoti derina su Finansų ministerija, kuri neprieštarauja, kad skelbiant viešąjį pirkimą būtų priimti nauji turtiniai įsipareigojimai, vienu metu neviršijantys 500 mln. Lt, pagal numatomas pasirašyti sutartis (kredito linijas) vienų metų laikotarpiui, leidžiant jas pratęsti dar vieneriems metams⁷⁹.

Atlikdami auditą palyginome 4 iš 8 su tais pačiais komerciniais bankais 2012 m. sudarytų naujų ir 2012 m. pratęstų sutarčių sąlygas. Pastebėjome, kad sudarytose naujose sutartyse sulygta mažesnė palūkanų norma nei pratęstose, kitos sutarčių sąlygos buvo panašios.

2 lentelė. 4 lentelė. 2012 m. pratęstų ir naujų iš komercinio banko paimtų paskolų palyginimas

	Naujos pasirašytos sutartys (2012-06-22)	Pratęstos sutartys (2012-06-28)	Naujos pasirašytos sutartys (2012-06-22)	Pratęstos sutartys (2012-06-28)	Naujos pasirašytos sutartys (2012-06-22)	Pratęstos sutartys (2012-06-28)
Paskolos suma, Lt	Metinė palūkanų norma		Metinė palūkanų norma, proc.		Sumokėtos palūkanos 2012-07-01–2012-12-31	
30 000 000	1 mėn. VILIBOR+0,53	1 mėn. VILIBOR+0,75	1,28	2,24	174 283,64	208 008,03
45 000 000	1 mėn. VILIBOR+0,52	1 mėn. VILIBOR+0,75	1,27	2,24	259 125,00	312 012,50
55 000 000	1 mėn. VILIBOR+0,5	1 mėn. VILIBOR+0,75	1,25	2,24	311 086,21	381 348,51
65 000 000	1 mėn. VILIBOR+0,5	1 mėn. VILIBOR+0,75	1,25	2,24	367 647,11	450 684,82

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Fondo valdybos pateiktus duomenis.

Iš lentelės duomenų matyti, kad komercinis bankas, dalyvaudamas 2012 m. viešajame pirkime dėl kredito paslaugų teikimo, pasiūlė gerokai palankesnes sąlygas nei 2011 m. – apie 30 proc. mažesnę banko maržą. Reikia pabrėžti, kad analizuojant vidutines palūkanų normas Lietuvos finansų rinkoje pastebima teigiama palūkanų mažėjimo tendencija jau nuo metų pradžios⁸⁰.

Iš viso pagal analizuotas pratęstas sutartis nuo 2012-07-01 iki 2012-12-31 buvo sumokėta 1 352,1 tūkst. Lt palūkanų, tuo pačiu laikotarpiu pagal naujas sudarytas analogiškų paskolų sutartis sumokėta 1 112,1 tūkst. Lt, taip pat pasirašant naujas sutartis sumokėta 19,5 tūkst. Lt administravimo mokesčių. Taigi Fondo valdyba, pasinaudojusi 2011 m. sutartyse su komerciniais bankais įtvirtinta galimybe pratęsti sutartis dar vieneriems metams ir neįvertinusi teigiamų pokyčių finansų rinkose, neišnaudojo galimybių 2012 m. sutaupyti apie 220 tūkst. Lt VSDF biudžeto lėšų, skirtų kitoms VSDF administravimo išlaidoms, t. y. palūkanoms už paskolintas Fondui lėšas mokėti, ir panaudojo šią sumą neracionaliai ir neefektyviai.

⁷⁹ Finansų ministerijos raštai: 2012-01-16 Nr. ((27.8-0306)-5K-1200039-1200184)-6K-1200441; 2012-05-30 Nr. (((27.8-0306)-5K-1211539)-6K-1204850).

⁸⁰ http://www.lb.lt/pinigu_valiutu_ir_finansu_rinku_statistika

2012 metais Fondo valdybai iš Finansų ministerijos valstybės vardu pasiskolintų lėšų buvo suteiktos 2 paskolos – 1 402 mln. Lt ir 795 mln. Lt vertės. Finansų ministerija, teikdama paskolas, vadovaujasi finansų ministro įsakymu⁸¹ patvirtintu „Valstybės perskolinamų paskolų, paskolų, teikiamų iš valstybės biudžeto apyvartos lėšų, ir skolos grąžinimo sutartyse nustatomos palūkanų normos nustatymo tvarkos aprašu“ (toliau – Aprašas), pagal kurį už skolinius įsipareigojimus, kurių trukmė ilgesnė nei vieneri metai, metinė palūkanų norma nustatoma imant paskutinio ketvirčio VVP aukcionuose išleistų atitinkamos arba artimos trukmės VVP vidutinį pelningumą ir prie gautos reikšmės pridedant skolininko rizikos priedą ir administravimo mokestį. Valstybės išdo valstybinio finansinio (teisėtumo) audito metu⁸² nustatyta, kad Apraše 2012 metais nebuvo reglamentuota⁸³, kokią VVP, kurių pelningumas naudojamas suteiktų paskolų palūkanų normai nustatyti, trukmę laikyti artima suteiktos paskolos trukmei ir pagal kokią vertę – nominalią ar likutinę – skaičiuoti vidutinį svertinį pelningumą. Minėtų paskolų Fondo valdybai palūkanų normų skaičiavimus Finansų ministerija kai kuriais atvejais atliko skirtingai – pagal nominalią arba likutinę VVP vertes, o trukmių, laikomų artimomis, skirtumas faktiškai svyravo nuo 100 iki 1000 dienų:

- palūkanų norma pagal Vyriausybės 2012-01-25 nutarimu⁸⁴ suteiktą 1 402 mln. Lt paskolą iki 2021 m. gegužės 20 d. (trukmė 9 metai ir 4 mėn. arba 3 360 dienų) nustatyta imant 2011 m. IV ketvirčio 7 metų (apie 2 340 dienų) VVP palūkanų normos svertinį vidurkį pagal nominalią vertę, kuris lygus 5,563 proc. ir pridedant administravimo maržą;
- palūkanų norma pagal Vyriausybės 2012-08-21 nutarimu⁸⁵ suteiktą 795 mln. Lt paskolą (trukmė 5 m. 4 mėn. arba 1920 dienų) nustatyta imant 2012 m. II ketvirčio 5 metų (apie 1816 dienų) VVP pelningumo svertinį vidurkį pagal likutinę vertę, kuris lygus 4,665 proc., ir pridedant administravimo maržą.

Palūkanų norma Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai 2012 m. suteiktoms paskoloms nustatyta nesant aiškaus paskolų iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų palūkanų normos nustatymo reglamentavimo. Pažymėtina, kad pagal tokiu būdu nustatytas palūkanas 2012 metais VSDF patyrė 55,7 mln. Lt palūkanų sąnaudų, be to, šios palūkanos nustatytos visam sutarčių laikotarpiui, t. y. 5 ir 9 metams.

Atsižvelgiant į Valstybės kontrolės raštu pateiktus siūlymus nustatyti VVP, naudojamų palūkanų normai apskaičiuoti, ir suteikiamoms paskolos trukmės skirtumo ribą bei nustatyti, pagal

⁸¹ 2009-10-23 Lietuvos Respublikos finansų ministro įsakymas Nr. 1K-381 „Dėl Valstybės perskolinamų paskolų, paskolų, teikiamų iš valstybės biudžeto apyvartos lėšų, ir skolos grąžinimo sutartyse nustatomos palūkanų normos nustatymo tvarkos aprašo patvirtinimo (su vėlesniais pakeitimais).“

⁸² Valstybės kontrolės 2013-04-02 raštas Nr. S-(60-2768)-729 Finansų ministerijai.

⁸³ Atsižvelgiant į auditorių pastebėjimus, 2013-04-26 finansų ministro įsakymu Nr. 1K-153 buvo patvirtinti Aprašo pakeitimai.

⁸⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012-01-25 nutarimas Nr. 79 „Dėl paskolos Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos“.

⁸⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012-08-21 nutarimas Nr. 970 „Dėl paskolos Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos“.

kokią VVP vertę turi būti atliekami skaičiavimai, 2013-04-26 finansų ministro įsakymu⁸⁶ buvo patvirtinti Aprašo pakeitimai.

Pažymėtina, kad VSDF biudžeto sandaros įstatymo⁸⁷ 11 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta nuostata (įsigaliosianti nuo 2014-01-01), kad pagal VSDF biudžeto rodiklių patvirtinimo įstatymą numatyta padengti paskolų, suteiktų po 2014 m. sausio 1 d., paimtų siekiant vykdyti įsipareigojimus apdraustiesiems, palūkanas iš LR valstybės biudžeto lėšų.

2.2.4. Dėl sutarčių sąlygų vykdymo užtikrinimo

Fondo valdyba programinės įrangos licencijų techninio aptarnavimo paslaugų pirkimo sąlygose nenustatė tinkamų reikalavimų sutarties įvykdymui užtikrinti, todėl bankrutuojant tiekėjui sutarties nevykdymo pasekmės Fondui liko nekompensuotos.

Vykdamas finansų valdymo sistemos sukūrimo ir diegimo sutartį, Fondo valdyba, pažeisdama Viešųjų pirkimų įstatymą, pakeitė sutarties sąlygas ir iš vykdytojo nepareikalavo nei numatyto sutarties vykdymo užtikrinimo dokumento, nei visiškai įvykdyti sutartį.

Fondo valdyba 2011 m. vykdė finansų valdymo sistemos, sukurtos SAP pagrindu, programinės įrangos licencijų techninio aptarnavimo paslaugų viešąjį pirkimą⁸⁸. Pirkimo dokumentuose nurodyta, kad Fondo valdybos perkamos paslaugos buvo reikalingos Fondo administravimo įstaigose naudojamos finansų valdymo sistemos, sukurtos SAP pagrindu, veiklai užtikrinti. Šio pirkimo atviro konkurso sąlygų 13.6–13.7 punktuose buvo nustatyta, kad pirkimo sutarties įvykdymas privalo būti užtikrintas Lietuvos Respublikoje ar užsienyje registruoto banko garantija arba draudimo bendrovės laidavimo raštu, pateiktu kartu su laidavimo draudimo liudijimo kopija. Sutarties įvykdymo užtikrinimo garantijos vertė turi būti ne mažesnė kaip 3 procentai nuo bendros pirkimo sutarties kainos.

Pirkimą laimėjęs tiekėjas pasiūlė suteikti paslaugas už 1 498 414,34 Lt ir pateikė draudimo bendrovės išduotą atlikimo laidavimo raštą, kuriame nurodyta 44 952, 43 Lt suma. Atlikimo laidavimo raštu draudimo bendrovė, tiekėjui neįvykdžius prievolės, įsipareigojo atsakyti už tiesioginių nuostolių atlyginimą.

Fondo valdybos 2011 m. liepos 22 d. sutartyje su tiekėju buvo nurodyta, kad paslaugos turi būti teikiamos mažiausiai vienerius metus, tačiau tiekėjas sutartyje įvardytas paslaugas nustojo

⁸⁶ Lietuvos Respublikos finansų ministro 2013-04-26 įsakymas Nr. 1K-153 „Dėl 2009-10-23 finansų ministro įsakymo Nr. 1K-381 „Dėl Valstybės perskolinamų paskolų, paskolų, teikiamų iš valstybės biudžeto apyvartos lėšų, ir skolos grąžinimo sutartyse nustatomos palūkanų normos nustatymo tvarkos aprašo, pakeitimo“.

⁸⁷ Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sandaros įstatymo 3, 4, 5, 6, 7, 9, 11, 13, 14, 15 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas, 2012-10-17 Nr. XI-2304.

⁸⁸ Pirkimas Nr. 104510.

teikti 2012 m. gegužės 15 d. ir, Registrų centro duomenimis, šiuo metu turi bankrutuojančios įmonės teisinį statusą.

Valstybės kontrolė VSDF konsoliduotųjų ataskaitų rinkinio už 2011 metus finansinio audito rezultatų ataskaitoje⁸⁹ pažymėjo, kad Fondo valdyba nesudarė ir nepateikė vienos iš privalomų konsoliduotųjų ataskaitų rinkinio ataskaitų – pinigų srautų ataskaitos, kuri yra privaloma finansinių ataskaitų rinkinio dalis, vadovaujantis Viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymo 26 ir 27 straipsniais. Nesudarius Fondo konsoliduotosios pinigų srautų ataskaitos, nepateikta reikšminga informacija apie 11 mlrd. Lt Fondo pajamų įmokų ir daugiau nei 13 mlrd. Lt Fondo piniginių išlaidų, t. y. VSDF konsoliduotųjų finansinių ataskaitų rinkiniai tikrai ir teisingai neparodė Fondo pinigų srautų. Pinigų srautų ataskaitos nesudarymas ir nepateikimas buvo viena iš atsisakymo pareikšti nuomonę⁹⁰ apie VSDF 2011 m. konsoliduotųjų finansinių ataskaitų rinkinį priežasčių. Fondo valdyba kaip vieną iš pinigų srautų ataskaitos nesudarymo ir nepateikimo argumentų nurodė⁹¹ minėto tiekėjo bankrotą.

Fondo valdyba minėtai draudimo bendrovei pateikė reikalavimą atlyginti žalą ir nuostolius, tačiau draudimo bendrovė šį reikalavimą tenkinti atsisakė, tiekėjo sutarties nevykdymo draudžiamuoju įvykiu nepripažino, nes Fondo valdyba neįrodė jos patirtos žalos ir nuostolių. Pažymėtina, kad nuostolių atlyginimas buvo numatytas ir Fondo valdybos sutarties 6.4 punkte, o pagal sutarties 3.3 punktą Fondo valdyba įsipareigojo mokėti tik už tiekėjo atliktus darbus.

Pagal Civilinio kodekso 6.249 straipsnį tiesioginiais nuostoliais laikoma turto netekimas arba sužalojimas, turėtos išlaidos. Fondo valdyba, kaip biudžetinė įstaiga, vykdydama savo veiklą nesiekia pelno, todėl abstraktus nuostolių sąvokos vartojimas pirkimo dokumentuose ir sutartyje apsunkina jų įrodinėjimą. Viešųjų pirkimų įstatymo 30 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad perkančioji organizacija privalo pareikalauti, kad pirkimo sutarties įvykdymas būtų užtikrinamas Lietuvos Respublikos civilinio kodekso nustatytais prievolių įvykdymo užtikrinimo būdais. Tikslus pirkimo sutarties įvykdymo užtikrinimo būdas viešuosius pirkimus reglamentuojančiuose teisės aktuose nenustatytas, todėl Fondo valdyba turėjo laisvę pasirinkti bet kurį iš Civilinio kodekso VI knygos V skyriuje nustatytų prievolių užtikrinimo būdų, kurie apsaugotų ją nuo sutarties nevykdymo pasekmių ir tiekėjui bankrutavus. Fondo valdybos atsakingi darbuotojai iš anksto neapgalvojo ir pirkimo sąlygose bei sutartyje neįtvirtino, kas bus laikoma sutarties neįvykdymo nuostoliais, kokios turi būti sutarties įvykdymo užtikrinimo sąlygos, ką ir koku atveju garantas, laiduotojas ar draudėjas turėtų įsipareigoti atlyginti. Fondo valdybai neįrodžius jokių dėl sutarties nevykdymo patirtų nuostolių, kyla pagrįsta abejonė dėl tokių gana brangių perkamų paslaugų reikalingumo.

⁸⁹ 2012-07-17 valstybinio audito ataskaita Nr. FA-P-10-2-49 „Dėl Valstybinio socialinio draudimo fondo konsoliduotųjų ataskaitų rinkinio finansinio (teisėtumo) audito rezultatų“.

⁹⁰ 2012-07-17 valstybinio audito išvada Nr. 9-47.

⁹¹ Fondo valdybos 2012-07-11 raštas Nr. (4.76) I-4365 „Dėl valstybinio audito ataskaitos“.

Fondo valdyba atviro konkurso būdu⁹² pirkė finansų valdymo sistemos (FVS) programinės įrangos, FVS sukūrimo ir įdiegimo, garantinės priežiūros ir plėtros bei pogarantinės priežiūros ir plėtros darbus. 2006 m. sudaryta pirkimo sutartis turėjo būti vykdoma 90 mėnesių (7,5 metų iki 2013 m. rugpjūčio mėn.), pirkimo vertė – 8 743 582, 25 Lt su PVM. Pirkimą laimėjęs tiekėjas (vykdytojas) pagal pirkimo ir sutarties sąlygas⁹³ turėjo pateikti viso sutarties vykdymo metu galiojančią 874 358,26 Lt vertės sutarties įvykdymo užtikrinimą. Vykdydama šią sutartį Fondo valdyba be Viešųjų pirkimų tarnybos sutikimo faktiškai pakeitė sutarties nuostatą dėl sutarties įvykdymo užtikrinimo galiojimo, nes 2008 m. vasario 28 d. pasibaigus tiekėjo pateiktam sutarties įvykdymo užtikrinimo galiojimui, jo pratęsti nepareikalavo, taip nesilaikydama Viešųjų pirkimų įstatymo nuostatų⁹⁴. Be to, Fondo valdyba 2010 m. pabaigoje, pažeisdama Viešųjų pirkimų įstatymo draudimą, be Viešųjų pirkimų tarnybos sutikimo keisti pirkimo sutarties sąlygas pakeitė⁹⁵ sutarties vykdytoją kitu rangovu⁹⁶ ir jau minėtu subrangovu, kuris šiuo metu bankrutuoja. Sutarties vykdymas nutrauktas 2012 m. gegužės 15 d., jos vykdytoji ir bankrutuojančiam subrangovui neatlikus visų sutartyje nurodytų įsipareigojimų⁹⁷, tačiau Fondo valdyba, neturėdama galiojančio sutarties įvykdymo užtikrinimo dokumento, jokiame garantu ar laiduotoju galinčiam būti bankui ar draudimo bendrovei negalėjo pateikti reikalavimų atlyginti sutarties nevykdymo nuostolius. Dėl nebaigtos vykdyti sutarties Fondo valdyba jokių reikalavimų nepateikė ir sutarties vykdytoji – Suomijoje registruotai bendrovei.

2.2.5. Dėl naujų darbuotojų mokymų pirkimo

Fondo valdybos Šiaulių skyrius neužtikrino, kad būtų laikomasi Viešųjų pirkimų įstatyme nustatytų principų, ir nesiekė reikalingas paslaugas įsigyti racionaliai naudojant tam skirtas lėšas, nes su valstybinio socialinio draudimo veikla susijusias ir kitas mokymo paslaugas įsigijo už 94,6 tūkst. Lt iš privačios pelno siekiančios bendrovės, nesikreipė, kad jas suteiktų specialiai tokiems mokymams Fondo valdybos įsteigtas Mokymo centras. Bendrovė šioms paslaugoms teikti pasitelkė VSDF administravimo įstaigų darbuotojus, kai kurie jų mokymų dienomis gavo užmokestį už darbą ir iš VSDF administravimo įstaigos.

⁹² Pirkimas Nr. 28055, skelbta „Valstybės žinių“ priede „Informaciniai pranešimai“, 2005-01-28 Nr. 8.

⁹³ Fondo valdybos 2006-02-20 su rangovu sudaryta sutartis Nr. F1-0-25, 4.2.4 p. ir 11.1 p.

⁹⁴ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas, 1996-08-13 Nr. I-1491 (su vėlesniais pakeitimais), 18 straipsnio 8 dalis ir 30 straipsnio 1 dalis.

⁹⁵ 2010-12-15 susitarimas Nr. F1-0-156 dėl 2006-02-20 sutarties Nr. F1-0-25 pakeitimo.

⁹⁶ Lietuvoje registruota bendrovė pakeista Suomijoje registruota bendrove, kuri nuo to laiko faktiškai sutarties nevykdė.

⁹⁷ Nutraukus sutartį liko neatliktų FVS pogarantinės priežiūros ir plėtros paslaugų už 81 067,09 Lt.

Fondo valdybos ir jai pavaldžių įstaigų – Mokymo centro ir Užsienio išmokų tarnybos – darbuotojai Fondo valdybos Šiaulių skyriui teikė mokymo paslaugas, tarpininkaujant privačiai uždarajai akcinei bendrovei, kuri iš tokio tarpininkavimo siekė gauti pelno.

Mokymo centras yra Fondo valdybos įsteigta įstaiga, išlaikoma iš VSDF lėšų pagal Fondo valdybos direktoriaus patvirtintą Mokymo centro sąmatą. Šiai įstaigai jos nuostatais pavesta organizuoti ir vykdyti mokymus, susijusius su valstybinio socialinio draudimo įgyvendinimu, taip pat kitus mokymus, reikalingus viešojo administravimo ir kitoms funkcijoms įgyvendinti⁹⁸. Mokymo centras dirba pagal Fondo valdybos direktoriaus tvirtinamus einamųjų metų mokymo planus⁹⁹, iš kurių matyti, kad ši įstaiga vykdo ne tik specialius valstybinio socialinio draudimo veiklos, bet ir kitus bendro pobūdžio darbuotojų gebėjimų tobulinimo mokymus.

Šiaulių skyrius, apklausos būdu atlikdamas naujų Konsultavimo telefonu skyriaus darbuotojų profesinio mokymo paslaugų pirkimą, neužtikrino, kad būtų laikomasi Viešųjų pirkimų įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje nustatytų skaidrumo ir proporcingumo principų, ir nesiekė to paties straipsnio 2 dalyje nustatyto tikslo – vadovaujantis šio įstatymo reikalavimais, sudaryti pirkimo sutartį, leidžiančią įsigyti reikalingų paslaugų, racionaliai naudojant tam skirtas lėšas. Lietuvoje yra kelios dešimtys valstybės tarnautojams reikalingų bendro pobūdžio mokymų paslaugas teikiančių įstaigų¹⁰⁰, specialius valstybinio socialinio draudimo veiklos ir kitus mokymus vykdo Fondo valdybos Mokymo centras, tačiau apklausos metu Šiaulių skyrius kreipėsi tik į tris įstaigas: Mokymo centrą, uždarają akcinę bendrovę ir viešąją įstaigą. Paslaugų sutartis, kurios vertė – 94,6 tūkst. Lt, sudaryta su mažiausią kainą pasiūliusia uždaraja akcine bendrove¹⁰¹. Pažymėtina, kad Fondo valdybos Šiaulių skyriui iš kitos Fondo valdybai pavaldžios įstaigos – Mokymo centro – viešojo pirkimo būdu pirkti jo vykdomų mokymų net nereikėjo, nes šio skyriaus veiklai reikalingus mokymus Fondo valdyba turėjo suplanuoti Mokymo centro 2012 metų mokymo plane¹⁰². Šiaulių skyriaus parengtoje Mokymo paslaugų pirkimo techninėje specifikacijoje nurodytos mokymo programos nuo Mokymo centro 2012 m. mokymo plane numatytų programų iš esmės nesiskiria. Pažymėtina ir tai, kad Šiaulių skyriaus pakviestos teikti pasiūlymus dėl mokymų uždaroji akcinė bendrovė ir viešoji įstaiga tarpusavyje nekonkuravo, nes yra susijusios: laimėjusios pirkimą bendrovės interneto tinklalapyje pateikiamame lektorių sąrašė yra nurodytas kitos pirkime dalyvavusios viešosios įstaigos direktorius. Be to, pirkime dalyvavusios bendrovė ir viešoji įstaiga

⁹⁸ Fondo valdybos direktoriaus 2010-09-28 įsakymu Nr. V-394 patvirtinti Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Mokymo centro nuostatai.

⁹⁹ Fondo valdybos direktoriaus 2012-02-08 įsakymu Nr. V-49 patvirtintas VSDF administravimo įstaigų valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, 2012 m. mokymo planas.

¹⁰⁰ Vidaus reikalų ministro 2010-04-09 įsakymu Nr. 1V-219 patvirtintas Valstybės tarnautojų kvalifikacijos tobulinimo įstaigų sąrašas.

¹⁰¹ Vykdamas pirkimą gauti du pasiūlymai – uždarosios akcinės bendrovės, sudariusios jungtinės veiklos sutartį su Mokymo centru, ir viešosios įstaigos.

¹⁰² 2012-02-08 tvirtinant mokymo planą, jau buvo žinoma apie steigiamą Konsultavimo telefonu skyrių Radviliškyje. Vadovaujantis Fondo valdybos direktoriaus įsakymais, šis skyrius buvo įsteigtas 2012-02-02 Šiaulių skyriaus direktoriaus įsakymu Nr. V-38.

specifinių valstybinio socialinio draudimo veiklos mokymų paslaugų neteikia, todėl laimėjusi bendrovė didžiausią dalį Konsultavimo telefonu skyriaus darbuotojų mokymo paslaugų teikė su Fondo valdybos ir jai pavaldžių įstaigų – Mokymo centro ir Užsienio išmokų tarnybos – darbuotojų pagalba. Tai reiškia, kad Šiaulių skyrius mokymo paslaugas iš Fondo valdybai pavaldžios ir specialiai mokymo tikslams įsteigtos įstaigos bei kitų VSDF administravimo įstaigų įsigijo per tarpininkaujančią privačią pelno siekiančią bendrovę.

Dalis VSDF administravimo įstaigų darbuotojų pagal susitarimus su bendrove mokymo paslaugas kituose miestuose teikė už tas dienas gaudami ir darbo užmokestį iš VSDF administravimo įstaigos.

Vilniaus mieste esančių Fondo valdybos ir jai pavaldžių įstaigų – Mokymo centro ir Užsienio išmokų tarnybos – darbuotojai minimus mokymus rengė Radviliškio ir Šiaulių miestuose. Valstybinio audito metu nustatyti atvejai, kai Fondo valdybos ir Mokymo centro darbuotojų vykdytų mokymų dienomis jų darbo laiko apskaitos žiniaraščiuose buvo pažymėtas dirbtas laikas (Fondo valdyboje – dirbtas laikas komandiruotės metu) ir už tą dieną mokėtas darbo užmokestis, nors tomis dienomis kituose, nei yra jų darbo vieta, miestuose jie dirbo pagal asmeninius susitarimus su privačia bendrove. Taip Fondo valdyba ir Mokymo centras patyrė nereikalingų išlaidų darbo užmokesčiui už nedirbtą laiką mokėti. VSDF administravimo įstaigų darbuotojai iš Vilniaus į Radviliškį ar Šiaulius teikti mokymų paslaugų turėjo vykti laisvu nuo darbo metu ir už tą dieną negauti darbo užmokesčio.

Šio pirkimo ir sutarties vykdymo metu VSDF administravimo įstaigų vadovai nesilaikė Biudžetinių įstaigų įstatymo¹⁰³ 9 straipsnio 2 dalies 6 punkte nurodytos pareigos užtikrinti racionalų ir taupų lėšų bei turto naudojimą, veiksmingą biudžetinės įstaigos vidaus kontrolės sistemos sukūrimą, jos veikimą ir tobulinimą. Mūsų nuomone, siekdama racionaliai panaudoti mokymams skirtas lėšas, Fondo valdyba reikalingus mokymus turėjo įtraukti į Mokymo centro 2012 m. mokymo planą, o mokymų paslaugas teikiantiems Fondo valdybos ir jai pavaldžių įstaigų darbuotojams galėjo būti mokamos priemokos¹⁰⁴.

¹⁰³ Lietuvos Respublikos biudžetinių įstaigų įstatymas, 1995-12-05 Nr. I-1113 (su vėlesniais pakeitimais).

¹⁰⁴ Nurodyta Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo, 1999-07-08 Nr. VIII-1316, 26 straipsnyje ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993-07-08 nutarimo Nr. 511 „Dėl biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojų darbo apmokėjimo tvarkos tobulinimo“ 5.2 punkte.

II DALIS. VALSTYBINIO SOCIALINIO DRAUDIMO FONDO KONSOLIDUOTŲJŲ ATASKAITŲ RINKINIO AUDITO REZULTATAI

Vertinant Valstybinio socialinio draudimo fondo konsoliduotųjų ataskaitų rinkinio teisingumą, išsamumą ir teikiamos informacijos atskleidimą, pastebėta pažanga, lyginant su 2011 m. – parengtos visos privalomos finansinės ataskaitos, Fondo valdybos direktoriaus įsakymu¹⁰⁵ patvirtintas VSDF apskaitoje naudojamo sąskaitų plano sąskaitų susiejimas su viešojo sektoriaus sąskaitų plano sąskaitomis. Tačiau audito metu nustatyta netinkamos turto, pajamų, sąnaudų apskaitos atvejų, kurie turi įtakos VSDF konsoliduotųjų ataskaitų rinkinio teisingumui. Pastebėjimai dėl sisteminių ir reikšmingų klaidų pateikiami šioje ataskaitos dalyje. Nereikšmingos klaidos, kurios nustatytos ne visuose teritoriniuose skyriuose, nurodytos raštuose VSDF administravimo įstaigoms.

3. Konsoliduotųjų finansinių ataskaitų rinkinys

3.1. Pastebėjimai dėl turto apskaitos

Dėl reikšmingų turto inventORIZACIJOS atlikimo trūkumų, nevertintų nuvertėjimo požymių ir ankstesniais metais apskaičiuotų pastatų nuvertėjimo nuostolių pokyčių negalėjome įsitikinti, kad Vilniaus skyriaus apskaitoje teisinga verte apskaitytas faktiškai per inventORIZACIJĄ rastas turtas. Negalime patvirtinti, kad konsoliduotojoje 2012-12-31 Finansinės būklės ataskaitoje ir aiškinamajame rašte teisingai atskleista informacija apie 38 743 tūkst. Lt (iš 178 750,2 tūkst. Lt) ilgalaikio materialiojo turto ir 15 tūkst. Lt (iš 385,7 tūkst. Lt) medžiagų, žaliavų ir ūkinio inventoriaus likučius, taip pat konsoliduotojoje Veiklos rezultatų ataskaitoje 15 tūkst. Lt mažesnės nuvertėjimo ir nurašytų sumų sąnaudos, o Finansinės būklės ataskaitoje nurodytas nebaigtos statybos ir išankstinių mokėjimų likutis šia suma didesnis.

Atlikdami audito procedūras, pasirinktinai stebėjome Fondo valdybos Vilniaus skyriuje atliekamą ilgalaikio turto inventORIZACIJĄ, nagrinėjome atliktos inventORIZACIJOS dokumentus ir nustatėme reikšmingų trūkumų, kurie turi įtakos Vilniaus skyriaus ir VSDF konsoliduotųjų ataskaitų teisingumui.

Atliekant turto inventORIZACIJĄ Vilniaus skyriuje nesilaikyta VSDF administravimo įstaigų turto inventORIZACIJĄ reglamentuojančių teisės aktų – Vyriausybės nutarimu patvirtintų

¹⁰⁵ Fondo valdybos direktoriaus 2013-01-29 įsakymas Nr. V-55.

Inventorizacijos taisyklių¹⁰⁶, Fondo valdybos direktoriaus 2011-12-30 įsakymu Nr. V-585 patvirtintos VSDF administravimo įstaigų veiklos apskaitos politikos, Vilniaus skyriaus direktoriaus įsakymo¹⁰⁷ – esminių nuostatų, kurios nustato inventorizavimo tvarką ir užtikrina, kad apskaitoje būtų atskleisti teisingi turto likučiai: neinventorizuotas visas įstaigoje esantis turtas, o į inventorizavimo aprašus kai kuriais atvejais įtrauktas turtas neįsitikinus jo buvimu įstaigoje, nesudaryti sugadinto, nereikalingo ar netinkamo naudoti turto inventorizavimo aprašai, nevertinti turto nuvertėjimo požymiai, nesilaikyta kitų nuostatų.

Audito metu nustatyti turto inventorizacijos trūkumai Vilniaus skyriuje

Atliekant turto inventorizaciją Finansų ir apskaitos skyriuje (inventorizacija pradėta 10 val., baigta 12 val.), nebuvo inventorizuotas turtas visuose skyriaus kabinetuose, tačiau per inventorizaciją turtas, neužfiksuotas kaip rastas, įtrauktas į inventorizavimo aprašą-sutikrinimo žiniaraštį (Nr. 9F-6, 26-28 lapas) kaip faktiškai rastas turtas, taip nesilaikyta Inventorizacijos taisyklių 18 p. ir VSDF administravimo įstaigų veiklos apskaitos politikos 232 p., kad komisija, inventorizuodama IMT, turi būtinai apžiūrėti kiekvieną turto vienetą ir jo dalis natūra, Inventorizacijos taisyklių 58 p., kad į inventorizavimo aprašus įrašomas visas patikrintas ir suskaičiuotas turtas, kiekvieno inventorizavimo aprašo lapo pabaigoje įrašomas faktiškai rasto turto kiekis, Inventorizacijos taisyklių 63 p., kad su buhalterinės apskaitos duomenimis sutikrinami faktiškai inventorizuotų objektų likučiai, VSDF administravimo įstaigų veiklos apskaitos politikos 226 p., kad turto inventorizacijos komisija inventorizuoja visą Fondo administravimo įstaigoje esantį turtą.

Negalėjome įsitikinti pasirinktų ilgalaikio turto vienetų iš įvairių Vilniaus skyriaus ilgalaikio turto sąskaitų buvimu įstaigoje (ar sutampa jų faktiniai kiekiai su nurodytais apskaitoje), nes šiame skyriuje turto buvimą vieta laikoma visas skyrius (pvz., Registro skyriuje – 341 turto vnt., Pašalpų ir nedarbingumo kontrolės sk. – 222 turto vnt., Trakų sk. – 226 turto vnt., Informacinių sistemų sk. – 284 turto vnt.). Pažymėtina, kad nenaudojamos kompiuterinės technikos, sukrautos rūsyje (Laisvės pr. 28) buvimą vieta nurodyta Informacinių sistemų skyrius, kartu su šio skyriaus kabinetuose esančiu turto, todėl fiziškai negalima surasti konkretaus turto buvimą vietos, t. y., kuriame kabinete ar rūsyje šis turtas yra. Informacinių sistemų skyriaus inventorizacija rūsio patalpose buvo atliekama 2013-02-05, o 2013-02-12 kabinetuose. Neatlikus inventorizacijos visame skyriuje per vieną dieną, nesivadovauta Inventorizacijos taisyklių 32 p., kad, jeigu sandėliuose arba kitose uždaroje patalpose esantis turtas nebaigiamas inventorizuoti per vieną dieną, išėjus inventorizacijos komisijai patalpos turi būti užantspauduojamos (užplombuojamos); antspaudą (plombavimo replės) per inventorizaciją turi inventorizacijos komisijos pirmininkas; pasibaigus darbo dienai, pildomi tą dieną patikrinto turto inventorizavimo aprašai, kurie paliekami toje patalpoje, kurioje saugomas turtas; kitą dieną materialiai atsakingi asmenys ir inventorizacijos komisija į patalpas įeina tik kartu su komisijos pirmininku.

Atlikdami rūsyje (Laisvės pr. 28) sukrautos kompiuterinės technikos inventorizaciją atsakingi specialistai paaiškino, kad čia sandėliuojama sugedusi, moraliai pasenusi ir veikianti (naudojama kaip pakaitinė) kompiuterinė įranga, tačiau patikrinus inventorizacijos dokumentus nustatyta, kad atskiras nenaudojamo, netinkamo naudoti IMT inventorizavimo aprašas-sutikrinimo žiniaraštis nebuvo sudarytas, taip nesilaikyta Inventorizacijos taisyklių 25 ir 55 p., VSDF administravimo įstaigų veiklos apskaitos politikos 238 p., kad sugedusiam ir netinkamam naudoti turtui sudaromi atskiri inventorizavimo aprašai.

Atlikus Vilniaus skyriaus 2012 m. turto inventorizacijos dokumentų peržiūrą, nustatyta, kad nebuvo sudaryti atskiri inventorizavimo aprašai pagal buhalterines sąskaitas (pvz., pagal DK sąskaitas – pastatai, mašinos ir įrenginiai, transporto priemonės, baldai ir biuro įranga ir kt.), taip nesilaikyta Inventorizacijos taisyklių 55 p.

Finansų ir apskaitos skyriuje per inventorizaciją rastas turtas (kompiuteris (inventorinis Nr. I0001081) ir monitorius (kortelės Nr. 40030001537)), kurie nebuvo įtraukti į Finansų ir apskaitos skyriaus inventorizavimo aprašą-sutikrinimo žiniaraštį, taip nesilaikyta Inventorizacijos taisyklių 19 p., kad radusi į buhalterinę apskaitą neįtraukto turto inventorizacijos komisija į inventorizavimo aprašą turi įrašyti turto duomenis.

Inventorizacijos metu komisija nevertino, ar turtas yra sugadintas, nenaudojamas – nesilaikė Vilniaus skyriaus direktoriaus įsakymo 3.1 p., nes nevertino, ar IMT turi nuvertėjimo požymių.

Netinkamai atlikus turto inventorizaciją, nebuvo įsitikinta, kad įstaiga teisingai nustatyta verte apskaito visą jai priklausančią turtą, todėl auditoriai negali patvirtinti, kad Vilniaus skyriaus ir

¹⁰⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999-06-03 nutarimas Nr. 719 „Dėl inventorizacijos taisyklių patvirtinimo“ (su vėlesniais pakeitimais).

¹⁰⁷ Vilniaus skyriaus direktoriaus 2013-01-02 įsakymas Nr. V-1 „Dėl metinės inventorizacijos komisijos sudarymo“.

konsoliduotojoje Finansinės būklės ataskaitoje mašinų ir įrenginių (A.II.5 eil.), baldų ir biuro įrangos (A.II.8 eil.), kito ilgalaikio materialiojo turto (A.II.9 eil.) eilutėse (iš viso 1 039,2 tūkst. Lt) ir medžiagų, žaliavų ir ūkinio inventoriaus (C.I.2 eil.) eilutėje (iš viso 15 tūkst. Lt) nurodyti teisingi likučiai. Manome, kad Vilniaus skyriuje turto inventorizavimo procesą labai apsunkina turto apskaitai pasirinkta per didelė turto buvimo vieta – skyrius, nes faktiškai neįmanoma operatyviai ir tiksliai atlikti inventorizacijos ir sutikrinti apyvartoje esantį turtą su apskaitos registrais.

Inventorizacijos metu ir sudarant finansines ataskaitas Vilniaus skyriuje nebuvo įvertinti nebaigtos statybos nuvertėjimo požymiai, nevertinta, ar ankstesniais laikotarpiais Vilniaus skyriaus balanse apskaitytų pastatų nuvertėjimo nuostoliai nėra pasikeitę, neskaičiuota šio turto atsiperkamoji vertė – nesivadovauta 22-ojo VSAFAS 6, 9.2.4, 12 ir 56 punktų reikalavimais.

Netinkamos nebaigtos statybos ir pastatų balansinės vertės nustatymo atvejai

Sudarant finansines ataskaitas nebuvo įvertinta, kad nebaigtos statybos ir išankstinių mokėjimų sąskaitoje apskaitytos Vilniaus skyriaus Trakų skyriaus administracinio pastato, esančio Birutės g. 2, Trakuose, rekonstrukcijai patirtos išlaidos (2010 m. parengto rekonstrukcijos techninio projekto, atliktos techninio projekto bendrosios ekspertizės, techninių sąlygų išdavimo ir elektros įrenginių prijungimo paslaugų, taip pat statybos leidimo išdavimo išlaidos – iš viso 15 tūkst. Lt) turi nuvertėjimo požymių – rekonstrukcijos nežadama užbaigti. Pastato rekonstrukcija sustabdyta, o 2013 m. Vilniaus skyriuje priimtas sprendimas šias negyvenamąsias patalpas pripažinti nereikalingomis naudoti ir Fondo valdybos prašoma priimti sprendimą dėl jų pardavimo. Atsižvelgiant į tai, kad rekonstrukcijos nebuvo žadama tęsti, turėjo būti įvertinti nuvertėjimo požymiai ir apskaičiuotos 100 proc., arba 15 tūkst. Lt, nuvertėjimo sąnaudos.

Vilniaus skyriaus balanse esančių administracinių pastatų (Laisvės pr. 28 ir Dūmų g. 3, Vilniuje, Vilniaus g. 53, Šalčininkuose, Plento g. 41, Širvintose, Karaimų g. 2, Trakuose) nuvertėjimas apskaičiuotas 2006 m., atsižvelgiant į nekilnojamojo turto vertintojo 2006 m. turto rinkos vertės nustatymo pažymą. Mūsų nuomone, jos pagrindu apskaičiuotas 15 819,8 tūkst. Lt Vilniaus skyriaus administracinių pastatų nuvertėjimas ir šia suma mažesnė šių pastatų balansinė vertė neatspindi turto gryniosios realizavimo (rinkos) vertės 2012-12-31.

Sudarydama finansines ataskaitas, įstaiga kiekvienais metais turi įvertinti išorinius ir vidinius veiksniai, kurie gali turėti įtakos turimo turto nuvertėjimui (nuvertėjimo nuostolių padidėjimui ar sumažėjimui). Pavyzdžiui, vertindami nebaigtos statybos ir pastatų sąskaitose apskaitytą turtą, Vilniaus skyriaus atsakingi darbuotojai turėjo atsižvelgti į tai, kad Trakų skyriaus administracinio pastato rekonstrukcijos nežadama tęsti, nes pastatą ketinama parduoti, o nekilnojamojo turto rinkoje nuo 2006 m. įvyko esminių pokyčių, kurie galėjo labai pakeisti ankstesniais laikotarpiais nustatytą pastatų grynąją realizavimo vertę.

Neįvertinti nebaigtos statybos nuvertėjimo požymiai ir pagal ankstesniais metais nustatytus nuvertėjimo požymius apskaičiuotų pastatų nuvertėjimo nuostolių pokyčiai bei sudarant finansines ataskaitas iš naujo nenustatyta šio turto atsiperkamoji vertė turėjo įtakos konsoliduotųjų ataskaitų teisingumui: negalime patvirtinti, kad Finansinės būklės ataskaitos pastatų eilutėje (A.II.2) nurodytas 37 703,8 tūkst. Lt likutis yra teisingas; Finansinės būklės ataskaitoje nurodytas nebaigtos statybos ir išankstinių mokėjimų likutis (A.II.10 eil.) nurodytas 15 tūkst. Lt didesnis, o Veiklos rezultatų ataskaitoje nurodytos pagrindinės veiklos nuvertėjimo ir nurašytų sumų sąnaudos (B.VIII eil.) – šia suma mažesnės.

3.2. Pastebėjimai dėl pajamų, gautinų sumų ir įplaukų apskaitos

Fondo valdyba, nuo 2013-01-01 perėmusi nedarbo socialinio draudimo išmokų mokėjimą ir 2013 metų pradžioje iš Lietuvos darbo biržos perėmusi visą reikalingą informaciją šioms išmokoms mokėti, gautus duomenis apie nedarbo socialinio draudimo išmokų permokas, su jomis susijusias gautinas sumas ir apskaičiuotą jų nuvertėjimą, nepagrįstai įtraukė į 2012 metų apskaitą ir finansines ataskaitas.

Fondo valdyba į sudaromas 2012 m. ataskaitas nepagrįstai įtraukė iš Lietuvos darbo biržos perimtas užsienio šalių piliečiams permokėtas nedarbo socialinio draudimo išmokas (612,8 tūkst. Lt) ir Lietuvos Respublikos piliečiams permokėtas nedarbo socialinio draudimo išmokas (73,8 tūkst. Lt). VSDF administravimo įstaigos nedarbo socialinio draudimo išmokų mokėjimą perėmė nuo 2013-01-01. Vadovaudamasi Vyriausybės nutarimu¹⁰⁸, Lietuvos darbo birža Fondo valdybai duomenis, kurių reikia iki 2012-12-31 paskirtoms ir nebaigtoms mokėti nedarbo socialinio draudimo išmokoms mokėti, taip pat dokumentus neteisingai išmokėtoms nedarbo socialinio draudimo išmokoms išieškoti ir išskaitoms iš jų atlikti, perdavė tik 2013-01-30¹⁰⁹, o šias sumas atskleidė 2012 m. konsoliduotosiose Lietuvos darbo biržos ataskaitose. Be to, į perdavimo–priėmimo aktus įtrauktos ir 2013 m. atsiradusios permokos (2,7 tūkst. Lt). Atsižvelgiant į išdėstytus dalykus, minėtos iš Lietuvos darbo biržos perimtos permokos, su jomis susijusios gautinos sumos ir apskaičiuotas jų nuvertėjimas neturėjo būti įtraukti į 2012 m. VSDF apskaitos registrus ir ataskaitas. Todėl konsoliduotojoje Veiklos rezultatų ataskaitoje pagrindinės veiklos kitos pajamos nurodytos 686,6 tūkst. Lt didesnės, atitinkamai su perimtų neteisingai išmokėtų nedarbo socialinio draudimo išmokų pajamomis susijusiomis gautinomis sumomis (balansinė vertė – 19,2 tūkst. Lt) padidintas Finansinės būklės ataskaitoje nurodytas trumpalaikis turtas, o šioms gautinoms sumoms apskaičiuoto nuvertėjimo suma (667,4 tūkst. Lt) Veiklos rezultatų ataskaitoje nurodytos didesnės nuvertėjimo ir nurašytų sumų sąnaudos.

Kai kuriais atvejais netinkamai buvo tvarkoma pajamų apskaita pagal VSAFAS:

- Netaikius kaupimo principo savarankiškai dirbančių asmenų, turinčių prievolę deklaruoti pajamas, įmokų ir delspinigių už pavėluotą įmokų mokėjimą pajamos, taip pat dėl netikslaus apskaičiuotų palūkanų už atidėtus įmokų, baudų ir delspinigių įsiskolinimų sumokėjimus atskleidimo draudėjų finansinėse ataskaitose, šių rūšių pajamos apskaitoje ir finansinėse ataskaitose nurodytos neteisingomis sumomis.
- Baudos ir delspinigiai, per I ketv. apskaičiuotos palūkanos, teigiama valiutos kurso pasikeitimo įtaka klaidingai priskirtos prie pagrindinės veiklos kitų pajamų, nors VSAFAS reglamentuoja jų priskyrimą finansinės ir investicinės veiklos pajamoms.

¹⁰⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012-12-19 nutarimo Nr. 1551, 2.2 punktas.

¹⁰⁹ Lietuvos darbo biržos direktoriaus ir Fondo valdybos direktoriaus 2013-01-30 įsakymas Nr. V-50/V-59.

- Ilgesniam nei 12 mėn. laikotarpiui atidėtoms mokėti skoloms nebuvo apskaičiuota tikroji pajamų vertė, nors atidėtoms skoloms taikomų palūkanų dydžio tikroji ir nominalioji vertė labai skyrėsi.
- Įgijus atgręžtinio reikalavimo teisę į išmokėtą žalą atlyginimą nukentėjusiems dėl sveikatos sužalojimo darbe ar susirgimo profesine liga, neregistruojamos iš įmonių, atsakingų už padarytą žalą, gautinos sumos, lygios išmokėto žalą atlyginimo dydžiui, ir nevertintas šių sumų nuvertėjimas.
- Kitos bei finansinės ir investicinės veiklos, t. y. turto pardavimo ir nuomos, pajamos klaidingai priskirtos prie pagrindinės veiklos kitų pajamų.
- Aiškinamajame rašte netinkamai atskleista informacija apie pagrindinės veiklos kitas pajamas ir kitos veiklos pajamas.

Audito metu nustatėme tam tikrų sisteminių klaidų Fondo valdyboje ir pasirinktuose teritoriniuose skyriuose tvarkant fondo pajamų apskaitą pagal VSAFAS. Klaidų visuma gali turėti įtakos finansinių ataskaitų teisingumui.

VSDF administravimo įstaigose delpinigių už pavėluotą įmokų mokėjimą (5 991,6 tūkst. Lt) ir savarankiškai dirbančių asmenų, turinčių prievolę deklaruoti pajamas, įmokos (107 384,4 tūkst. Lt) pripažįstamos pajamomis netaikant kaupimo principo, kuris kaip bendrasis apskaitos principas apibrėžtas Viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymo¹¹⁰ 3 straipsnio 2 dalies 6 punkte ir 9 straipsnyje, taip pat 1-ojo VSAFAS „Informacijos pateikimas finansinių ataskaitų rinkinyje“ 15.6 ir 23 punktuose, t. y. ne tą laikotarpį, kai jos uždirbamos. Taip pat šių pajamų pripažinimas kaupimo principu reglamentuotas 9-ojo VSAFAS „Mokesčių ir socialinių įmokų pajamos“ 11 punkte ir 10-ojo VSAFAS „Kitos pajamos“ 9 punkte.

Delpinigių ir savarankiškai dirbančių asmenų, turinčių prievolę deklaruoti pajamas, įmokų pajamų pripažinimas

Delpinigiaai skaičiuojami rankiniu būdu, specialistams atlikus užklausą suformuoti pažymą apie konkretaus draudėjo ar savarankiškai dirbančio asmens apskaičiuotus delpinigių, patikrinus pažymoje nurodytus duomenis ir patvirtinus ją. Tik atlikus šiuos veiksmus, informacija apie delpinigių perkeliama į to laikotarpio, kuriuo patvirtinama pažyma, draudėjo finansinę ataskaitą, neatsižvelgiant į laikotarpį, už kurį šie delpinigiaai apskaičiuoti. Draudėjų finansinių ataskaitų (F4 formų) pagrindu atliekami ūkinių operacijų įrašai finansų valdymo sistemoje ir sudaromos ataskaitos. Audito metu pasirinktuose teritoriniuose skyriuose nustatyta, kad visais atvejais, kai buvo skaičiuojami 2011 m. pabaigos laikotarpio delpinigiaai, apskaičiuotos delpinigių sumos įtrauktos į 2012 m. F4 formas, o 2012 m. pabaigos laikotarpio apskaičiuoti delpinigiaai buvo 2013 m., todėl į 2012 m. draudėjų finansines ataskaitas nebuvo įtraukti. Kai kuriais atvejais delpinigiaai skaičiuojami rečiau nei kas ketvirtį. Dėl šių priežasčių apskaitos registruose ir ataskaitose netiksliai nurodytos 2012 m. delpinigių pajamos.

Savarankiškai dirbančių asmenų, turinčių prievolę deklaruoti pajamas, 2012 metų įmokos bus pripažintos pajamomis tik 2013 metais, gavus iš VMI pajamų mokesčių 2012 metų deklaracijas. 2012 metais priskaitytos pajamos pagal draudėjų VMI pateiktas pajamų mokesčių 2012 metų deklaracijas. Taigi savarankiškai dirbančių asmenų atveju pajamos pripažįstamos ne tą ataskaitinį laikotarpį, kai uždirbamos, o kai gaunama informacija apie jas.

Toks pajamų pripažinimo principas prieštarauja ir VSDF apskaitos politikos¹¹¹ 201 ir 203 p., kad pajamų apskaitai taikomas kaupimo principas, pajamos pripažįstamos ir registruojamos apskaitoje ir rodomos

¹¹⁰ Lietuvos Respublikos viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymas, 2007-06-26 Nr. X-1212 (su vėlesniais pakeitimais).

¹¹¹ Patvirtinta Fondo valdybos direktoriaus 2011-12-30 įsakymu Nr. V-585.

finansinėse ataskaitose tą ataskaitinį laikotarpį, kurį yra uždirbamos, nepriklausomai nuo pinigų gavimo momento, pajamos turi būti pripažįstamos ne rečiau kaip kiekvieną ketvirtį.

Nustatyta klaidų apskaitant palūkanų už atidėtus įmokų, baudų ir delspinigių mokėjimus pajamas. Jos 2012 m. buvo skaičiuojamos ir į draudėjų finansines ataskaitas (F4 formas) įtraukiamos rankiniu būdu. Kai kuriais atvejais palūkanos buvo apskaičiuotos netiksliai ir klaidingomis sumomis pateiktos apskaitoje arba į apskaitą neįtrauktos (plačiau apie tai ataskaitos 1.1.3 skirsnyje, 16–18 psl.). Taigi dėl šios priežasties finansinėse ataskaitose nurodytos klaidingos minėtų palūkanų pajamų sumos (iš viso 202,7 tūkst. Lt, iš jų 1,4 tūkst. Lt nurodyti prie pagrindinės veiklos kitų pajamų).

Finansinės ir investicinės veiklos pajamos klaidingai priskirtos pagrindinės veiklos pajamoms, todėl konsoliduotose ataskaitose nurodytas neteisingas finansinės ir investicinės veiklos rezultatas ir kiti duomenys:

- Sudarant finansines ataskaitas nebuvo atsižvelgta į 3-iojo VSAFAS „Veiklos rezultatų ataskaita“ 2012 m. pabaigoje patvirtintus pakeitimus¹¹², pagal kuriuos 2012 metais viešojo sektoriaus subjekto uždirbtos palūkanos pagal mokestinių paskolų sutartis, taip pat viešojo sektoriaus subjekto naudai pripažintos baudos ir delspinigiai už pavėluotus atsiskaitymus, mokesčių įstatymų reikalavimų ir mokestinių paskolų sutarčių pažeidimus turėjo būti priskirtos prie finansinės ir investicinės veiklos pajamų. VSDF konsoliduotojoje Veiklos rezultatų ataskaitoje apskaičiuotos baudų (1 116,2 tūkst. Lt), delspinigių (5 991,6 tūkst. Lt) ir I ketvirčio palūkanų (1,4 tūkst. Lt) pajamos klaidingai priskirtos prie pagrindinės veiklos kitų pajamų, kurios nurodytos iš viso 7 109,2 tūkst. Lt didesnės, o finansinės ir investicinės veiklos pajamos – šia suma mažesnės.

- Teigiama valiutos kurso pasikeitimo įtaka (88,2 tūkst. Lt) konsoliduotojoje Veiklos rezultatų ataskaitoje klaidingai priskirta pagrindinės veiklos kitoms pajamoms, nors 3-iojo VSAFAS 27.1.2 punkte nurodyta pelną dėl valiutos kursų pasikeitimo atvaizduoti kaip finansinės ir investicinės veiklos pajamas.

Atsižvelgiant į tai, kad nuo 2012-01-01 už įmokų, baudų ir delspinigių skolos sumokėjimo atidėjimo laikotarpį mokamos palūkanos, VSDF administravimo įstaigos ilgalaikių gautinų sumų nebeskaičiuoja amortizuota savikaina. Audito metu nustatyta, kad teisės aktuose 2012 m. buvo nustatytas 0,01 proc. palūkanų dydis už kiekvieną naudojimosi mokestine paskola dieną, kuris reikšmingai skiriasi nuo 2012 m. Lietuvos banko nustatytos rinkos palūkanų normos (0,25–0,47 proc.), todėl tikroji pajamų (ilgesniam nei 12 mėn. laikotarpiui mokėti atidėtomis skoloms) vertė turėjo būti apskaičiuota diskontuojant visas ateityje gautinas sumas taikant apskaičiuotų palūkanų normą, o tikrosios vertės ir nominaliosios vertės skirtumą per atidėto mokėjimo laikotarpį pripažįstant finansinės ir investicinės veiklos palūkanų pajamomis, kaip reikalauja 10-ojo VSAFAS

¹¹² Lietuvos Respublikos finansų ministro 2012-12-21 įsakymas Nr. 1K-439, 1.1, 1.2 ir 2 punktai.

„Kitos pajamos“ 18 punkto nuostatos. Nepritaikius šių pajamų apskaitai taikomų principų, konsoliduotojoje Finansinės būklės ataskaitoje nurodytos didesnės po vienerių metų gautinos sumos (1 726,1 tūkst. Lt), o Veiklos rezultatų ataskaitoje klaidingai atskleistas finansinės ir investicinės veiklos rezultatas.

Igijus atgręžtinio reikalavimo teisę į išmokėtą žalos atlyginimą nukentėjusiems dėl sveikatos sužalojimo darbe ar susirgimo profesine liga (išmokėjus jį), neregistruojamos iš įmonių, atsakingų už padarytą žalą, gautinos sumos, lygios išmokėto žalos atlyginimo dydžiui. Nesilaikyta 17-ojo VSAFAS „Finansinis turtas ir finansiniai įsipareigojimai“ 15 punkto, pagal kurį finansinis turtas apskaitoje pripažįstamas tada, kai viešojo sektoriaus subjektas gauna arba pagal vykdomą sutartį įgyja teisę gauti pinigų ar kitą finansinį turtą, o pagal šio standarto 36 punktą paskutinę kiekvieno ataskaitinio laikotarpio dieną viešojo sektoriaus subjektas turi nustatyti, ar yra požymių, kad finansinio turto (ar panašaus finansinio turto vienetų grupės) balansinė vertė gali būti sumažėjusi; jei pasirodo, kad tokių požymių esama, turi būti nustatyta už tą turtą (ar panašaus finansinio turto vienetų grupę) tikėtina atgauti suma. Neužregistravus gautinų sumų ir nenustačius tikėtinai atgauti sumos, neapskaičiuotos ir finansinėse ataskaitose nenurodytos nuvertėjimo sąnaudos, taigi nesilaikyta minėto VSAFAS 39 punkto. Dėl šios priežasties Finansinės būklės ataskaitoje gali būti nurodytos mažesnės gautinos sumos, o Veiklos rezultatų ataskaitoje – nuvertėjimo ir nurašytų sumų sąnaudos (apie 34 000 tūkst. Lt).

Nustatyta, kad ilgalaikio turto nuomos pajamos, pelnas iš ilgalaikio turto pardavimo ir parduotų medžiagų ir ūkinio inventoriaus pardavimo pajamos neteisingai priskirtos prie pagrindinės veiklos kitų pajamų. VSDF administravimo įstaigos 2012 m. iš ilgalaikio turto nuomos gavo 228,2 tūkst. Lt pajamų, aukcionuose pardavusios nurašytą nenaudojamą ūkinį inventorių – 12,7 tūkst. Lt pajamų, pardavus ilgalaikį materialųjį turtą gauta 1 281,9 tūkst. Lt pelno, o pardavus 100 proc. UAB „Palangos Žvorūnė“ akcijų paketą – 642,5 tūkst. Lt pelno. Turto pardavimas ir nuoma viešajame sektoriuje paprastai nelaikoma pagrindine veikla, ji nepriskiriama pagrindinei veiklai ir VSDF administravimo įstaigų nuostatuose. Pagal 10-ojo VSAFAS „Kitos pajamos“ 3.2.2 punktą, 3-iojo VSAFAS „Veiklos rezultatų ataskaita“ 14 punktą, VSDF administravimo įstaigų veiklos apskaitos politikos 590 punktą ir VSDF apskaitos politikos 200.2 punktą, turto pardavimo ir nuomos pajamos turėjo būti priskirtos prie kitos veiklos pajamų, o pagal 3-iojo VSAFAS 20 punktą finansinio turto perleidimo pelnas priskiriamas finansinės ir investicinės veiklos pajamoms. Todėl Veiklos rezultatų ataskaitoje pagrindinės veiklos kitos pajamos nurodytos 2 165,3 tūkst. Lt didesnės, kitos veiklos pajamos – 1 522,8 tūkst. Lt mažesnės, finansinės ir investicinės veiklos pajamos – 642,5 tūkst. Lt mažesnės.

Pažymėtina, kad II ir III lygio konsoliduotųjų finansinių ataskaitų rinkinių aiškinamuosiuose raštuose netinkamai atskleista informacija apie pagrindinės veiklos kitas pajamas ir kitos veiklos pajamas, kai kurios pajamos nedetalizuotos pagal 10-jo VSAFAS „Kitos pajamos“ 2 priedo lentelėje

nurodytas eilutes (pvz., neišskirtos pajamos iš administracinių baudų), informacija apie apskaičiuotas kai kurias pajamas atskleista kitomis sumomis, nei nurodyta apskaitoje (pvz., ilgalaikio materialiojo turto pardavimo pelnas II ir III lygio konsoliduotųjų ataskaitų aiškinamojo rašto priede nurodytas 9,19 tūkst. Lt, tuo tarpu apskaitoje nurodytas pelnas iš IMT pardavimo – 1 281,9 tūkst. Lt).

VSDF apskaitos politikoje nedetalizuoti pajamų apskaitos principai, metodai ir taisyklės, atsižvelgiant į fondo specifiką ir gaunamų pajamų rūšis, todėl kai kurios pajamos VSDF administravimo įstaigose apskaitomos ir ataskaitose nurodomos skirtingai.

Į pagrindinės veiklos kitas pajamas nepagrįstai neįtrauktos už pavestų funkcijų vykdymą (valstybės biudžeto išmokų mokėjimą) gautos pajamos – 8 935,9 tūkst. Lt.

VSDF administravimo įstaigose kai kurios analogiškos pajamos apskaitomos taikant skirtingus principus ir metodus, dėl to tam tikros apskaičiuotos pajamos ataskaitose nurodytos skirtingai.

Skirtingų pajamų apskaitos principų ir metodų taikymo atvejai

Vilniaus ir Kauno skyriai pagal nedarbingumo kontrolės aktus išieškotų lėšų, žalos atlyginimo ir išmokėtinos draudimo sumos apskaičiavimo pajamas teisingai apskaito kaupimo principu (pagal akto surašymo, pateiktų reikalavimų ar institucijai išsiųsto pranešimo apie mokėtinos draudimo sumos paskaičiavimą datą), tuo tarpu Šiaulių ir Panevėžio skyriuose jos apskaitomos pinigų principu (pagal Draudėjų piniginių operacijų ataskaitas). Visais patikrintais atvejais piniginės įplaukos buvo gautos tą patį laikotarpį, kurį uždirbtos pajamos, t. y. 2012 m., todėl šis pastebėjimas įtakos finansinėms ataskaitoms neturi.

Vilniaus skyriuje į finansų valdymo sistemą suvedama atitinkamos pašalpos permokų suma su GPM ir PSD įmokų sumomis, o Kauno ir Panevėžio skyriuose į apskaitą įtraukiamos permokėtos pašalpos be GPM ir PSD įmokų sumų.

Skirtingai apskaitomos ir pajamos už analogiškų paslaugų teikimą. Pavyzdžiui, pajamos už pažymų ir dokumentų kopijų išdavimą, priklausomai nuo apmokėjimo tipo (pagal sąskaitą-faktūrą ar paslaugų apmokėjimo kvitą) apskaitomos fondo arba veiklos apskaitoje. Už pavestų funkcijų – valstybinių išmokų administravimo vykdymą iš SADM gautos lėšos (3,6 proc. nuo priskaičiuotų išmokų sumos, 2012 m. – 8,9 mln. Lt) nepriskirtos pajamoms, tuo tarpu tokio pat pobūdžio lėšos – už apskaičiuotą apdraustajam (ar jo artimiesiems) mokėtiną draudimo sumą (3 proc. nuo apskaičiuotos draudimo sumos), gaunamą iš valstybės institucijų, kuriose tarnauja (eina pareigas) ar tarnavo (ėjo pareigas) apdraustieji, buvo apskaitytos kaip pagrindinės veiklos kitos pajamos (iš viso 17,6 tūkst. Lt). Dėl šios priežasties Veiklos rezultatų ataskaitoje nurodytos pagrindinės veiklos pajamos sumažintos 8 935,9 tūkst. Lt.

Pažymėtina, kad visose VSDF administravimo įstaigose naudojama VSDF apskaitos politika yra formali ir nereglamentuoja tik VSDF apskaitai būdingų specifinių sričių apskaitos būdų, metodų ir taisyklių, todėl administravimo įstaigos kai kuriais atvejais apskaitos politikoje neaptartas ūkines operacijas apskaitoje registruoja ir ataskaitose nurodo skirtingai, o tai turi įtakos neteisingam informacijos pateikimui konsoliduotosiose finansinėse ataskaitose.

Fondo valdyba II lygio konsoliduotojoje pinigų srautų ataskaitoje gautas 6 720 tūkst. Lt įplaukas iš finansinio turto perleidimo klaidingai priskyrė prie pagrindinės veiklos pinigų srautų (kitų įplaukų).

Fondo valdyba už 6 720 tūkst. Lt uždarajai akcinei bendrovei 2012 m. pardavė UAB „Palangos Žvorūnė“ akcijų paketą. Rengdama II lygio konsoliduotąją pinigų srautų ataskaitą Fondo valdyba iš finansinio turto pardavimo gautas pinigines įplaukas netinkamai priskyrė pagrindinės

veiklos kitoms įplaukoms. Fondo valdyba nesilaikė 5-ojo VSAFAS „Pinigų srautų ataskaita“ 3 ir 26.3 punktų, pagal kuriuos viešojo sektoriaus subjekto pinigų srautai, susidarantys tada, kai įsigyjamas ar perleidžiamas finansinis turtas, laikomi investicinės veiklos pinigų srautais.

Dėl šiame ataskaitos poskyryje nurodytų priežasčių, turėjusių įtakos teisingai pajamų, gautinų sumų ir įplaukų apskaitai, 2012 m. konsoliduotosiose ataskaitose nurodyti neteisingi duomenys:

- Finansinės būklės ataskaitoje negalėjome patvirtinti 1 726,1 tūkst. Lt ilgalaikio finansinio turto likučio teisingumo.
- Veiklos rezultatų ataskaitoje: negalėjome patvirtinti 107 384,4 tūkst. Lt mokesčių ir socialinių įmokų pajamų sumos teisingumo, pagrindinės veiklos kitos pajamos nurodytos 1 113,4 tūkst. Lt didesnės (iš jų 10 049,3 tūkst. Lt didesnės ir 8 935,9 tūkst. Lt mažesnės), kitos veiklos pajamos – 1 522,8 tūkst. Lt mažesnės, nuvertėjimo ir nurašytų sumų sąnaudos – apie 33 732,6 tūkst. Lt mažesnės (iš jų 667,4 tūkst. Lt didesnės ir apie 34 400 tūkst. Lt mažesnės), finansinės ir investicinės veiklos pajamos – 7 839,9 tūkst. Lt mažesnės (iš jų negalėjome patvirtinti 5 993 tūkst. Lt priskaičiuotų delspinigių ir palūkanų pajamų sumų), taip pat negalėjome patvirtinti 201,3 tūkst. Lt finansinės ir investicinės veiklos pajamų teisingumo.
- Pinigų srautų ataskaitoje investicinės veiklos pinigų srautai nurodyti 6 720 tūkst. Lt mažesni, pagrindinės veiklos pinigų srautai – šia suma didesni.

3.3. Pastebėjimai dėl sąnaudų apskaitos

VSDf administravimo įstaigos teisės gauti socialinio draudimo išmoką įgijimo nelaikė įpareigojamuoju įvykiu ir pagal ją nekaupė mokėtinų sumų (įsipareigojimų), todėl apskaitoje neužregistravo atidėjinių mokėti socialinio draudimo išmokas asmenims, ataskaitiniu laikotarpiu įgijusiems į jas teisę, ir su šiomis išmokomis susijusias sąnaudas apskaitė ne kaupimo principu. Todėl konsoliduotojoje 2012-12-31 Finansinės būklės ataskaitoje nurodyti mažesni trumpalaikiai atidėjiniai, o Veiklos rezultatų ataskaitoje atitinkamai mažesnės nuvertėjimo ir nurašytų sumų sąnaudos.

Fondo valdybai pakeitus finansavimo sąnaudų nedarbo socialiniam draudimui pripažinimo metodą, tai nelaikyta nei apskaitos politikos keitimu, nei apskaitos klaida ankstesnių laikotarpių atžvilgiu. Todėl pagal 7-ąją VSAFAS nebuvo įvertintas poveikis, kurį šis pasikeitimas darytų ankstesnių laikotarpių informacijai, ir konsoliduotojoje Finansinės būklės ataskaitoje neatskleistas 268 326,1 tūkst. Lt trumpalaikis turtas, kuris turėjo būti užregistruotas nuosekliai taikant tokį patį finansavimo sąnaudų apskaitos

metodą ir ankstesniais laikotarpiais (2010 ir 2011 m.), be to, šia suma padidintas sukauptas ankstesnių metų deficitas.

Dėl sąnaudų nedarbo socialiniam draudimui ir su jomis susijusių sumų registravimo pagal VSDF apskaitos politikoje nenumatytas skirtingo turinio operacijas ir be pagrindžiančių apskaitos dokumentų, ir dėl to, kad apskaitoje susidaręs 48 560 tūkst. Lt gautinų iš Užimtumo fondo sumų likutis neatitiko surinktų ir į Užimtumo fondą pervestų nedarbo socialinio draudimo lėšų skirtumo, negalime patvirtinti, ar teisingas konsoliduotojoje Finansinės būklės ataskaitoje nurodytas 48 560 tūkst. Lt (iš 60 572,3 tūkst. Lt) kitų gautinų sumų likutis. Be to, jis 20 463,2 tūkst. Lt didesnis, nes Fondo valdyba, pati turėdama prievolę mokėti 2012 metų gruodžio mėnesio nedarbo socialinio draudimo išmokas iš VSDF lėšų, nepagrįstai šią sumą pripažino gautina iš Užimtumo fondo.

Dėl neteisingo neigiamos valiutų kurso pasikeitimo įtakos priskyrimo pagrindinei veiklai, šios veiklos sąnaudos konsoliduotojoje Veiklos rezultatų ataskaitoje 7,7 tūkst. Lt didesnės, o finansinės ir investicinės veiklos sąnaudos šia suma mažesnės.

Teisės aktai ir VSDF pasirinkta apskaitos politika numato, kad VSDF sąnaudų apskaitai taikomas kaupimo principas, jokios išimtys minimuose dokumentuose nenumatytos. Audito metu nustatėme sisteminių klaidų, kai sąnaudos registruojamos netaikant kaupimo principo.

Netinkamai kaupimo principas taikytas registruojant senatvės, našlių ir našlaičių pensijas, ligos, motinystės, motinystės (tėvystės), tėvystės pašalpas. Šio principo gali būti nesilaikoma ir registruojant kitas VSDF socialinio draudimo sąnaudas, kai teisės aktai numato galimybę kreiptis dėl išmokos skyrimo vėliau nei įgyjama teisė ją gauti.

Socialinio draudimo išmokų sąnaudų registravimas apskaitoje

Apdraustajam, pateikus prašymą dėl tam tikros išmokos skyrimo vėlesnį laikotarpį nei apdraustasis įgyja teisę gauti šią išmoką, ir Fondo valdybos teritoriniam skyriui priėmus sprendimą dėl išmokos mokėjimo, sąnaudos registruojamos FVS'e einamąjį ir praėjusį laikotarpį, atsižvelgiant į technines galimybes: suma už laikotarpį, sutampantį su išmokos apskaičiavimo žiniaraščio data, įtraukiama į einamojo laikotarpio (mėnesio) sąnaudas, o sumos už visus kitus mėnesius įtraukiamos į praėjusio laikotarpio (mėnesio) sąnaudas, taigi visa suma už praėjusį laikotarpį įkeliami tik į vieną praėjusį mėnesį.

Socialinio draudimo išmokų skyrimas prasideda nuo išmokos gavėjo prašymo skirti jam priklausančią tam tikrą išmoką pateikimo datos, tačiau teisė gauti išmoką gali būti įgyta jau ankstesniais laikotarpiais ir pagal ją apskaičiuojamos apdraustajam priklausančios išmokų sumos už visus ankstesnius laikotarpius nuo jos atsiradimo, t. y., pagrindu išmokai gauti laikomas ne prašymas, o teisės gauti išmoką įgijimas. Visais atvejais registruojant socialinio draudimo išmokų sąnaudas tik einamąjį arba praėjusį mėnesį, yra atvejų, kai sąnaudos apskaitoje ir ataskaitose

nurodomos ne tą ataskaitinį laikotarpį, kurį buvo patirtos, t. y. nesilaikant 11-ojo VSAFAS „Sąnaudos“ 4 punkto reikalavimų.

Siekiant tiksliai ataskaitose nurodyti ataskaitiniu laikotarpiu patirtas socialinio draudimo išlaidų sąnaudas, VSDF administravimo įstaigos šias sąnaudas turėtų registruoti ne pagal išmokos skyrimo laikotarpį, o pagal teisės gauti išmokas atsiradimo faktą, pvz., ligos ar nėštumo ir gimdymo atostogų pradžią, vaiko gimimo datą, senatvės pensinį amžių ar kitus įvykius, kurie suteikia teisę gauti socialinio draudimo išmoką. Informaciją apie šiuos faktus VSDF administravimo įstaigos turi informacinėje sistemoje esančiose duomenų bazėse.

Atsižvelgiant į 2-ojo VSAFAS „Finansinės būklės ataskaita“ 3 punktą ir 18-ojo VSAFAS „Atidėjiniai, neapibrėžtieji įsipareigojimai, neapibrėžtasis turtas ir poataskaitiniai įvykiai“ 6, 8 ir 23 punktus, įsipareigojimas, kurio įvykdymo laiko negalima tiksliai nustatyti, tačiau galima patikimai įvertinti, laikomas atidėjiniu. Teisės aktuose numatyta teisė gauti išmokas turėtų būti laikoma įpareigojamoju įvykiu, o sudarant finansines ataskaitas turėtų būti įvertinti buvę įvykiai (teisės gauti išmokas atsiradimo faktai), darantys poveikį dabartiniam įsipareigojimui, t. y. pripažįstama atidėjinio suma turėtų būti labiausiai tikėtina dabartiniam įsipareigojimui padengti reikalingų išlaidų suma paskutinę ataskaitinio laikotarpio dieną. VSDF administravimo įstaigos, turėdamos informaciją apie asmenis, kurie turi teisę gauti tam tikras išmokas, bet iki ataskaitinių metų pabaigos nebuvo priimtas sprendimas jiems skirti išmokas, turi įvertinti įsipareigojimus ir apskaitoje bei ataskaitose nurodyti atidėjinių sumas.

Dėl socialinio draudimo išmokų apskaitai iš dalies taikomo kaupimo principo, Finansinės būklės ataskaitoje nurodyti mažesni įsipareigojimai (trumpalaikiai atidėjiniai), Veiklos rezultatų ataskaitoje – mažesnės nuvertėjimo ir nurašytų sumų sąnaudos.

Nuo 2012 metų finansavimo nedarbo socialiniam draudimui sąnaudomis pradėtos pripažinti tik surinktos nedarbo socialinio draudimo įmokos, o skirtumas tarp pervestų ir surinktų nedarbo socialinio draudimo įmokų pripažįstamas kreditiniu reikalavimu. 2010 ir 2011 metais šios sąnaudos užregistruotos lygios pervestoms lėšoms nedarbo socialinio draudimo išlaidoms finansuoti, o skirtumas tarp pervestų ir surinktų įmokų nebuvo laikomas gautinomis sumomis. Fondo valdyba, ūkinėms operacijoms – patirtoms nedarbo socialinio draudimo finansavimo sąnaudoms, kurių turinys iš esmės nesiskyrė nuo ankstesniais laikotarpiais vykdytų ūkinių operacijų, nuo 2012 metų pakeitė šių sąnaudų pripažinimo ir vertinimo apskaitoje principus, nors VSAFAS ir kitų teisės aktų reikalavimai dėl šių sąnaudų nepasikeitė. Tokie pakeitimai turėjo būti įvertinti pagal 7-ojo VSAFAS „Apskaitos politikos, apskaitinių įverčių keitimas ir klaidų taisymas“ nuostatas. Pagal 6 ir 10 punktus tai galėjo būti laikoma apskaitos politikos keitimu ir finansinėse ataskaitose rodoma taikant retrospektyvinį būdą. Šių finansavimo sąnaudų pripažinimo ir vertinimo pasikeitimo nelaikant apskaitos politikos keitimu, iš esmės skirtingas jų pripažinimas 2012 metais, nepasikeitus teisės aktų reikalavimams, turėjo būti vertinamas kaip netinkamo apskaitos metodo taikymas šioms

ūkinėms operacijoms registruoti ankstesniais laikotarpiais ir laikomas apskaitos klaida. Pagal minėto VSAFAS 19 punktą, einamuoju laikotarpiu pastebėtos klaidos, padarytos praėjusių ataskaitinių laikotarpių finansinėse ataskaitose, turi būti taisomos ataskaitinio laikotarpio finansinėse ataskaitose. Skirtingo apskaitos metodo taikymo ankstesniais laikotarpiais Fondo valdyba nelaikė apskaitos politikos keitimu ir klaidomis, todėl jų įtakos praėjusio ataskaitinio laikotarpio likučiams neįvertino ir neatskleidė konsoliduotųjų finansinių ataskaitų aiškinamajame rašte pagal 7-ojo VSAFAS 7 priedą. 2010 ir 2011 m. buvo patirta 268 326,1 tūkst. Lt daugiau nedarbo socialinio draudimo išlaidų nei surinkta šios rūšies įmokų, todėl sudarant finansines ataskaitas turėjo būti atskleista šios sumos įtaka 2012 m. VSDF turtui.

Fondo valdyba 2012 metais nedarbo socialinio draudimo išlaidų, pervedamų Užimtumo fondui, apskaitą tvarkė registruodama VSDF apskaitos politikoje ir pagal VSAFAS parengtame pavyzdiniame VSDF apskaitos vadove nenumatytas operacijas.

Išlaidų nedarbo socialiniam draudimui registravimas apskaitoje

Gavus paraišką iš SADM su nurodytu Užimtumo fondo lėšų poreikiu, registruojama sąskaitų korespondencija:
D F120700000 Iš Užimtumo fondo gautinos sumos (atitinka kitų gautinų sumų sąskaitą (2298XXXX) pagal VSAFAS)
K F101000000 DNB Fondo lėšų sąskaita (atitinka pinigų sąskaitą (2411XXXX) pagal VSAFAS).

Ketvirčiui pasibaigus ir suskaičiavus gautas įplaukas nedarbo socialiniam draudimui, registruojama:
D F720000000 Sąnaudos nedarbo socialiniam draudimui (finansavimo sąnaudų sąskaita (8331XXXX) pagal VSAFAS)
K F350200000 Mokėtinos sumos Užimtumo fondui (kitos mokėtinos finansavimo sumos (6433XXXX) pagal VSAFAS).

Kiekvieno ataskaitinio laikotarpio pabaigoje išvedamas likutis (sudengiamos gautinos ir mokėtinos Užimtumo fondui lėšos):
D F350200000 Mokėtinos sumos Užimtumo fondui (kitos mokėtinos finansavimo sumos (6433XXXX) pagal VSAFAS)
K F120700000 Iš Užimtumo fondo gautinos sumos (atitinka kitų gautinų sumų sąskaitą (2298XXXX) pagal VSAFAS).

Kadangi apskaitos politikoje detalios nereglamentuotos Užimtumo fondui pervedamų lėšų ir jų pripažinimo sąnaudomis operacijos, todėl naudojant tą pačią sąskaitų korespondenciją buvo registruojamos skirtingo turinio operacijos, susijusios su Užimtumo fondo lėšomis: metų pabaigoje gavus sukaupytą finansavimo sumų pažymą iš Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir Lietuvos darbo biržos registruota tokia pat sąnaudų nedarbo socialiniam draudimui pripažinimo operacija (šių sumų nesiejant su gautomis nedarbo socialinio draudimo įmokomis), kaip ir kas ketvirtį registruota šių sąnaudų pripažinimo operacija suskaičiavus gautas nedarbo socialinio draudimo įmokas. Pažymėtina, kad sąnaudų pripažinimo operacijos kas ketvirtį registruotos be pagrindžiančių dokumentų, t. y. nesurašius buhalterinių pažymų, patvirtinančių per ataskaitinį laikotarpį surinktų įmokų sumą, kuriai galima pripažinti sąnaudas ir nenurodžius tokios operacijos turinio, kas apsunkina ūkinių operacijų registravimo atsekamumą nuo apskaitos registru iki finansinių ataskaitų.

Pagal Buhalterinės apskaitos įstatymo¹¹³ 12 straipsnio 1 ir 2 dalį, visos ūkinės operacijos ir ūkiniai įvykiai turi būti pagrįsti apskaitos dokumentais, o ūkinės operacijos ir ūkiniai įvykiai, kurie negali būti pagrįsti apskaitos dokumentais, pagrindžiami su jais susijusių ūkinių operacijų ir ūkinių įvykių apskaitos dokumentais. Pagal šio įstatymo 13 straipsnio 3 dalį, įrašai apskaitos registruose daromi tik pagal apskaitos dokumentus, turinčius šio straipsnio 1 ir 2 dalyse nurodytus rekvizitus. Be pagrindžiančių dokumentų 2012 m. buvo užregistruota 280 476,9 tūkst. Lt sąnaudų nedarbo socialiniam draudimui ir metų pabaigoje liko 48 560 tūkst. Lt gautinų sumų iš Užimtumo fondo. Atsižvelgiant į tai, kad šis gautinų sumų likutis susidarė registruojant apskaitos dokumentais nepagrįstas operacijas, o pagal piniginių įplaukų ir išlaidų ataskaitos duomenis skirtumas tarp surinktų ir pervestų nedarbo socialinio draudimo lėšų sudarė 24 030,2 tūkst. Lt, negalime patvirtinti, kad 48 560 tūkst. Lt gautinų iš Užimtumo fondo sumų Finansinės būklės ataskaitoje nurodytos teisingai. Be to, abejojame, ar skirtumas tarp surinktų ir pervestų nedarbo socialinio draudimo lėšų gali būti laikomas gautina iš Užimtumo fondo suma, nes pagal jokių sandorių arba teisės aktus Valstybinio socialinio draudimo fondas neįgyja teisės gauti šias sumas iš Užimtumo fondo, o skirtumas susidaro dėl iš anksto Užimtumo fondui pervestų sumų, kurios negalėjo būti pripažintos finansiniu įsipareigojimu.

2012-12-31 VSDF apskaitoje ir ataskaitose nurodytą gautinų sumų iš Užimtumo fondo likutį (48 560 tūkst. Lt) sudaro 24 030,2 tūkst. Lt skirtumas tarp 2012 metais surinktų nedarbo socialinio draudimo įmokų ir pagal SADM paraiškas į Užimtumo fondą pervestų lėšų, taip pat pagal Lietuvos darbo biržos ir SADM pateiktas pažymas dėl iš VSDF gautinų finansavimo sumų apskaityta 24 530,8 tūkst. Lt suma. Lietuvos darbo birža finansavimo sumų pažymoje nurodė sukauptas finansavimo pajamas iš VSDF biudžeto, lygias 2012 metų gruodžio mėnesio nedarbo socialinio draudimo išmokoms mokėti (20 463,2 tūkst. Lt).

Vadovaujantis Nedarbo socialinio draudimo įstatymu¹¹⁴, Fondo valdybai nuo 2013-01-01 priskirta nauja funkcija – mokėti nedarbo socialinio draudimo išmokas, kurios pagal teisės aktų reikalavimus mokamos už praėjusį mėnesį. Vyriausybės nutarimu¹¹⁵ nustatyta, kad nedarbo socialinio draudimo išmokas už 2012 metų gruodžio mėn. išmoka Fondo valdyba per Lietuvos darbo biržą iš 2013 metams nedarbo socialinio draudimo išmokoms skirtų lėšų. Atsižvelgiant į naujai priskirtą funkciją, nedarbo socialinio draudimo išmokų mokėjimas tapo VSDF prievole, todėl 2012 metų gruodžio mėn. išmokoms mokėti reikiamos sumos neturėjo būti pripažintos iš Užimtumo fondo gautina suma. Dėl šios priežasties Finansinės būklės ataskaitoje gautinos iš Užimtumo fondo lėšos nurodytos 20 463,2 tūkst. Lt didesnės.

¹¹³ Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymas, 2001-11-06 Nr. IX-574 (su vėlesniais pakeitimais).

¹¹⁴ Lietuvos Respublikos nedarbo socialinio draudimo įstatymas, 2003-12-16 Nr. IX-1904 (su vėlesniais pakeitimais).

¹¹⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012-12-19 nutarimas Nr. 1551 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-12-24 nutarimo Nr. 1656 „Dėl nedarbo socialinio draudimo išmokų nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“, 2.1 punktas.

Audito metu VSDF apskaitoje taip pat nustatytas klaidingo sąnaudų grupavimo atvejis. Neigiama valiutos kurso pasikeitimo įtaka (7,7 tūkst. Lt) konsoliduotojoje Veiklos rezultatų ataskaitoje klaidingai priskirta pagrindinės veiklos kitoms sąnaudoms, nors 3-iojo VSAFAS „Veiklos rezultatų ataskaita“ 27.2.3 punkte nurodyta nuostolius iš valiutos kursų pasikeitimo atvaizduoti kaip finansinės ir investicinės veiklos sąnaudas.

3.4. Kiti pastebėjimai dėl apskaitos tvarkymo principų

Kitų gautinų, kitų mokėtinų sumų ir rankiniu būdu skaičiuojamų gautinų sumų nuvertėjimo sąnaudų apskaita tvarkoma registruojant VSDF apskaitos politikoje nenumatytas operacijas, didelė dalis šių nuvertėjimo sąnaudų apyvartų užregistruota be pagrindžiančių apskaitos dokumentų.

Pereinant prie apskaitos tvarkymo pagal VSAFAS, 2010 m. į ankstesnių metų rezultatą buvo perkeltas 123 252,2 tūkst. Lt mažesnis sukauptas praėjusių metų perviršis (deficitas), šio koregavimo nepagrindus apskaitos dokumentais, o tai turi įtakos ir 2012 m. Finansinės būklės ataskaitoje nurodyto sukaupto ankstesnių metų rezultato (F.IV.2 eil.) teisingumui.

2012 m. apskaita tvarkyta pagal senąjį sąskaitų planą, neatitinkantį VSAFAS ir privalomo bendrojo sąskaitų plano.

Taip neužtikrinami Buhalterinės apskaitos įstatymo reikalavimai apskaitą tvarkyti taip, kad apskaitos informacija būtų tinkama, objektyvi ir palyginama, išsami ir naudinga vidaus ir išorės informacijos vartotojams, įrašus apskaitoje registruoti tik pagal apskaitos dokumentus. Be to, minėti trūkumai ir apskaitos FVS vedimas agreguotų duomenų visumos principu apsunkina ūkinių operacijų registravimo atsekamumą nuo apskaitos registrų iki finansinių ataskaitų ir atsakingų apskaitos darbuotojų efektyvų kontrolės vykdymą.

Fondo administravimo įstaigos kitų gautinų, kitų mokėtinų sumų ir rankiniu būdu skaičiuojamų gautinų sumų nuvertėjimo sąnaudų apskaitą tvarkė su šiomis sąskaitomis susijusias apyvartas registruodama VSDF apskaitos politikoje nenumatytomis operacijomis. Pažymėtina, kad apskaitos politika reglamentuoja tik bendruosius minėtų sričių apskaitos principus, šiame ar kituose papildomai apskaitą reglamentuojančiuose dokumentuose nedetalizuojama, kokios VSDF administravimo įstaigos (Fondo valdyba ar teritoriniai skyriai) turi registruoti konkrečias operacijas ir kokiais dokumentais jos turi būti pagrįstos.

Fondo valdybos nedokumentuoti ir neregamentuoti mokėtinų ir gautinų sumų apskaitos principai

Audito metu nustatėme, kad fondą administruojančių teritorinių skyrių kitos mokėtinės sumos, registruojamos Didžiosios knygos F382400000 sąskaitoje (atitinka 6953XXX sąskaitą pagal VSAFAS), yra Fondo valdybos kitos iš fondo administravimo įstaigų gautinos sumos, kurios valdyboje yra registruojamos Didžiosios knygos

F120690000 sąskaitoje (atitinka 2298XXX sąskaitą pagal VSAFAS). Fondo valdybos kitos mokėtinos sumos yra teritorinių skyrių kitos iš fondo administravimo įstaigų gautinos sumos. Šiose Didžiosios knygos sąskaitose Fondo valdybos bei kitų fondo administravimo įstaigų mokėtinos ir gautinos sumos Finansų valdymo sistemoje apskaitomos automatinio būdu, tačiau Fondo valdyba nėra reglamentavusi ir dokumentavusi tokių kitų mokėtinų ir gautinų sumų apskaitymo principų.

Atsižvelgiant į tai, kad fondo apskaitą tvarko Fondo valdyba ir kitos jai pavaldžios fondo administravimo įstaigos, o jų atliekamos operacijos tarpusavyje susijusios bei vienos operacijos vykdymą ir registravimą atlieka kelios įstaigos (pvz., mokėtinas socialines išmokas priskaito teritoriniai skyriai, o faktines pinigų pervedimo gavėjams operacijas atlieka Fondo valdyba), kiekvienos iš operacijų dalies registravimas ir visa šių operacijų seka turėtų būti detalčiai nurodyta apskaitą reglamentuojančiuose dokumentuose.

Valstybinio socialinio draudimo fondą administruojančiuose teritoriniuose skyriuose vedant valstybinio socialinio draudimo išmokų permokų, gautinų baudų už administracinius teisės pažeidimus, gautinų trūkumų, kitų abejotinai iš draudėjų gautinų sumų, kitų abejotinai gautinų sumų nuvertėjimo sąnaudų apskaitą, didelė dalis šių sąnaudų apyvartų užregistruota be pagrindžiančių dokumentų.

Nepagrįstai apskaitytų gautinų sumų nuvertėjimo sąnaudų apyvartų pavyzdžiai

Audito metu nustatyta, kad iš praėjusio ataskaitinio laikotarpio atkelti gautinų sumų nuvertėjimo likučiai kiekvieno ketvirčio paskutinę dieną yra užregistruojami debete, o uždarius ketvirtį, kito ketvirčio pirmą dieną debete užregistruoti nuvertėjimo sąnaudų likučiai yra kredituojami.

Išanalizavus tokį nuvertėjimo sąnaudų apskaitymą, nustatyta, kad patikrintuose Vilniaus, Kauno, Šiaulių ir Panevėžio teritoriniuose sk. didžioji dalis gautinų sumų nuvertėjimo sąnaudų apyvartų, nurodytų Finansų valdymo sistemos apskaitos registruose bei Didžiosiose knygose, yra nepagrįsta:

- Vilniaus sk.:
 - Valstybinio socialinio draudimo (VSD) išmokų permokų nuvertėjimo sąnaudose apskaityta 1,0 tūkst. Lt, arba apie 2,5 k. didesnė nei faktinė VSD išmokų permokų nuvertėjimo sąnaudų apyvarta.
 - Gautinų baudų už administracinius teisės pažeidimus (ATP) nuvertėjimo sąnaudose apskaityta apie 29 k. didesnė nei faktinė gautinų baudų už ATP nuvertėjimo sąnaudų apyvarta.
 - Kitų abejotinai iš draudėjų gautinų sumų nuvertėjimo sąnaudose apskaityta 34,2 tūkst. Lt arba 89 k. didesnė kredito apyvarta.
- Kauno sk.:
 - VSD išmokų permokų nuvertėjimo sąnaudose apskaityta 958,6 tūkst. Lt arba 5 k. didesnė nei faktinė debeto apyvarta ir 965,3 tūkst. Lt arba 5 k. didesnė nei faktinė kredito apyvarta.
 - Gautinų baudų už ATP nuvertėjimo sąnaudose apskaityta 19 k. didesnė nei faktinė gautinų baudų už ATP nuvertėjimo sąnaudų apyvarta.
 - Kitų abejotinai iš draudėjų gautinų sumų nuvertėjimo sąnaudose apskaityta 52,2 tūkst. Lt arba 14 k. didesnė nei faktinė apyvarta.
 - Kitų abejotinai gautinų sumų nuvertėjimo sąnaudose apskaityta apie 104 k. didesnė nei faktinė kitų abejotinai gautinų sumų nuvertėjimo sąnaudų apyvarta.
- Šiaulių sk.:
 - VSD išmokų permokų nuvertėjimo sąnaudose apskaityta 237,6 tūkst. Lt arba 18 k. didesnė nei faktinė apyvarta.
 - Gautinų baudų už ATP nuvertėjimo sąnaudose apskaityta 536,1 tūkst. Lt arba 196 k. didesnė nei faktinė debeto apyvarta ir 536,1 tūkst. Lt arba 427 k. didesnė nei faktinė kredito apyvarta.
 - Gautinų trūkumų nuvertėjimo sąnaudose apskaityta 142,1 tūkst. Lt didesnė debeto apyvarta ir 142,1 tūkst. Lt arba 45 k. didesnė kredito apyvarta.
 - Kitų abejotinai iš draudėjų gautinų sumų nuvertėjimo sąnaudose apskaityta 4,5 tūkst. Lt didesnė nei faktinė debeto apyvarta ir 3,3 tūkst. Lt arba 143 k. didesnė nei faktinė kredito apyvarta.
 - Kitų abejotinai gautinų sumų nuvertėjimo sąnaudose apskaityta 2,2 tūkst. Lt didesnė debeto apyvarta ir 3,1 tūkst. Lt didesnė kredito apyvarta.
- Panevėžio sk.:
 - VSD išmokų permokų nuvertėjimo sąnaudose apskaityta apie 272,3 tūkst. Lt arba apie 21 k. didesnė

nei faktinė apyvarta.

- Gautinų baudų už ATP nuvertėjimo sąnaudose apskaityta 175,8 tūkst. Lt didesnė debeto apyvarta ir 175,8 tūkst. Lt arba 34 k. didesnė kredito apyvarta.

- Kitų abejotinai iš draudėjų gautinų sumų nuvertėjimo sąnaudose apskaityta 1,1 tūkst. Lt arba 2,3 k. didesnė nei faktinė debeto apyvarta ir 1,2 tūkst. Lt didesnė nei faktinė kredito apyvarta.

- Kitų abejotinai gautinų sumų nuvertėjimo sąnaudose apskaityta 24,8 tūkst. Lt didesnė nei faktinė debeto apyvarta ir 20,9 tūkst. Lt arba 79 k. didesnė nei faktinė kredito apyvarta.

Taigi sąnaudų pripažinimo operacijos kas ketvirtį registruotos be pagrindžiančių dokumentų, t. y. nesurašius buhalterinių pažymų, patvirtinančių registruojamos operacijos sumą ir nenurodžius tokios operacijos turinio, o tai apsunkina ūkinių operacijų registravimo atsekamumą nuo apskaitos registų iki finansinių ataskaitų ir neužtikrina Buhalterinės apskaitos įstatymo¹¹⁶ 12 ir 13 straipsnių nuostatų dėl operacijų pagrindimo apskaitos dokumentais ir įrašų apskaitoje registravimo tik pagal apskaitos dokumentus laikymosi. Be to, registruojant apskaitos dokumentais ir faktinėmis sąnaudomis nepagrįstas gautinų sumų nuvertėjimo sąnaudų apyvartas, apskaitos registruose pateikiama netiksli ir neinformatyvi informacija.

Operacijų registravimo be pagrindžiančių dokumentų atvejis nustatytas ir pereinant prie apskaitos tvarkymo pagal VSAFAS, t. y. 2009 m. sukaupto rezervo likutis į 2010 m. ankstesnių metų rezultatą buvo perkeltas 123 252,2 tūkst. Lt mažesnis, tačiau dokumentai, pagrindžiantys sukaupto praėjusių metų perviršio (deficito) koregavimus, neparengti.

Pastebėtina, kad 2012 m. apskaita vis dar buvo tvarkoma pagal senąjį sąskaitų planą, neatitinkantį VSAFAS ir finansų ministro įsakymu¹¹⁷ patvirtinto viešojo sektoriaus subjektų privalomojo bendrojo sąskaitų plano. Fondo valdybos direktoriaus įsakymu¹¹⁸ patvirtintas VSDF apskaitoje naudojamo sąskaitų plano sąskaitų susiejimas su viešojo sektoriaus sąskaitų plano sąskaitomis, tačiau ūkinių operacijų registravimo atsekamumas liko apsunkintas. Be to, apskaita vedama agreguotų duomenų visumos principu, nesudarant galimybės FVS išskirti informacijos apie kiekvieną draudėją ir išmokų gavėją, tai taip pat apsunkina kiekvienos ūkinės operacijos registravimo atsekamumą apskaitos registruose ir apskaitos vedimo bei ataskaitų sudarymo kontrolės priemonės už apskaitą atsakingiems darbuotojams.

Dėl išvardytų priežasčių neužtikrinami Buhalterinės apskaitos įstatymo 4 straipsnio reikalavimai apskaitą tvarkyti taip, kad jos informacija būtų tinkama, objektyvi ir palyginama, išsami ir naudinga vidaus ir išorės informacijos vartotojams.

¹¹⁶ Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymas, 2001-11-06 Nr. IX-574 (su vėlesniais pakeitimais).

¹¹⁷ Finansų ministro 2008-12-22 įsakymas Nr. 1K-455 „Dėl privalomojo bendrojo sąskaitų plano patvirtinimo“

¹¹⁸ Fondo valdybos direktoriaus 2013-01-29 įsakymas Nr. V-55.

4. VSDF biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinys

VSDF biudžeto pajamas ir išlaidas sudarančias sumas reglamentuoja VSDF biudžeto sandaros įstatymas, VSDF biudžeto vykdymo apskaitą reglamentuoja Vyriausybės patvirtintos VSDF biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklės, numatančios pajamų ir išlaidų bei piniginių įplaukų ir išlaidų klasifikaciją, pagrindinius apskaitos principus ir ataskaitų struktūrą. VSDF apskaitos politika biudžeto vykdymo apskaitos principų detaliau nereglamentuoja, o kai kurių pajamų ir išlaidų pripažinimui VSDF administravimo įstaigose praktiškai taikomi VSAFAS reglamentuoti principai, pavyzdžiui, dėl amortizuotos savikainos skaičiavimo, dėl nuvertėjimo, atidėjinių apskaitos ir kt.

Audito metu nustatytos klaidos, turinčios įtakos VSDF biudžeto vykdymo Pajamų ir išlaidų ataskaitoje nurodytų pajamų, išlaidų ir biudžeto vykdymo rezultato teisingumui:

- Dėl nepagrįsto iš Lietuvos darbo biržos perimtų nedarbo socialinio draudimo išmokų permokų bei joms priskaityto nuvertėjimo įtraukimo į 2012 metų pajamas ir išlaidas ir už valstybinių išmokų mokėjimą gautų pajamų iš Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos neatskleidimo prie veiklos pajamų, dėl 2011 metais nepanaudotų lėšų likučiu, netaikant kaupimo principo, sumažintų administravimo įstaigų finansavimo sąnaudų, VSDF pajamos iš viso nurodytos 8 249,3 tūkst. Lt mažesnės, išlaidos 26 738 tūkst. Lt mažesnės, o einamųjų metų rezultatas – 18 488,7 tūkst. Lt didesnis.
- Negalime patvirtinti, kad 113 787,7 tūkst. Lt pajamų šioje ataskaitoje nurodytos teisingomis sumomis (iš jų: atgautos į ankstesnių metų išlaidas iškeltos abejotinai atgautinos sumos – 0 Lt, delspinigių pajamos – 5 991,6 tūkst. Lt, palūkanų pajamos – 202,7 tūkst. Lt, savarankiškai dirbančių asmenų socialinio draudimo įmokų pajamos – 107 384,4 tūkst. Lt).

Nesant išsamaus biudžeto vykdymo apskaitos ir ataskaitų sudarymo reglamentavimo, to paties turinio pajamos – palūkanos už atidėtas įmokas, baudas ir delspinigius skirtingais ketvirčiais atskleistos keliose VSDF pajamų eilutėse.

Audito metu nustatėme klaidų Biudžeto vykdymo ataskaitoje atskleidžiant informaciją apie VSDF pajamas ir išlaidas.

Biudžeto vykdymo Pajamų ir išlaidų ataskaitoje „Atgautų į ankstesnių metų išlaidas iškeltų abejotinai atgautinų sumų“ pajamos nurodytos 0 Lt. Šiame pajamų straipsnyje apskaitomos praėjusiais laikotarpiais gautinoms sumoms apskaičiuotos nuvertėjimo sumos, kurios einamaisiais metais buvo atstatytos atgavus skolas.

Atgautų į ankstesnių metų išlaidas iškeltų abejotinai atgautinų sumų apskaita

Biudžeto vykdymo ataskaitos atgautų į ankstesnių metų išlaidas iškeltų abejotinai atgautinų sumų straipsnyje apskaitomos einamaisiais metais sumokamos gautinos sumos (pajamos), kurioms praėjusiais metais buvo apskaičiuotas nuvertėjimas. Atstatant gautinoms sumoms priskaičiuotą nuvertėjimą yra didinamos atitinkamai

atgautos į ankstesnių metų išlaidas iškeltos abejotinai atgautos socialinio draudimo įmokų, baudų, delspinigių, išmokų permokų, pašalpų ir kitų gautinų sumų pajamos.

VSDF administravimo įstaigose nuvertėjimo sąnaudų (išlaidų) apskaita vedama pagal neaiškias ir nepatvirtintas apskaitos taisykles, apskaitant nuvertėjimo sąnaudų atstatymo operacijas, nėra išskiriama, už kurį laikotarpį – praėjusį ar einamąjį – šios atstatomos nuvertėjimo sumos buvo apskaičiuotos. Be to, kiekvieną ketvirtį registruojant operacijas, nepagrįstas faktiškai priskaičiuotomis ar atstatytomis nuvertėjimo sąnaudomis, taip nepagrįstai iš esmės padidinant nuvertėjimo sąnaudų sąskaitų apyvartas (plačiau apie tai ataskaitos II dalies 3.4 poskyryje). Dėl šių priežasčių negalėjome įsitikinti, kad 2012 metais nebuvo atgauta praėjusiais laikotarpiais apskaičiuotų gautinų sumų, kurių nuvertėjimas buvo apskaičiuotas, todėl negalime patvirtinti, kad pajamų ir išlaidų ataskaitoje teisingai nurodytos Atgautos į ankstesnių metų išlaidas iškeltos abejotinai atgautos sumos (pajamos). Dėl tos pačios priežasties neatgautinų ir abejotinai atgautinų sumų išlaidos gali būti nurodytos mažesnės.

2012 metais VSDF biudžeto pajamos ir išlaidos nepagrįstai didesnės 2 593 329,2 tūkst. Lt, į jas įtraukus sveikatos draudimo įmokas, kurios yra Privalomojo sveikatos draudimo fondo pajamos. Pasikeitus teisės aktų nuostatoms, reglamentuojančioms VSDF biudžeto pajamų ir išlaidų struktūrą, sveikatos draudimo įmokos į 2013 m. VSDF biudžetą (pajamas ir išlaidas) nebeįtrauktos.

Ataskaitos II dalies 3.2 ir 3.3 poskyriuose nurodėme finansinių ataskaitų teisingumui įtakos turinčius pastebėjimus dėl netinkamo pajamų ir sąnaudų pripažinimo. Kadangi VSDF biudžeto vykdymo apskaitai ir ataskaitoms taikomi vienodi principai (pvz., kaupimas) kaip ir finansinėms ataskaitoms, tie patys pastebėjimai turi įtakos ir biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinio teisingumui:

- Kai kurios fondo pajamos (delspinigiai – 5 991,6 tūkst. Lt, ir savarankiškai dirbančių asmenų, turinčių prievolę deklaruoti pajamas, socialinio draudimo įmokos – 107 384,4 tūkst. Lt) ir išlaidos (socialinio draudimo išmokos) pripažįstamos netaikant kaupimo principo, t. y. ne tą laikotarpį, kai jos uždirbamos ar patiriamos, nors tokį pajamų ir išlaidų pripažinimą reglamentuoja VSDF biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklės.

- Nevienodai atskleistos 2012 m. apskaičiuotos palūkanos už atidėtas įmokas, baudas ir delspinigius – I ketv. apskaičiuotos palūkanos (1,4 tūkst. Lt) priskirtos prie Veiklos pajamų ir iš įtraukto į Fondo apskaitą turto gaunamų pajamų, o II-IV ketv. apskaičiuotos palūkanos (201,3 tūkst. Lt) nurodytos Baudų ir delspinigių pajamų eilutėje. Be to, šios pajamos netiksliai atskleistos draudėjų finansinėse ataskaitose, kurių pagrindu sudaromos finansinės ir biudžeto vykdymo ataskaitos. Pažymėtina, kad VSDF biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklėse nėra reglamentuota palūkanų už atidėtas įmokas, baudas ir delspinigius pajamų apskaita ir atskleidimas biudžeto vykdymo ataskaitose.

- Neteisingai atskleistos Veiklos pajamos ir iš įtraukto į Fondo apskaitą turto gaunamos pajamos. Į jas nepagrįstai neįtrauktos už pavestų funkcijų – valstybės biudžeto išmokų mokėjimo vykdymą iš Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos gautos pajamos (8 935,9 tūkst. Lt); iš Lietuvos darbo biržos 2013 metais perimtomis nedarbo socialinio draudimo išmokų permokomis (686,6 tūkst. Lt) šios pajamos nurodytos nepagrįstai didesnės, o perimtoms permokoms priskaičiuotu nuvertėjimu (667,4 tūkst. Lt) padidintos neatgautinų ir abejotinai atgautinų sumų išlaidos.

- Neatgautinos ir abejotinai atgautinos sumos gali būti nurodytos mažesnės, nes šioje VSDF išlaidų eilutėje atskleidžiamos kitos finansinės ir investicinės veiklos sąnaudos, prie kurių priskiriamos diskontuotų sumų sąnaudos, o 2012 metais ilgesniam nei 12 mėn. laikotarpiui atidėtoms mokėti skoloms nebuvo skaičiuojama amortizuota savikaina, nors nustatytas 0,01 proc. palūkanų dydis už kiekvieną naudojimosi mokestine paskola dieną reikšmingai skyrėsi nuo rinkos palūkanų normos.

Atkreiptinas dėmesys, kad VSDF biudžeto vykdymo pajamų ir išlaidų ataskaitoje nurodytos 2012 metų Fondo administravimo įstaigų finansavimo sąnaudos yra sumažintos administravimo įstaigų 2011 metais nepanaudotų lėšų likučiu (27 405,4 tūkst. Lt), kuris pagal 2012-10-23 Fondo valdybos direktoriaus įsakymu patvirtintą sąmatą buvo grąžintas į VSDF biudžetą. Pažymėtina, kad VSDF biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklėse nėra reglamentuota nepanaudotų lėšų likučių apskaita ir atskleidimas biudžeto vykdymo ataskaitose.

Pagal VSDF biudžeto sandaros įstatymo 5 straipsnio 2 dalies 2 punktą ir VSDF biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklės, fondo veiklos sąnaudoms turi būti priskiriamos tik su patirtomis sąnaudomis susijusios sumos, pvz.: darbo užmokesčio sąnaudos, prekių, paslaugų įsigijimo sąnaudos ir kt. Kaupimo, t. y. patirtų sąnaudų principo taikymą veiklos sąnaudų straipsnio apskaitai patvirtina ir su pinigėmis operacijomis nesusijusių nusidėvėjimo sąnaudų registravimas jose. Audito metu nustatėme, kad fondo administravimo įstaigų finansavimo sąnaudos biudžeto vykdymo ataskaitose apskaitytos nesilaikant šių teisės aktų reikalavimų, t. y. straipsnyje nurodytos fondo administravimo įstaigoms pervestos lėšos, neatsižvelgiant į faktiškai iš jų patirtas sąnaudas, kurios sutampa su Piniginių įplaukų ir išlaidų ataskaitoje nurodytomis faktinėmis pinigų pervedimo sumomis (pinigų principu).

Dėl neaiškiai reglamentuoto ataskaitų sudarymo, neatskleistos informacijos, paaiškinančios analogiškų ataskaitų skirtumus, ir duomenų neatsekamumo nuo apskaitos registrų iki ataskaitų, negalėjome įvertinti, ar tikslūs Piniginių įplaukų ir išlaidų ataskaitoje pateikti duomenys.

Vertindami VSDF biudžeto vykdymo Piniginių įplaukų ir išlaidų ataskaitos sudarymą nustatėme, kad VSDF biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklėse detalesnis šios ataskaitos sudarymas, atskirų jos straipsnių sudėtis ir pan. neregamentuota. Kai kurie apskaitos registrai, kurių pagrindu būtų

sudaromos Piniginių įplaukų ir išlaidų ataskaitos, nerengiami, be to, apskaitą reglamentuojančiuose dokumentuose nenurodytos sąskaitos, pagal kurių duomenis formuojamos šios ataskaitos. Palyginę šią biudžeto vykdymo ataskaitą su iš esmės analogiško turinio finansinių ataskaitų rinkinio pinigų srautų ataskaita, nustatėme skirtumus. Pažymime, kad šių ataskaitų sudarymui skirtingi naudojamų duomenų srities ir grupavimo principai atsižvelgiant į VSDF specifiką nenumatyti.

Atitinkamų pinigų srautų ataskaitų straipsnių skirtumai (lyginant II lygio ataskaitas)

Įprastinės/pagrindinės veiklos pinigų srautai ataskaitose skiriasi 10,1 mln. Lt; investicinės veiklos pinigų srautai – 7,3 mln. Lt, o įplaukos iš gautų paskolų bei gautų paskolų grąžinimas – po 834,6 mln. Lt; taip pat nustatyta ir kitų skirtumų.

Fondo valdybos teigimu, tiesioginis Fondo finansinių (II lygio) ir Fondo biudžeto vykdymo ataskaitų palyginimas nėra korektiškas dėl skirtingos lyginamų ataskaitų duomenų aibės bei dėl skirtingų principų ir taisyklių taikymo ataskaitų sudarymui. Tačiau biudžeto vykdymo ar finansinių ataskaitų aiškinamuosiuose raštuose minimi skirtumai susiję su pinigų judėjimu ir jų priežastys nebuvo atskleisti. Dėl šių priežasčių negalėjome įsitikinti, ar korektiški Piniginių įplaukų ir išlaidų ataskaitoje pateikti duomenys.

III DALIS. REKOMENDACIJOS

VSDF administravimo įstaigos dėl audito metu nustatytų neatitikimų buvo informuotos raštais (žr. 1 priedą). Atsižvelgdami į šioje ataskaitoje išdėstytus dalykus rekomenduojame:

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai:

Siekiant surinkti daugiau pajamų į VSDF biudžetą ir mažinti išlaidas:

- rengiant ir tvirtinant VSDF biudžetą numatyti papildomas sąlygas, kad VSDF biudžeto vykdymo metu būtų galima atsižvelgti į mažesnę, nei planuota, nedarbo socialinio draudimo įmokų surinkimą ir, finansavimo prioritetą teikiant nedarbo išmokų mokėjimui, perversi lėšas į Užimtumo fondą neviršijant surenkamų įmokų sumos (1.2.1 skirsnis);
- svarstyti galimybę diferencijuoti kelių dėl to paties draudžiamojo įvykio su netektu darbingumu susijusių išmokų mokėjimą, atsižvelgus į valstybinio socialinio draudimo paskirtį, ir inicijuoti atitinkamus su tuo susijusių teisės aktų pakeitimus (1.2.2 skirsnis);
- rengiant 2014 m. VSDF biudžeto projektą inicijuoti pensijų fondams pervedamos pensijų socialinio draudimo įmokų dalies kompensavimo iš valstybės biudžeto ar kitų valstybės piniginių išteklių galimybių svarstymą Vyriausybėje (1.3 poskyris).

Siekiant aiškaus teisės aktų taikymo, inicijuoti jų pakeitimus:

- suderinti nedarbo socialinį draudimą reglamentuojančių teisės aktų nuostatas dėl nedarbo socialinio draudimo lėšų ir nepanaudoto jų likučio pervedimo (1.2.1 skirsnis);
- įvertinus VSDF biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklėse reglamentuotus ir praktikoje dažniausiai taikomus atleidimo nuo delspinigių mokėjimo atvejus, priimti sprendimą dėl Valstybinio socialinio draudimo įstatymo ir minėtų taisyklių nuostatų, reglamentuojančių atleidimo nuo delspinigių atvejus, suderinamumo (1.1.4 skirsnis).

Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai:

Siekiant objektyvaus VSDF biudžeto plano ir jo vykdymo palyginimo bei teisingo planuojamo ir pasiekto rezultato atskleidimo:

- asignavimus iš valstybės biudžeto ir kitų valstybės piniginių išteklių planuoti ir biudžeto vykdymo ataskaitose atskleisti vienodu principu (1.1 poskyris);
- planuojant pajamų straipsnį „Veiklos pajamos ir iš į fondo apskaitą įtraukto turto gaunamos pajamos“ atsižvelgti į šių pajamų kitimo tendencijas ir įvertinti kitas žinomas šių pajamų dydžiui svarbias aplinkybes (1.1 poskyris).

Siekiant efektyviau vykdyti VSDF biudžetą, surinkti daugiau pajamų ir mažinti išlaidas:

- įstaigoms, atstovaujančioms valstybei ir mokačioms socialinio draudimo įmokas už valstybės lėšomis draudžiamus asmenis, už įmokų mokėjimą ne laiku taikyti tas pačias teises aktuose numatytas atsakomybės priemones – skaičiuoti delspinigius (1.1.1 skirsnis);

- paskirti atsakingus asmenis ir nustatyti detalias funkcijas, užtikrinančias tinkamą valstybės turtinių ir neturtinių teisių įgyvendinimą valdomose bendrovėse, siekiant šių bendrovių verslo vertės augimo ir atitinkamos investuoto kapitalo grąžos (2.1.2 skirsnis);

- nustatyti detalias sprendimų dėl VSDF finansinės veiklos priėmimo procedūras, numatančias išsamios rinkos pokyčių ir vykdomų paskolų sutarčių analizės atlikimą, tokios analizės rezultatus pagrindžiančių dokumentų įvertinimą, ir užtikrinančias lėšų skolinimąsi palankiausiomis sąlygomis (2.2.3 skirsnis);

- išnaudoti numatytas teises galimybes susigrąžinant į VSDF biudžetą darbuotojams išmokėtą atlyginimą už dienas, kurias jie dirbo pagal asmeninius susitarimus su bendrove, įvertinti įsakymų dėl komandiruočių pagrįstumą ir galimus darbo drausmės dėl nebuvimo darbo vietoje pažeidimus (2.2.5 skirsnis).

Siekiant tinkamai įvykdyti valstybės pavestas funkcijas:

- nustatyti pakankamas atgręžtinio reikalavimo teisės taikymo priemones teritoriniams skyriams dėl išmokėto žalos atlyginimo nukentėjusiems asmenims įvykus sveikatos sužalojimai ar susirgus profesine liga sumų išsieškojimo ir jų grąžinimo į valstybės biudžetą (1.1.2 skirsnis);

- inventorizuoti išmokėto žalos atlyginimo sumas, pateiktus kreditorinius reikalavimus į įmones, atsakingas už padarytą žalą, susigrąžintas išmokėto žalos atlyginimo sumas ir tinkamai jas atskleisti apskaitoje (1.1.2 skirsnis ir 3.2 poskyris).

Siekiant tinkamo ir efektyvaus teisės aktuose numatytų funkcijų vykdymo:

- užtikrinti, kad sprendimai dėl skolų mokėjimo atidėjimo ir atleidimo būtų priimami pagrįstai, gavus ir įvertinus reikalaujamus dokumentus, arba, nusprendus dėl tokio vertinimo netikslingumo tam tikroms draudėjų grupėms, inicijuoti teisės aktų pakeitimus, kurie nustatytų paprastesnį tokių sprendimų priėmimo procesą / mechanizmą (1.1.4 skirsnis);

- numatyti papildomas priemones, užtikrinančias tinkamą, išsamų prekių ir paslaugų pirkimo objekto ir kitų reikalavimų apibūdinimą pirkimo dokumentuose ir /ar sutartyse, siekiant kokybiškų ir maksimalią pridėtinę vertę teikiančių paslaugų įsigijimo ir tinkamo sutarčių vykdymo užtikrinimo (2.2.2, 2.2.4 skirsniai);

- tikslinti Valstybinio socialinio draudimo valstybės lėšomis tvarkos aprašą, suderinant jo nuostatas dėl draudėjo sąvokos su aukštesnės galios teisės aktais (1.1.1 skirsnis);

- inicijuoti teisės aktų ir kitų dokumentų, reglamentuojančių įmokų mokėjimo tvarką, nuostatų tikslinimą – draudimo nuo nelaimingų atsitikimų darbe įmokų mokėjimo už asmenis, atliekančius praktiką, periodiškumą suvienodinant su kitų įmokų mokėjimu (kas mėnesį) (1.1.1 skirsnis).

Siekiant teisingai atskleisti duomenis finansinėse ir biudžeto vykdymo ataskaitose ir tinkamai įgyvendinti VSAFAS nuostatas:

- parengti ir patvirtinti VSDF apskaitos politikos pakeitimus (3.2–3.4 poskyriai, 4 skyrius), kurie:
 - detaliai reglamentuotų specifinių tik fondui būdingų sričių apskaitos principus ir operacijas,
 - numatytų apskaitos įrašų registravimą tik pagal patvirtinančius dokumentus, turinčius privalomus apskaitos dokumentų rekvizitus,
 - užtikrintų nuoseklų kaupimo principo laikymąsi visose VSDF pajamų ir sąnaudų apskaitos srityse;
- užtikrinti ūkinių operacijų registravimo atsekamumą nuo apskaitos registrų iki finansinių ataskaitų (3.3–3.4 poskyriai, 4 skyrius):
 - apibrėžti ūkinės operacijos ar ūkinio įvykio sąvoką kiekvienos apskaitos srities atžvilgiu ir numatyti ūkinių operacijų registravimo detalumą,
 - nustatyti informatyvių apskaitos registrų turinį ir formas, jų spausdinimo ar kitokio prieinamo duomenų išsaugojimo periodiškumą;
- užtikrinti nuoseklų apskaitos politikos ir kitų patvirtintų apskaitą reglamentuojančių taisyklių laikymąsi VSDF administravimo įstaigose.

Atkreipiame dėmesį, kad teigiamiems VSDF biudžeto vykdymo ir apskaitos tvarkymo pokyčiams pasiekti bei siekiant išvengti ataskaitoje nurodytų trūkumų dėl lėšų naudojimo ir finansinių ataskaitų sudarymo pasikartojimo, lieka svarbios veiklos audito ataskaitoje¹¹⁹ nurodytos rekomendacijos dėl netekto darbingumo nustatymo proceso tobulinimo ir 2011 m. VSDF finansinio (teisėtumo) audito ataskaitoje¹²⁰ pateiktos su apskaitos tobulinimu susijusios rekomendacijos, kurios iki šiol neįgyvendintos.

1-ojo audito departamento direktorius

Laimonas Čiakas

1-ojo audito departamento vyriausioji valstybinė auditorė

Rasa Domarkienė

¹¹⁹ 2012-12-20 valstybinio audito ataskaita Nr. VA-P-10-1-18.

¹²⁰ 2012-07-17 valstybinio audito ataskaita Nr. FA-P-10-2-49.

PRIEDAI

Valstybinio audito ataskaitos
„Dėl Valstybinio socialinio draudimo
fonde atlikto finansinio (teisėtumo)
audito rezultatų“
1 priedas

Raštai Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai ir pavaldžioms įstaigoms

Eil. Nr.	Įstaiga	Antraštė	Registracijos data	Dokumento numeris
1.	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba	Dėl audito metu nustatytų dalykų	2013-07-03	S-(10-2772)-1535
2.	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Vilniaus skyrius	Dėl audito metu nustatytų dalykų	2013-07-02	S-(10-2772)-1506
3.	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Kauno skyrius	Dėl audito metu nustatytų dalykų	2013-07-02	S-(10-2772)-1504
4.	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Šiaulių skyrius	Dėl audito metu nustatytų dalykų	2013-07-02	S-(10-2772)-1500
5.	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Panevėžio skyrius	Dėl audito metu nustatytų dalykų	2013-07-02	S-(10-2772)-1507

Valstybinio audito ataskaitos
„Dėl Valstybinio socialinio draudimo
fonde atlikto finansinio (teisėtumo)
audito rezultatų“
2 priedas

Rekomendacijų įgyvendinimo planas

Eil. Nr.	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
1	2	3	4	5
1.	Siekiant surinkti daugiau pajamų į VSDF biudžetą ir mažinti išlaidas:			
1.1.	rengiant ir tvirtinant VSDF biudžetą numatyti papildomas sąlygas, kad VSDF biudžeto vykdymo metu būtų galima atsižvelgti į mažesnę, nei planuota, nedarbo socialinio draudimo įmokų surinkimą ir, finansavimo prioritetą teikiant nedarbo išmokų mokėjimui, pervesti lėšas į Užimtumo fondą neviršijant surenkamų įmokų sumos;	Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai	Rengiant VSDF 2014 metų biudžeto rodiklių patvirtinimo įstatymo projektą, numatyti, kad nedarbo socialinio draudimo išlaidos neviršytų šio draudimo įmokų sumos. Dėl galimybių trūkstamą nedarbo socialinio draudimo išlaidų dalį finansuoti iš valstybės biudžeto ar kitų piniginių išteklių kreiptis į Vyriausybę.	2013 m. III ketv.
1.2.	svarstyti galimybę diferencijuoti kelių dėl to paties draudžiamąjį įvykio su netektu darbingumu susijusių išmokų mokėjimą, atsižvelgus į valstybinio socialinio draudimo paskirtį, ir inicijuoti atitinkamus su tuo susijusių teisės aktų pakeitimus;	Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai	Parengti teisės aktų pakeitimo projektus, numatančius, kad už tą patį draudžiamąjį įvykį nebūtų mokamos kelios išmokos – netekto darbingumo pensija ir nelaimingų atsitikimų darbe socialinio draudimo išmoka, ir pateikti juos Vyriausybei.	2014 m. I ketv.
1.3.	rengiant 2014 m. VSDF biudžeto projektą inicijuoti pensijų fondams pervedamos pensijų socialinio draudimo įmokų dalies kompensavimo iš valstybės biudžeto ar kitų valstybės piniginių išteklių galimybių svarstymą Vyriausybėje.	Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai	Kreiptis į Vyriausybę dėl galimybių pensijų fondams pervedamą socialinio draudimo įmokų dalį kompensuoti iš valstybės biudžeto ar kitų piniginių išteklių.	2013 m. III ketv.
2.	Siekiant aiškaus teisės aktų taikymo, inicijuoti jų pakeitimus:			
2.1.	suderinti nedarbo socialinį draudimą reglamentuojančių teisės aktų nuostatas dėl nedarbo socialinio draudimo lėšų ir nepanaudoto jų likučio pervedimo;	Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai	Parengti Valstybinio socialinio draudimo įstatymo pakeitimo projektą, patikslinant dalies nedarbo socialinio draudimo įmokų pervedimo į Užimtumo	2014 m. II ketv. (dėl Valstybinio socialinio draudimo įstatymo pakeitimo projekto);

Eil. Nr.	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
			fondą reglamentavimą, ir Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklių pakeitimo projektą, suderinant nuostatas dėl nepanaudotų Užimtumo fondo lėšų pervedimo su Užimtumo rėmimo įstatymu, ir pateikti juos Vyriausybei.	2013 m. IV ketv. (dėl Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklių pakeitimo projekto)
2.2.	įvertinus VSDF biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklėse reglamentuotus ir praktikoje dažniausiai taikomus atleidimo nuo delspinigių mokėjimo atvejus, priimti sprendimą dėl Valstybinio socialinio draudimo įstatymo ir minėtų taisyklių nuostatų, reglamentuojančių atleidimo nuo delspinigių atvejus, suderinamumo.	Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai	Parengti Valstybinio socialinio draudimo įstatymo ir, esant poreikiui, Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklių pakeitimo projektus, suderinančius atleidimo nuo delspinigių atvejus, ir pateikti juos Vyriausybei.	2014 m. II ketv.
3.	Siekiant objektyvaus VSDF biudžeto plano ir jo vykdymo palyginimo bei teisingo planuojamo ir pasiekto rezultato atskleidimo:			
3.1.	asignavimus iš valstybės biudžeto ir kitų valstybės piniginių išteklių planuoti ir biudžeto vykdymo ataskaitose atskleisti vienodu principu;	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai	Siekti susitarimo su Finansų ministerija dėl skiriamų asignavimų atvaizdavimo kaupimo principu.	2013-12-31
3.2.	planuojant pajamų straipsnį „Veiklos pajamos ir iš į fondo apskaitą įtraukto turto gaunamos pajamos“ atsižvelgti į šių pajamų kitimo tendencijas ir įvertinti kitas žinomas šių pajamų dydžiui svarbias aplinkybes;	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai	Planuojant 2014 metų biudžetą, pajamų straipsnyje „Veiklos pajamos ir iš į fondo apskaitą įtraukto turto gaunamos pajamos“ bus įvertintos numatomos gauti veiklos sąnaudų kompensavimo sumos už valstybės biudžeto išmokų skyrimą ir mokėjimą bei įmokų surinkimą ir pervedimą į fondus.	2013-12-31
4.	Siekiant efektyviau vykdyti VSDF biudžetą, surinkti daugiau pajamų ir mažinti išlaidas:			
4.1.	įstaigoms, atstovaujančioms valstybei ir mokančioms socialinio draudimo įmokas už valstybės lėšomis draudžiamus asmenis, už įmokų mokėjimą ne laiku taikyti tas pačias teises aktuose numatytas atsakomybės priemones – skaičiuoti delspinigius;	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai	Nuo 2014 m. įstaigoms, atstovaujančioms valstybei ir mokančioms socialinio draudimo įmokas už valstybės lėšomis draudžiamus asmenis, taikyti teisės	2014-03-31

Eil. Nr.	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
			aktuose numatytas atsakomybės priemonės – skaičiuoti delspinigius už įmokų mokėjimą ne laiku.	
4.2.	paskirti atsakingus asmenis ir nustatyti detalias funkcijas, užtikrinančias tinkamą valstybės turtinių ir neturtinių teisių įgyvendinimą valdomose bendrovėse, siekiant šių bendrovių verslo vertės augimo ir atitinkamos investuoto kapitalo grąžos;	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai	Pakeisti uždaryjū akcinių bendrovių valdybos narius, įtraukiant darbuotojus, turinčius kompetencijos uždaryjū akcinių bendrovių valdymo srityje.	2013-09-30
4.3.	nustatyti detalias sprendimų dėl VSDF finansinės veiklos priėmimo procedūras, numatančias išsamios rinkos pokyčių ir vykdomų paskolų sutarčių analizės atlikimą, tokios analizės rezultatus pagrindžiančių dokumentų įvertinimą, ir užtikrinančias lėšų skolinimąsi palankiausiomis sąlygomis;	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai	Atnaujinti skolinimosi iš kredito įstaigų tvarkos aprašą, įvertinant skolinimosi kaštus pagal rinkos pokyčius.	2013-12-31
4.4.	išnaudoti numatytas teises galimybes susigrąžinant į VSDF biudžetą darbuotojams išmokėtą atlyginimą už dienas, kurias jie dirbo pagal asmeninius susitarimus su bendrove, įvertinti įsakymų dėl komandiruočių pagrįstumą ir galimus darbo drausmės dėl nebuvimo darbo vietoje pažeidimus.	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai	1. Išanalizuoti ir įvertinti Fondo valdybos Šiaulių skyriaus Konsultavimo telefonu skyriaus darbuotojų mokymų vykdymo aplinkybes, įsakymų dėl darbuotojų komandiruočių pagrįstumą, galimus darbo drausmės dėl nebuvimo darbo vietoje pažeidimus. 2. Esant pagrindui, teisės aktų nustatyta tvarka susigrąžinti / išieškoti darbuotojams išmokėtą atlyginimą už dienas, kurias jie dirbo pagal asmeninius susitarimus su bendrove.	2013-09-30 2014-09-30
5.	Siekiant tinkamai įvykdyti valstybės pavestas funkcijas:			
5.1.	nustatyti pakankamas atgręžtinio reikalavimo teisės taikymo priemonės teritoriniams skyriams dėl išmokėto žalos atlyginimo nukentėjusiems asmenims įvykus sveikatos sužalojimui ar susirgus profesine liga sumų išieškojimo ir jų grąžinimo į valstybės biudžetą;	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai	Papildyti Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos teritorinių skyrių išmokėtų pašalpų, pensijų ir kitų išmokų išieškojimo atgręžtinio reikalavimo teise pavyzdinį tvarkos aprašą (direktorius 2008 m. gruodžio 22 d. įsakymas Nr. V-669) nuostatomis dėl kreditorinių reikalavimų pateikimo tvarkos išmokėjus žalos atlyginimą	2013-09-30

Eil. Nr.	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
			bankrutuojančių ar bankrutavusių įmonių dirbantiesiems.	
5.2.	inventorizuoti išmokėto žalos atlyginimo sumas, pateiktus kreditorinius reikalavimus į įmones, atsakingas už padarytą žalą, susigražintas išmokėto žalos atlyginimo sumas ir tinkamai jas atskleisti apskaitoje.	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai	Parengti teritoriniams skyriams išaiškinimą dėl žalos atlyginimo pateiktų kreditorinių reikalavimų ir susigražintų sumų inventorizavimo bei apskaitos operacijų registravimo FVS.	2013-09-30
6.	Siekiant tinkamo ir efektyvaus teisės aktuose numatytų funkcijų vykdymo:			
6.1.	užtikrinti, kad sprendimai dėl skolų mokėjimo atidėjimo ir atleidimo būtų priimami pagrįstai, gavus ir įvertinus reikalaujamus dokumentus, arba, nusprendus dėl tokio vertinimo netikslingumo tam tikroms draudėjų grupėms, inicijuoti teisės aktų pakeitimus, kurie nustatytų paprastesnį tokių sprendimų priėmimo procesą / mechanizmą;	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai	1. Apsvarstyti ir, esant reikalui, inicijuoti Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklių pakeitimą dėl privalomų pateikti dokumentų draudėjams, kurie kreipiasi dėl įmokų, baudų ir delspinigių atidėjimo ar atleidimo. 2. Reglamentuoti, kokiais atvejais ir kokioms draudėjų grupėms būtų taikomas paprastesnis sprendimų dėl įmokų, baudų ir delspinigių atidėjimo ar atleidimo mechanizmas.	2013-12-31 2013-12-31
6.2.	numatyti papildomas priemones, užtikrinančias tinkamą, išsamų prekių ir paslaugų pirkimo objekto ir kitų reikalavimų apibūdinimą pirkimo dokumentuose ir /ar sutartyse, siekiant kokybiškų ir maksimalią pridėtinę vertę teikiančių paslaugų įsigijimo ir tinkamo sutarčių vykdymo užtikrinimo;	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai	1. Parengti prekių, paslaugų ir darbų viešųjų pirkimų organizavimo tvarkos aprašo naują redakciją, papildant 6 priedą (Viešojo pirkimo paraiškos forma) išskaidant ją atskiromis dalimis pagal atsakomybės lygius, bei numatant reikalavimą, nurodyti išsamų perkamų prekių, paslaugų ir darbų objekto apibūdinimą. Šias nuostatas rekomenduoti taikyti visoms Fondo administravimo įstaigoms. 2. Parengti baigtinį Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos	2013-10-31 2013-10-31

Eil. Nr.	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
			interesus užtikrinančių sutarčių vykdymo garantų tipų sąrašą.	
6.3.	tikslinti Valstybinio socialinio draudimo valstybės lėšomis tvarkos aprašą, suderinant jo nuostatas dėl draudėjo sąvokos su aukštesnės galios teisės aktais;	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai	Tikslinti Valstybinio socialinio draudimo valstybės lėšomis tvarkos aprašą (VSDFV direktoriaus 2011 m. liepos 5 d. įsakymas Nr. V-269), įvertinus Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos sprendimą dėl asignavimų valdytojų, mokančių į VSDF įmokas už draudžiamus valstybės lėšomis asmenis, prilyginimo draudėjams.	2013-10-01
6.4.	inicijuoti teisės aktų ir kitų dokumentų, reglamentuojančių įmokų mokėjimo tvarką, nuostatų tikslinimą – draudimo nuo nelaimingų atsitikimų darbe įmokų mokėjimo už asmenis, atliekančius praktiką, periodiškumą suvienodinant su kitų įmokų mokėjimu (kas mėnesį).	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai	1. Pateikti pasiūlymą Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai inicijuoti Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklių pakeitimą, kad įmokos už asmenis, atliekančius profesinės veiklos praktiką, būtų apskaičiuojamos ir pervedamos kas mėnesį. 2. Priėmus Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklių pakeitimą, inicijuoti sutarčių su Švietimo ir mokslo ministerija bei Lietuvos darbo birža dėl asmenų, atliekančių praktiką, įmokų mokėjimo periodiškumo pakeitimą.	2013-10-31 Per du mėnesius, priėmus Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklių pakeitimą
7.	Siekiant teisingai atskleisti duomenis finansinėse ir biudžeto vykdymo ataskaitose ir tinkamai įgyvendinti VSAFAS nuostatas:			
7.1.	parengti ir patvirtinti VSDF apskaitos politikos pakeitimus, kurie: – detaliai reglamentuotų specifinių tik fondui būdingų sričių apskaitos principus ir operacijas, – numatytų apskaitos įrašų registravimą	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai	Atnaujinti apskaitos politiką tik Fondui būdingomis apskaitos operacijomis, registruojant jas pagal patvirtinančius	2013-12-31

Eil. Nr.	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
	tik pagal patvirtinančius dokumentus, turinčius privalomus apskaitos dokumentų rekvizitus, – užtikrintų nuoseklų kaupimo principo laikymąsi visose VSDF pajamų ir sąnaudų apskaitos srityse;		dokumentus.	
7.2.	užtikrinti ūkinių operacijų registravimo atsekamumą nuo apskaitos registrų iki finansinių ataskaitų: – apibrėžti ūkinės operacijos ar ūkinio įvykio sąvoką kiekvienos apskaitos srities atžvilgiu ir numatyti ūkinių operacijų registravimo detalumą, – nustatyti informatyvių apskaitos registrų turinį ir formas, jų spausdinimo ar kitokio prieinamo duomenų išsaugojimo periodiškumą;	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai	Atnaujinti apskaitos politiką sukonkretinant ūkinės operacijos sąvoką bei ūkinių operacijų detalumą kiekvienos apskaitos srities atžvilgiu. Apibrėžti apskaitos registrų formas, numatant išsaugojimo periodiškumą.	2013-12-31
7.3.	užtikrinti nuoseklų apskaitos politikos ir kitų patvirtintų apskaitą reglamentuojančių taisyklių laikymąsi VSDF administravimo įstaigose.	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai	1. Stiprinti kontrolę, užtikrinant nuoseklų apskaitą reglamentuojančių taisyklių ir apskaitos politikos laikymąsi. 2. Rengti mokymus ir seminarus VSDF administravimo įstaigų Finansų ir apskaitos skyrių darbuotojams, kuriuose jie būtų supažindinami su apskaitos politikos pakeitimais ir kitais patvirtintais apskaitą reglamentuojančiais teisės aktais, būtų analizuojamos dažniausiai daromos klaidos.	Nuolat 2013-09-30
Atstovas ryšiams, atsakingas už Valstybės kontrolės informavimą apie rekomendacijų įgyvendinimą plane nustatytais terminais: Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Veiklos planavimo ir pokyčių valdymo skyriaus vedėjo pavaduotojas Rimantas Mitkevičius.				